T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK AÇIKLAMALARI: TÜRKİYE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA

FATMA BULUT SÜRDÜ
09713004

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. ARZU ÖZSÖZGÜN ÇALIŞKAN

İSTANBUL
2019

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK AÇIKLAMALARI: TÜRKİYE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA

FATMA BULUT SÜRDÜ
09713004

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. ARZU ÖZSÖZGÜN ÇALIŞKAN

İSTANBUL
2019

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK AÇIKLAMALARI: TÜRKİYE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA

FATMA BULUT SÜRDÜ
09713004

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 26.04.2019

Tezin Savunulduğu Tarih: 20.05.2019

Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur.

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Arzu Özsözgün Çalışkan	
Jüri Üyeleri	: Doç. Dr. Özlem Kutlu Furtuna	
	: Doç. Dr. Aslı Aybars	

İSTANBUL
MAYIS 2019

ÖZ

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK AÇIKLAMALARI: TÜRKİYE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA

Fatma Bulut Sürdü

Mayıs, 2019

Kurumsal sosyal sorumluluk, 21. yüzyılda sosyal adalet ve etik uygulamaların sağlanması açısından çok önemli bir rol oynamaktadır. Topluma hizmet uygulamalarında da temel kavramlardan biri olan kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), günümüzde gittikçe artan bir öneme sahiptir. KSS, kurumları çevresel ve sosyal sorumluluklarını yerine getirme konusunda faaliyete geçiren, pazarlama stratejilerini etkileyen ve gönüllülük esaslı bir uygulamadır. Dünyada ve ülkemizde gelişen teknolojiyle birlikte işletmeler arası rekabetin artması ile insanların, müşterilerin işletmelerden beklentileri de farklılaşmıştır. Müşteriler sadece aldıkları hizmet ve ürünlerin fiyat ve kalitesi ile değil, onları temin ettikleri işletmelerin topluma karşı olan sorumluluklarını yerine getirip getirmedikleri ve etik değerlere sahip olup olmadıkları ile de ilgilenmektedir. Toplumdaki bu bilinçlenmenin farkında olan işletmeler de sosyal sorumluluk faaliyetlerine verdikleri önemi arttırmaktadır. Sigorta sektörü de, uzun vadeli fon oluşturmak amacıyla ekonomik kalkınmaya doğrudan destek sağlayan, sermaye birikiminin gelişmesine katkıda bulunan finans sektörünün en önemli aktörlerinden biridir. KSS faaliyetlerinin özellikle sigorta sektöründeki önemi gittikçe artmaktadır. Ülkemiz ve dünya literatürü incelendiğinde, sigorta şirketlerinde KSS faaliyetlerinin incelendiği araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın amacı; Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin, KSS açıklamalarının gelişim seyrini ve bu seyri etkileyen faktörleri tespit etmektir. Bu amaçla, sigorta şirketlerinin 2007-2017 yılları arasındaki KSS açıklamaları incelenmiş ve bu açıklamaları etkileyen faktörler araştırılmıştır. Sigorta şirketlerinin KSS açıklamalarının gelişim seyrini tespit etmek için şirketlerin yıllık faaliyet raporları kurumsal internet sitelerinden temin edilerek içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Tespit edilen açıklamalar, kullanılan ölçek üzerinde çevre, insan kaynakları, ürünler ve müşteriler, toplumsal gelişim ve kurumsal yönetim başlıkları altında gruplandırılmıştır. Elde edilen veriler panel data yöntemi ile analiz edildiğinde şirketlerin çalışan sayısı, şirketin yaşı, uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alması değişkenleri ile KSS açıklamaları arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. KSS kavramının son yıllarda öneminin artması ve özellikle sigorta şirketleri için yapılan akademik çalışmaların azlığı nedeniyle bu çalışmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Sigorta Sektörü, Kurumsal Sosyal Sorumluluk, İçerik Analizi

ABSTRACT

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY DISCLOSURES: AN ANALYSIS IN THE TURKISH INSURANCE SECTOR
Fatma Bulut Sürdü
May, 2019

Corporate social responsibility (CSR) plays a very important role in ensuring social justice and ethical practices in the 21st century. CSR, which is one of the basic concepts in social service applications, is becoming increasingly important today. CSR is a voluntary approach that activates institutions to fulfill their environmental and social responsibilities and affects their marketing strategies. Customers are not only concerned with the price and quality of the products and services they receive, but also whether the companies they supply fulfill their responsibilities towards the community. The importance given to social responsibility activities in enterprises that are awareness in society is increasing. The insurance sector is one of the most important actors of the financial sector, which provides direct support to economic development. The importance of CSR activities especially in the insurance sector is increasing every day. In our country and in the world, researches on corporate social responsibility activities in insurance companies are limited. The purpose of this research is to examine the development process of corporate social responsibility disclosures and the factors affecting the course of insurance companies operating in the Turkish insurance sector. For this purpose, annual reports of insurance companies are obtained from the companies website and analyzed with content analysis method. The explanations are grouped under environmental, human resources, products and customers, social development and corporate governance on the scale used. When the data is analyzed by panel data analysis, it is concluded that there is a positive relationship between number of employees of company, company age, international company and stock exchange and corporate social responsibility activities. This study is expected to contribute to the literature due to the increasing importance of the concept of corporate social responsibility in recent years and the lack of academic studies especially for insurance companies.

Key Words: Turkish Insurance Sector, Corporate Social Responsibility, Content Analysis

ÖN SÖZ

Bu araştırmada, Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları incelenmiştir. Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının günümüzde öneminin artması ve ülkemizde faaliyet gösteren sigorta şirketlerinde kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarının incelenmesine yönelik yapılan araştırma olmaması bu araştırmanın önemini arttırmaktadır.

Bu araştırmanın konusunun belirlenmesinde ve araştırmanın her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Arzu Özsözgün Çalışkan'a yürekten teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmamda desteğini ve bana olan güvenini daima hissettiren eşim Özgür Sürdü, sevgili kızım Nil Sürdü'ye ve benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkür ederim.

İstanbul; Mayıs, 2019 Fatma Bulut Sürdü

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **İİİ**

ABSTRACT ..... **İV**

ÖN SÖZ ..... **V**

İÇİNDEKİLER ..... **Vİ**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **İX**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **X**

KISALTMALAR ..... **Xİ**

1. GİRİŞ **1**

2. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK **4**

2.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Tanımı 4
2.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Tarihsel Gelişimi 6
2.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Önemi 9
2.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi 10
2.4.1. Ekonomik Sorumluluk 11
2.4.2. Yasal Sorumluluk 11
2.4.3. Etik Sorumluluk 12
2.4.4. Hayırseverlik Sorumluluğu 13
2.5. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yaklaşımları 13
2.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Ortaya Çıkmasına Sebep Olan Etmenler 15
2.7. Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlkeleri 16
2.8. Kurumsal Sosyal Sorumluluk ile İlişkili Diğer Kavramlar 17
2.9. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları 19
2.10. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Sınırları 21

3. İŞLETMELERDE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK **23**

3.1. İşletmelerde Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Yeri ve Önemi 23
3.2. Çok Uluslu İşletmelerde Kurumsal Sosyal Sorumluluk 25
3.2.1. Uluslararası Çalışma Örgütü: Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika ile İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi 28
3.2.2. OECD Uluslararası Yatırımlar ve Çok Uluslu İşletmeler Bildirgesi 28
3.2.3. Birleşmiş Milletler: Küresel İlkeler Sözleşmesi 29
3.2.4. Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi 31
3.2.5. Avrupa Birliği'nde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Girişimi 32
3.3. Sivil Toplum Kuruluşları/Hükümet Dışı Organizasyonlar Tarafından Başlatılan ve Sürdürülen Kurumsal Sosyal Sorumluluk Girişimleri 33
3.3.1. CERES İlkeleri 35
3.3.2. Caux İlkeleri 36
3.3.3. Küresel Sullivan İlkeleri 36

3.3.4. Küresel Raporlama Girişimi 37
3.3.5. SA8000 Sosyal Sorumluluk Standardı 38
3.3.6. Hesap Verilebilirlik 1000 Kuruluşu 39
3.3.7. Dünya Ekonomik Forumu: Küresel Kurumsal Vatandaşlık Girişimi 40
3.3.8. FTSE4 Good Indeksi 40
3.4. Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk 41
3.5. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Toplumsal Gelişimdeki Rolü 46

4. SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK 49

4.1. Sigortanın Tanımı ve Unsurları 49
4.2. Sigortanın İşlevleri 50
4.3. Sigortanın Çeşitleri ve Branşları 52
4.3.1. Yangın Sigortaları 52
4.3.2. Sağlık Sigortaları 53
4.3.3. Tekne Nakliyat Sigortaları 54
4.3.4. Kaza Sigortaları 54
4.3.5. Mühendislik Sigortaları 54
4.3.6. Tarım Sigortaları 55
4.4. Sigortanın Sosyal ve Ekonomik Maliyet Unsurları 56
4.5. Sigortacılığın Dünyadaki Gelişimi 57
4.6. Türkiye'de Sigorta Sektörünün Tarihsel Gelişimi 59
4.7. Türk Sigorta Sektörünün Yapısı 61
4.7.1. Türk Sigorta Sektörüyle İlgili Temel Göstergeler 61
4.7.2. Türkiye'de Özel Sigortacılığın Sorunları 62
4.8. Sigortacılığın Genel Prensipleri 63
4.9. Reasürans Şirketleri 65
4.10. Sigortacılık ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk 68

5. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK AÇIKLAMALARI: TÜRKİYE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA 72

5.1. Literatür Taraması 72
5.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi 76
5.3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları 77
5.4. Araştırmanın Metodolojisi 78
5.4.1. Araştırma Örneklemi 78
5.4.2. Veri Toplama Aracı 78
5.4.3. Araştırma Modeli ve Değişkenleri 81
5.4.4. Veri Analizi 85
5.5. Araştırmanın Bulguları 87
5.5.1. Tanımlayıcı İstatistikler 88
5.5.2. Korelasyon Analizi 89
5.5.3. Panel Veri Analizi 90
5.6. Sonuç ve Öneriler 94

KAYNAKÇA 97

EKLER 106

ÖZ GEÇMİŞ..... 107

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları 20
Tablo 2: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uluslar Arası Kuruluşlar ve Hükümet Dışı Organizasyonlar Tarafından Sürdürülen Başlıca Girişimler 27
Tablo 3: STK Tarafından Düzenlenen KSS Girişimleri 34
Tablo 4: Değişkenler 82
Tablo 5: Tanımlayıcı İstatistikler 88
Tablo 6: Korelasyon Analizi 90
Tablo 7: Panel Data Analizi Tahmin Modelleri 92

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi 10

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AKUT: Arama Kurtarma Teşkilatı

BES: Bireysel Emeklilik Sistemi

BIST: Borsa İstanbul

BM: Birleşmiş Milletler

CSR: Corporate Social Responsibility

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

İMKB: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

KSS: Kurumsal Sosyal Sorumluluk

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

OECD: Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

ROA: Aktif Karlılık Oranı

ROE: Özsermaye Karlılık Oranı

TDK: Türk Dil Kurumu

TEMA: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

UNEP: Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

1. GİRİŞ

Günümüzde işletmeler sadece kar elde etmek amacıyla faaliyet göstermemekte aynı zamanda topluma, çevreye, paydaşlarına ve ilgili olduğu diğer kuruluşlara karşı da sosyal sorumluluklarını yerine getirmektedirler. Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı 1900 lü yıllara dayanmaktadır ve günümüzde önemi gittikçe artmaktadır. KSS, işletmelerin daha iyi bir çevre ve toplum için gönüllü olarak faaliyette bulunarak; işletmeleri sosyal ve çevresel sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda faaliyete geçiren, pazarlama stratejilerini etkileyen gönüllülük esaslı bir uygulamadır[1]. Bununla birlikte kurumsal sosyal sorumluluk kavramı, yardımseverliğin ilerisinde bir kavram olup, işletmelerin çalışanlarına, müşterilerine, paydaşlarına, ortaklarına, bulunduğu çevreye karşı sorumlu olması anlamına gelmektedir.[2] İşletmelerin de operasyonlarını her yönüyle etkilediği için kurumsal sosyal sorumluluk önemli bir kavramdır. Son zamanlarda müşteriler, güvendikleri şirketlerden ürün satın almakta, tedarikçi firmalar inandıkları şirketlerle iş ortaklıkları kurmayı düşünmekte, çalışanlar saygı duyulan şirketlerde çalışmayı tercih etmekte, büyük yatırım fonu olan şirketler kurumsal sosyal sorumluluk düzeyi yüksek olan firmaları desteklemektedirler[3]. Toplumdaki bu bilinçlenmenin farkında olan işletmeler de sosyal sorumluluk faaliyetlerine verdikleri önemi arttırmaktadır. Ürün ve hizmetlerde standartlaşma olması, işletmeleri rakiplerinden farklılaşma arayışına itmiş ve işletmeler rakiplerinin önüne geçebilmek ve piyasada rakiplerinden avantajlı bir yer kazanabilmek için kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine yönelmeye başlamıştır. Kurumsal sosyal sorumluluk projelerini gerçekleştiren işletmelerin dört temel alanda fayda sağladıkları görülmüştür. Bunlar; büyüme, getiri, risk yönetimi ve yönetim kalitesi alanlarıdır. Büyüme açısından işletmeler,

[1] Mine Saran ve diğ., "Üniversitelerde Sosyal Sorumluluk Bilincinin Geliştirilmesi: Ege Üniversitesi Topluma Hizmet Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma", **Journal of Yasar University**, c.22, s.6 (2011): 3735.

[2] Aslı Varol, "Hedef Kitlelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirmesi: Üniversite Gençlerine Yönelik Bir Araştırma", **Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**, c.6, s.1 (2010), 52.

[3] William B. Werther, Jr. David Chandler, **Strategic Corporate Social Responsibility: Stakeholders in a Global Environment**, 2. bs. (USA: Sage Publications, 2011), 19.

farklı pazarlarda daha hızlı tanınmış olurlar ve bununla birlikte KSS yeni pazar bulma ve geliştirme çalışmalarının daha etkin ve daha ekonomik olmasına yardımcı olmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk projeleri şirketlerin kaynak kullanım etkinliklerini arttırarak karlılıklarını arttırır. Örneğin, kullanılmayan teneke kutularının yeniden kullanıma sokulması veya çevresel atıkların üretime yeniden kazandırılması işletme için maliyet tasarrufu sağlamaktadır. Yönetim kalitesi alanında da kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin faydası bulunmaktadır. KSS projeleri bunlarla birlikte liderlik yetkinliklerini geliştirme fırsatları da yaratmaktadır. Risk yönetimi etkinliğini arttırmak da sosyal sorumluluk projelerinin faydalarından bir diğeridir. Bu projeleri gerçekleştiren şirketler, kurumsal sosyal sorumluluk alanında öncü şirketler tarafından düzenlenen faaliyetlere katılarak, öncü şirketler nezdindeki itibarları ile daha etkin bir risk yönetimi gerçekleştirilmektedir[4].

KSS uygulamaları sadece reel sektör şirketleri tarafından değil, finansal sektörde faaliyet gösteren şirketler açısından da dikkate alınması gereken bir konudur. Sigorta sektörü de, uzun vadeli fon oluşturmak amacıyla ekonomik kalkınmaya doğrudan destek sağlayan, sermaye birikiminin gelişmesine katkıda bulunan finans sektörünün en önemli aktörlerinden biridir. Sigorta şirketleri, sermaye ve ülkenin ekonomik olarak gelişmesi açısından önemli finansal kaynaklara sahiptir. Bu şirketlerin bünyelerinde biriken fonların yatırıma dönüşmesi ülkenin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Sigortacılık, bir hizmet sektörüdür ve sigorta şirketleri hizmet üretmeleri açısından üretim ve ticaret işletmelerinden farklılaşmaktadırlar. Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin özellikle sigorta sektöründeki önemi her geçen gün artmaktadır. Bu bağlamda bu araştırma Türk Sigorta sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini belirleyen unsurların ve bunların birbiriyle olan ilişkilerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. 2007-2017 yılları arasında sektörde söz sahibi olan ortalama 64 firmanın yıllık faaliyet raporları içerik analizi yöntemi ile incelenmiş ve bu inceleme sonucunda her bir şirket için bir kurumsal sosyal sorumluluk skoru hesaplanmış ve bu skorları etkileyen faktörler incelenmiştir. Kurumsal sosyal sorumluluk skorları bağımlı değişken; aktif karlılık oranı (ROA), özsermaye karlılık oranı (ROE), borçlanma oranı, çalışan sayısı, şirketin yaşı, uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp yer almaması değişkenleri ise bağımsız değişkenler olarak analize dahil edilmiş ve söz konusu değişkenlerin kurumsal sosyal sorumluluk

[4] Yılmaz Argüden, "Sosyal Sorumluluk", **Dünya Gazetesi**, 5 Ocak 2002.

skorlarını hangi derecede etkilediği incelenmiştir. Araştırmada yöntem olarak Panel Data Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; çalışan sayısı, şirketin yaşı, uluslararası şirket olup olmaması, borsada yer alması değişkenlerine ait katsayı tahminleri pozitif çıkmıştır. Borçlanma oranı ile ise diğerlerine oranla daha az olmakla birlikte anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. ROA ve ROE değişkenlerinin istatistiksel olarak kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları üzerinde anlamlı bir etkisi görülmemiştir. Ancak ROA beklenti ile uyumlu olarak pozitif yönde ROE ise beklentinin aksine negatif yönde etki göstermektedir. Ülkemizde sigorta şirketlerinde kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarının incelendiği bir araştırma yapılmamıştır. Dünya literatürü incelendiğinde de sigorta şirketleri ve kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ile ilgili yapılan araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle hem ülkemizdeki sigorta şirketlerinin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarının incelenmesi hem de literatüre katkı sağlaması açısından yapılan araştırma büyük önem taşımaktadır.

Çalışma 4 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kurumsal sosyal sorumluluk kavramsal olarak incelenirken, ikinci bölümde ise bu kavram işletmeler açısından irdelenmiştir. Üçüncü bölüm sigortacılık sektörüne ayrılmıştır. Dördüncü bölüm ise; sigorta şirketlerinin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarına ve bunları belirleyen unsurların incelenmesine ilişkin araştırma sonuçlarını içermektedir.

2. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

2.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Tanımı

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ilk olarak 1953 yılında Birleşik Amerikalı ekonomist Howard Bowen tarafından yazılan Social Responsibilities of the Businessman (İşadamlarının Sosyal Sorumlulukları) adlı kitabında kullanılmıştır[5]. Bowen bu kitabında şirketlerin toplum değerleriyle örtüşen politikaları benimsemeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Literatürde kurumsal anlamda iş adamlarına vurgu yaparak ele alması açısından sosyal sorumluluk kavramından bahseden ilk akademisyenin de Bowen olduğu söylenebilir[6].

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının ilk olarak ortaya çıkışı 1900 yıllarına dayanmasına rağmen günümüze kadar pek çok farklı tanımı yapılmış ve son yıllarda gittikçe daha da önem kazanmıştır. Son yıllarda özellikle Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkelerinde etkin olarak kullanılmaya başlanmış ve bu ülkelerin gündemlerinde çok önemli yere sahip olmuştur. Yapılan farklı tanımlamalar için üzerinde ortak görüş birliği bulunan husus, gelişen ekonomilerde işletmelerin istihdam sağlamak, kar etmek gibi unsurların yanı sıra aslında daha büyük roller oynadıkları ve kurumsal sosyal sorumluluk aracılığıyla işletmelerin sürdürülebilir kalkınmaya yardım ettikleridir[7].

Avrupa Komisyonu tarafından 2001 yılında yayınlanan Yeşil Kitapta (Green Paper) kurumsal sosyal sorumluluk kavramı, işletmelerin çevresel ve sosyal duyarlılıklarını yaptıkları işlere ve diğer kurumlarla ilişkilerine gönüllü olarak entegre etmeleri olarak tanımlanmıştır[8].

---

[5] Coşkun Can Aktan, Deniz Börü, **Kurumsal Sosyal Sorumluluk İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk**, (İstanbul: İgiad Yayınları, 2007), 12.

[6] Sevda Deneçli, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projelerinin Marka Farkındalığına Etkisi" , **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, s.40 (2015): 316.

[7] Aktan**, age**, 12.

[8] Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği, **Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu** (İstanbul, 2001), 4.

Kurumsal sosyal sorumluluk, bir şirket tarafından uygulanan, geleneksel kurumsal davranış beklentilerini, şirketin açık ve örtük yükümlülüklerini aşan gönüllü kurumsal bağlılık olarak tanımlanmaktadır[9].

Sürdürülebilir Gelişim için Dünya Yönetim Konseyi (World Business Council for Sustainable Development) kurumsal sosyal sorumluluk kavramını, "Sürdürülebilir ekonomik gelişime katkıda bulunmak için çalışanlarla, aileleriyle, yerel topluluklarla ve yaşam kalitesini iyileştirmek maksadıyla geniş anlamda, toplumun bütünüyle birlikte çalışarak, işletmelerin yerine getirmeleri zorunlu olan yükümlülükler" şeklinde tanımlamıştır[10].

Sosyal sorumluluk olarak nitelendirilen kavram Fransızcada eski bir kavram olan "noblesse oblige" asillerin toplumda ayrıcalıklı konumlarının tanınması için bazı sorumluluklar alması anlamına gelmektedir[11].

Kurumsal sosyal sorumluluk, kurumları sosyal ve çevresel sorumluluklarını yerine getirme konusunda faaliyete geçiren, pazarlama stratejilerini etkileyen ve gönüllülük esaslı bir uygulamadır. Önemli olan nokta, işletmelerin daha iyi bir toplum ve iyi bir çevre için gönüllü bir şekilde katkıda bulunmalarıdır. Sosyal sorumluluk bilinci ile yapılan gönüllü çalışmalar kamu kurumlarını, özel sektörü ve sivil toplum kuruluşlarını (STK) bir araya getirerek, bu işletmeleri belli bir amaç için birlikte hareket etmeye yönlendiren, pozitif sonuçları toplum tarafından paylaşılan etkinliklerdir[12].

Philip Kotler bu konuyu kurumsal sosyal girişimler başlığı altında değerlendirerek, bu girişimleri "sosyal amaçlara destek vermek ve kurumsal sosyal sorumluluk yükümlülüklerini tamamlamak için kurum tarafından üstlenilmiş büyük çaplı faaliyetler" ifadesiyle tanımlamaktadır. Bu girişimler aracılığıyla en çok desteklenen faaliyet alanlarının eğitim, sağlık, çevre ve trafik güvenliği olduğu bilinmektedir[13].

---

[9] Jiran Hou, Bryan H. Reber, "Dimensions of disclosures: Corporate Social Responsibilty reporting by media companies", **Public Relations Review**, (United States: Grady College of Journalism&Mass Collection, 2011), 166-168.

[10] Cihan Becan, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Paydaş Teorisi ve İletişim Yaklaşımı Açısından Değerlendirilmesi: Bankaların Basın Bültenlerine Yönelik Bir İçerik Analizi", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, c.7, s.1 (2011): 34.

[11] Deneçli, **age**, 316.

[12] Saran, **age**, 3735.

[13] Philip Kotler, Nancy Lee, **Kurumsal Sosyal Sorumluluk**, çev. Sibel Kaçamak (İstanbul: Media Cat Kitapları, 2008).

Kurumsal sosyal sorumluluk yardımseverliğin ötesinde bir kavram olup bir işletmenin, çalışanlarına, müşterilerine, tedarikçilerine, ortaklarına, bulunduğu çevre, yatırımcılarına olmak üzere tüm paydaşlara ve çevresine karşı sorumlu olması anlamına gelmektedir[14].

2.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Tarihsel Gelişimi

Kurumsal sosyal sorumluluğun temeli, tekstil, madencilik, otomobil, demir-çelik gibi sektörlerde üretimin yoğun olmasını sağlayan Sanayi Devrimine dayanmaktadır. Yirminci yüzyıl döneminde iş dünyasının şekillenmesinde önemli rol oynayan Taylor'un ortaya koymuş olduğu 'Bilimsel Yönetim İlkeleri' şirketlere yön vermiştir[15]. Bilimsel Yönetim İlkeleri, görevlerin küçük bölümlere ayrılarak işçilerin belli bir zamanda belli bir işi tarif edildiği şekilde yapmalarına dayanan ve zamanın daha verimli, etkin kullanılmasını amaçlayan ilkelerdir. Temel amaçları kar elde etmek olan işletmelerin çalışanları pasif bir konumda bulunmaktadır, çalışanlar ve üretim süreci sıkı bir şekilde planlanarak denetim yapılmaktadır. Bu yönetim şeklinin hâkim olduğu sanayi üretimi işçilerin haklarının gözetilmemesi, kadın çalışanların istismarı, çocuk işçi çalıştırılması, çevre tahribatları gibi sorunları da beraberinde getirmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1929 yılında yaşanmış olan Büyük Bunalım işletmelerin çeşitli tepkilere ve eleştirilere maruz kalmasına neden olmuş ve 1930 yıllarında işletmelerin sosyal sorumlulukları gündeme gelmeye başlamıştır. Bu eleştirileri gidermek ve yeniden saygı görmek isteyen işletmeler kendilerini korumak için topluma ve hükümete karşı sorumluluklarını yerine getirmek adına faaliyetler başlatmışlar ve 1950 yıllarında işletmelerin kar elde etme amaçlarının yanı sıra sosyal sorumluluk anlayışı da eklenmiştir[16].

1930, 1940 ve 1950 yılları iş dünyasının sosyal sorumluluklarının arttığı ve özellikle çalışanların emeklilik, sağlık, sigorta ve güvenlik gibi haklarına eskiye göre daha çok önem verildiği yıllardır. 1960 yılları ise sivil toplum kuruluşları, kadın hakları ve çevrecilik gibi sosyal faaliyetlerin, işletmelere karşı farklı baskı gruplarının geliştiği

[14] Varol, **age**, 52.
[15] Ayla Okay, Aydemir Okay, **Halkla İlişkiler Kavram Strateji ve Uygulamaları**, 2. bs. (İstanbul: Der Yayınları, 2005), 474.
[16] **age**, 475.

yıllar olmuştur[17]. 1980 yıllarından sonra işletmelerin küresel boyutta yaygınlaşması, rekabet ortamının artması, iletişim teknolojilerinde yaşanan ilerlemeler, iş dünyasının kurumsal sosyal sorumluluk kavramının gelişmesine yol açmıştır. 1990 yıllarından itibaren KSS kavramı işletmelerin, halkla ilişkiler ile ilgilenenlerin, sivil toplum örgütlerinin, kamu kurumlarının, üniversiteler ve toplumsal değerleri temsil eden tüm kesimler için adeta sığınak haline gelmiş durumdadır[18]. Günümüzde kar amacı güden veya gütmeyen birçok kuruluşun toplumun gözünde itibar kazanmak, toplumla güven ilişkisi kurmak için sosyal sorumluluk yaklaşımını benimsediği ve bu doğrultuda çeşitli faaliyetler yaptığı gözlenmektedir.

Sorumluluk, görev ve yetki kavramları beraber olan kavramlar olup bu kavramların birbirleriyle ilişkilerine göre sorumluluk azalıp artmaktadır. Bununla beraber, içinde bulunulan zaman, coğrafi ve toplumsal yapıya bağlı olarak sorumluluk anlayışı farklılık göstermektedir. Sorumluluk kavramının tanımı çok sayıda etkene bağlı olarak değiştiğinden tek bir tanım yapmak çoğunlukla mümkün olmamaktadır[19].

Kurumsal sosyal sorumluluk hayırseverlikten farklı bir noktada değerlendirilmekte ve KSS çalışmaları sosyal ve ekonomik yönden geri dönüş sağlayan bir yönetim faaliyeti olarak görülmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk gönüllülük esaslı olsa da karşılık beklemeden yapıldığını ileri sürmek doğru değildir. Sosyal sorumluluk faaliyetleri konusunu ciddiye alan işletmeler önemli kazanımlar elde etmektedir. Bu işletmelerin marka değerleri ve bununla birlikte piyasa değerleri de artmaktadır. Günümüzde tüketiciler satın aldıkları ürünün arkasındaki işletmenin toplum için ne yaptığına da bakmaktadırlar. İşletmeler, gerçekleştirdikleri sosyal sorumluluk faaliyetlerinde önemli maliyetler harcamaktadırlar. Toplumun duyarlılığının artması ve farklı baskı gruplarının çalışmaları ile sıkıştırılan işletmeler bu maliyetlerin bir geri dönüşünün olmasını istemektedirler. 1990'da yapılan bir çalışma tüketicilerin yüzde 40'ının sosyal olarak sorumlu davranmayan işletmeleri cezalandırdıklarını, yüzde 25'inin ise sosyal olarak sorumlu olduğunu düşündükleri işletmelerin ürünlerinden satın aldıklarını ortaya koymaktadır[20]. Yeni Zelanda'da yapılan bir

[17] Ceyda Aydede, **Yükselen Trend: Kurumsal Sosyal Sorumluluk**, 1.bs. (İstanbul: MediaCat Kitapları, 2007), 19.
[18] Salim Kadıbeşegil, **İtibar Yönetimi: İtibarınızı Yönetmekten Daha Önemli Bir İşiniz mi Var?**, 2. bs. (İstanbul: MediaCat Kitapları, 2006), 335.
[19] Mustafa Kemal Öktem, Uğur Sadioğlu, Nafiz Turgut, "Yönetsel Sürecin Bir Fonksiyonu Olarak Kurumsal Sosyal Sorumluluk", **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, c.5, s.1 (2017): 85.
[20] Aydede, **age**, 23.

başka araştırmada, tüketicilerin yüzde 85'i kar amacı gütmeyen kuruluşları destekleyen kurumları daha duyarlı kurumlar olarak görmekte, yüzde 65'i ise bu tür olayları desteklemek için ürün ve hizmetlere daha fazla ödeme yapabileceklerini belirtmişlerdir[21]. Bu anlamda kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları özellikle 1990 yıllarından sonra hem uzun dönemde kar elde etmek hem de sosyal bir amaca hizmet etmek olanağı verecek bir yöntem olarak uygulanmaktadır.

Buna karşıt görüşe göre işletmelerin tek, temel amacı ve varlık sebebi karlılıklarını artırmaktır. Nobel Ödüllü iktisatçı Milton Friedman işletmelerin rekabetçi ortam oluşturmaları ve dolandırıcılığın önüne geçmelerinin yeterli olduğunu, bu şartlarda kar elde etmeyi gözeten ve ortaklarına karşı sorumluluklarını yerine getiren işletmenin sosyal sorumluluğunu da yerine getirmiş olacağını söylemiştir[22]. Fakat günümüzde işletmelerin sadece yasal sorumluluklarını yerine getirmeleri yeterli olmamaktadır. Çevre ve insan sağlığını gözetmeyen, çalışanların haklarını hiçe sayan yönetimler itibar kaybetmektedirler.

Rekabet ortamının gelişmesi, farklılaşan pazarlama araçları, bilinçlenmiş tüketiciler, sivil toplum kurumlarının artması, yeni çıkarılan çeşitli yasalar ve gelişen iletişim teknolojileri sayesinde toplumun birçok gelişmeden haberdar olabilmesi karşısında işletmelerin zorlanması, onları bir takım farklılıklara yönlendirmektedir. Kar eden ve süreklilik sağlamış olan bir işletmeden toplum artık sosyal faydalar görmek istemekte, var olan faydaların da geliştirilmesini istemektedir.

Sivil toplum kuruluşları sosyal sorumluluk projelerinin önemli bir ayağı olup, en önemli sorunlarından biri kaynak yaratmaktır. Bu açıdan düşünüldüğünde sosyal sorumluluk yaklaşımı, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörü aynı paralelde buluşturan ve birleştiren önemli bir uygulamadır. Son yıllarda ülkemizde gerçekleştirilen çalışmalar, işletmelerin bir takım sosyal faaliyetlerini sivil toplum kuruluşları ile yapmaya başladıklarını göstermektedir. Artık işletmeler çalışanlarını, mesai saatlerinde birtakım sivil toplum kuruluşlarına yönlendirmek ve onlara yardım etmelerini sağlamak gibi faaliyetler işletmelerin gündemine girmeye başlamıştır ve bu konu, sosyal sorumluluk projelerinin en önemli unsuru olarak görülmektedir. Özel sektör işletmeleri açısından başarılı sosyal sorumluluk projelerinin en temel unsuru

[21] Okay, **age**, 341.
[22] Ender Yönet, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışında Son Dönemeç: Stratejik Sorumluluk", **Sosyal Bilimler Dergisi**, 243.

da tüm çalışanların projelere dâhil edilmesi ve bu yolla bir yandan çalışanların kişisel uzmanlık ve birikimlerinden faydalanılması bir yandan da çalışanların sosyal sorumluk bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesidir. Bu anlayış, işletmeleri gün geçtikçe sosyal sorumluluk bilinci taşıyan ve bu projelere yatkın özelliklere sahip çalışan arayışına itmektedir.

2.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Önemi

Kurumsal sosyal sorumluluk bir şirketin operasyonlarını her yönüyle etkilediği için önemli bir kavramdır. Son zamanlarda önemi gittikçe artan bir şekilde müşteriler, güvendikleri şirketlerden ürün satın almakta, tedarikçi firmalar inandıkları şirketlerle iş ortaklıkları kurmayı düşünmekte, çalışanlar saygı duyulan şirketlerde çalışmayı tercih etmekte, büyük yatırım fonu olan şirketler kurumsal sosyal sorumluluk düzeyi yüksek olan firmaları desteklemektedirler. Paydaşları bu şekilde memnun etmek, paydaşların ihtiyaçlarını karşılamak, paydaşların şirkete bağlılıklarını en üst düzeye çıkarmaktadır[23].

Günümüzde şirketler, toplumsal sorumluluklarına kurumsal kimlik ve iş stratejilerinin bir parçası olarak bakmaktadırlar. Bu durumun temel iki nedeni bulunmaktadır. Birisi, şirket çalışanlarının sadece maddi kazançları için değil, inandıkları değerler ve yaşadıkları çevrenin gelişimine katkıda bulunmak için çalışmak istemeleri, diğeri ise, günümüzde bir ürünün satın alınabilmesi için sadece o ürünün maddi değerinin ve kalitesinin yeterli bir faktör olmamasıdır. Tüketiciler ürün seçimlerinde üretici şirketlerin faaliyetlerini takip etmekte ve satın alma kararlarını alırken bu faaliyetleri göz önüne almaktadırlar. Bu yüzden şirketler faaliyetlerini bu koşulları dikkate alarak gerçekleştirmeli ve ülkelerinin sosyal ve ekonomik açıdan gelişimine katkıda bulunacak kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri gerçekleştirmelidirler[24].

[23] Werther, **age**, 19.
[24] İzmir Ticaret Odası, **Şirketlerin Toplumla İlişkisinde Yükselen Değer: Kurumsal Sosyal Sorumluluk**, (İzmir, 2003), 3.

2.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının kabul edilebilir olması için iş sorumluluklarının benimsenebilir şekilde tasarlanmış olması gereklidir. Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi aşağıdan yukarıya ekonomik, yasal, etik ve hayırseverlilik kavramları olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır.

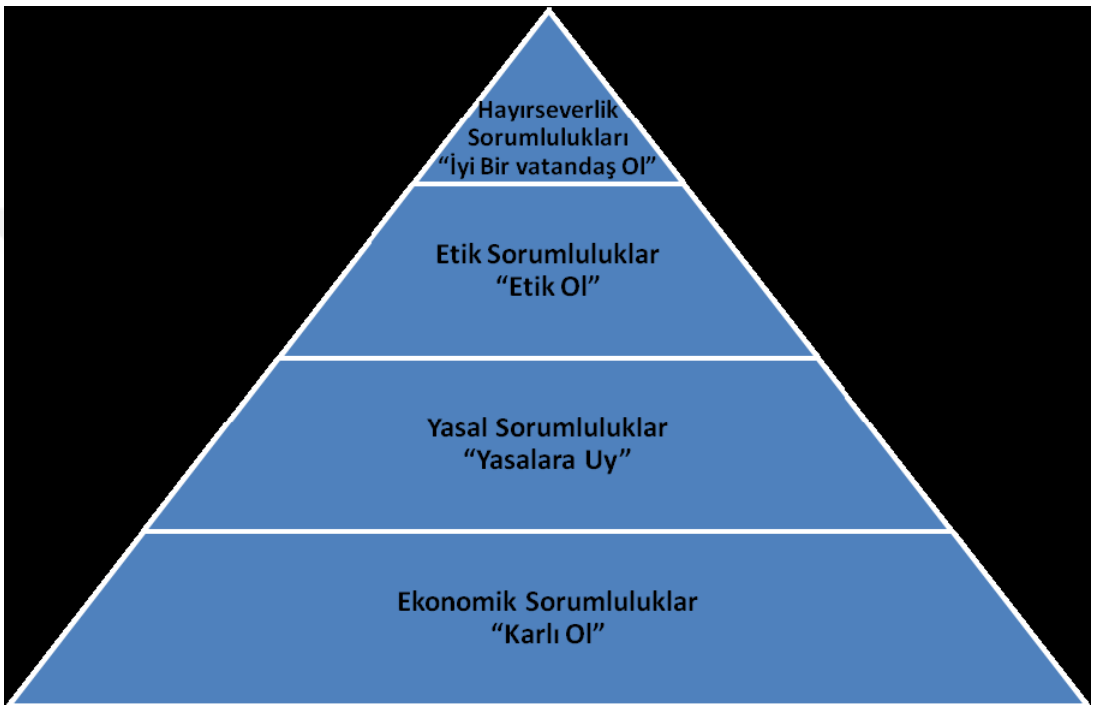

Şekil 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi

Archie Carroll, "The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholder", **Business Horizans**, (1991): 42.

Şekilde görülen dört aşamanın bir araya gelmesi ile kurumsal sosyal sorumluluk piramidi oluşmaktadır. Bu piramidin aşamalarından ekonomik ve yasal sorumluluklar her zaman var olan sorumluluklardır fakat etik ve hayırseverlilik aşamaları son yıllarda kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin önem kazanmasıyla birlikte öne çıkan sorumluluklardır[25].

[25] Archie Carroll, "The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholder", **Business Horizans**, (1991): 4.

2.4.1. Ekonomik Sorumluluk

Tarihsel olarak bakıldığında işletmelerin kuruluşunda girişimcilik için en önemli teşvik kar elde etmek için mal ve hizmet sunmak olmuştur. Ekonomik sorumluluk, paydaşlar için karlı olmak, çalışanlar için iyi çalışma ortamı olanakları yaratmak, müşteriler için kaliteli ürünler ve hizmet üretmek gibi sorumlulukları ifade etmektedir. İşletmeler müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılamak için mal üreterek ve hizmet vererek kar sağlamaktadırlar. İşletmelerin temel ekonomik sorumluluklarını gerçekleştirmeden diğer sorumluluklarını yerine getirebilmeleri mümkün değildir[26].

Kar amacı gütmek kurumu motive eden en önemli unsurlardandır ve bireyler için bir ödül niteliğindedir, ancak kar amacı gütmek kurumun sosyal açıdan amacı değildir. Ekonomik sorumlulukları sosyal sorumluluğun bir boyutu olarak düşünmek her ne kadar garip görünse de sosyal sorumluluğun bir boyutunu oluşturmaktadır[27].

Ekonomik sorumluluğun unsurları şunlardır:

- İşletmeler için her bir hisse payına düşen kar payını arttırmak,
- Mümkün olduğunca en yüksek karı elde etmek,
- Güçlü bir rekabet ortamı yaratmak,
- Operasyonel etkinlik düzeyini yükseltmek,
- Başarılı bir işletme olabilmek için karlılık düzeyini yüksek tutmak önemlidir[28].

2.4.2. Yasal Sorumluluk

İşletmelerin ekonomik sorumluluklarını yerine getirirken uymaları gereken yasal kurallar bulunmaktadır. İşletmeler faaliyetlerinde bu yasal kurallara uymalıdırlar, bu kurallara uymadan gerçekleştirilen faaliyetler diğer sorumlulukları tartışmalı hale getirmektedir[29].

Kurumun yasal sorumluluğu, faaliyet gösterdiği toplumun kuralları tarafından yapılandırılan sorumlulukları yerine getirmesi anlamına gelir. Kimileri yasal sorumluluk kapsamına göre daha fazla yasayı kapsayan bir genişlemeye gidilmesi

[26] **age**, 4.
[27] Deneçli, **age**, 318.
[28] Carroll, **age**, 6.
[29] **age**, 7.

gerektiğini düşünmekte, kurumsal sosyal sorumluluğun yerine getirilmesi için bunun bir gereklilik olduğunu ifade etmektedirler[30].

Yasal sorumluluğun unsurları şunlardır:

- Devletin ve yasaların beklentilerine uymak,
- Yerel ve genel olarak koyulan yasalara uymak,
- Bir vatandaş ve işletme olarak yasalara uygun davranmak,
- Başarılı bir işletme olabilmek için yasalara yerinde ve zamanında uymak,
- Asgari yasal gereklilikleri yerine getiren ürünler üretmek yasal sorumluluk açısından önemli unsurlardır[31].

2.4.3. Etik Sorumluluk

Etik sorumluluklar; tüketiciler, çalışanlar, hissedarlar ve paydaşların manevi haklarına saygı ve korumaya yönelik olarak ortaya konulan sorumluluklardır. İş ahlak kurallarını göz önünde tutarak işi yürütmek, kimseye zarar vermeden, doğru, adil ve ahlaklı olanı yapmak anlamına gelmektedir. İşletme yöneticileri kararlarının etiksel boyutunu dikkate alarak hareket etmek durumundadırlar. İşletmelerin tüm faaliyetlerinde etik normlar ve davranışlar önemli bir yer tutmaktadır[32].

Yasal ve ekonomik sorumluluklar adalet, doğruluk, kar gibi konuları kapsarken; etik sorumluluklar toplum tarafından kabul edilen ya da edilmeyen faaliyetleri kapsar.

Etik sorumluluğun unsurları aşağıdaki gibi sıralanmıştır. Bunlar:

- Toplumsal etik kurallara ve sosyal değerlere uygun davranmak,
- Toplumda değişen yeni değerleri tanımak ve bu değerlere saygı göstermek,
- İşletmenin amaçlarına ulaşmasını engelleyecek etik olmayan davranışlardan kaçınmak,
- İyi bir kurum olarak toplumsal etik değerlere önem vermek,
- Etik kurallara uygun davranmak aynı zamanda yasalara uyumu da beraberinde getirdiği için önemlidir[33].

[30] Deneçli, **age**, 319.
[31] Carroll, **age**, 7.
[32] **age**, 7.
[33] **age**, 7.

2.4.4. Hayırseverlik Sorumluluğu

Hayırseverlilik sorumluluğu iyi bir kurumsal vatandaş olabilmek için toplumun beklentilerine yanıt verebilmekten geçmektedir. Toplumdan bir karşılık beklemeden sadece katkıda bulunmak amacıyla yapılan faaliyetler için para ve zaman ayırmayı ifade etmektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk piramidinin en üstünde bulunan hayırseverlik sorumluluğunu yerine getirebilmek için işletmeler toplumun, ülkesinin ve tüm dünyanın yararına olabilecek faaliyetleri yerine getirmelidir[34].

Hayırseverlik; iyi vatandaş olmak, topluma faydada bulunmak, halkla ilgili yardımsever çalışmalar yapmak v.b. amaçların işletmeler tarafından gönüllü olarak gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Hayırseverliğin etik sorumluktan farkı hayırseverliğin gönüllü ya da kurumun isteğine bağlı olarak oluşması etik sorumluluğun ise etik ve ahlaki hisler sonucu oluşmasıdır. Yani hayırseverlilik tamamen gönüllülük esasına dayanır[35].

Hayırseverlilik sorumluluğunun unsurları şunlardır:

- Toplumun hayırseverlik beklentilerine uygun davranmak,
- İşletme çalışanlarının ve yöneticilerinin gönüllü faaliyetlerde bulunmaları,
- Toplumun yararına olabilecek sağlık, sanat, eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi önemlidir. Bu toplumsal faaliyetlerde bulunurken önemli olan temel amaç ise hayat kalitesini arttırmak olmalıdır[36].

2.5. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yaklaşımları

Tarihsel gelişiminde, kurumsal sosyal sorumluluğun üç önemli sosyal sorumluluk perspektifini ortaya konmuştur. Bunlar; gizli el yaklaşımı, devletçi yaklaşımı ve yönetimci yaklaşımıdır.

[34] **age**, 9.
[35] Deneçli, **age**, 320.
[36] Carroll, **age**, 9.

Gizli el yaklaşımını savunan kişilerin başında gelen Milton Friedman'a göre, iş hayatının en önemli sorumluluğu işletmenin karını arttırmaktır. Gizli el yaklaşımı "Kar yap ve kanunlara uy" esasına göre hareket etmektir. Bu yaklaşıma göre işletmeler yasal kurallara uyarak karlarını arttırmaya yönelik çalışacaklardır[37].

Gizli el yaklaşımı, klasik sosyal sorumluluk yaklaşımı olarak da bilinmektedir. Klasik sosyal sorumluluk anlayışı, işletmelerin örgütsel amaçlarının dışında başka bir yükümlülüklerinin olmadığı anlayışına inanmaktadır. Bu yaklaşıma göre sadece kar elde eden bir işletme bile sorumluluklarını yerine getirmiş demektir[38].

Devletçi yaklaşım açısından sosyal sorumluluk, işletmelerin, yasalara uygun bir şekilde faaliyet gösterdikleri sırada bir yandan da karlarını arttırmalarını ifade etmektedir. Bu yaklaşım, toplumun ilgilendiren kısımlarına politik ve yasal süreçlerle yapılan düzenlemelerde, gizli el yaklaşımında yer verilen sadece kar elde etmeyi amaçlayan hizmetin vereceğinden daha iyi hizmet sağlanabileceğini ifade etmektedir. İşletme faaliyetlerinin olumsuz yönleri bu yaklaşımla ve yasal düzenlemelerle önlenmeye çalışılmaktadır[39].

Yönetimci yaklaşıma göre, gizli el yaklaşımı ve devletçi yaklaşımın her ikisi de sosyal konularda işletme yöneticilerine karar vermede esneklik tanımamaktadır. Bu yaklaşım, işletme ve yöneticilerinden sosyal olarak refah seviyesinin korunması ve yükseltilmesi konusunda işletmelerin ekonomik açıdan çıkarlarına uygun olan davranışlar üzerine kurulmuştur[40]. Yönetimci yaklaşım diğer modellerin eksik yönlerini tamamlamaya yönelik ortaya çıkmıştır ve bu yaklaşımda çevre esastır. Günümüzde şirketler yönetimci yaklaşımı benimseyerek rakipleri karşısında öne geçmeyi hedeflemektedir. İç ve dış çevreyi bir bütünün parçaları olarak birlikte ele alan ve bu şekilde faaliyetler gösteren şirketlerin rakiplerine karşı avantajlı olacağı düşünülmektedir[41].

Örgütlerin kurumsal sosyal sorumluluk yaklaşımlarını klasik yaklaşım ve modern yaklaşım olarak ikiye ayıranlar da bulunmaktadır. Klasik yaklaşım gizli el yaklaşımı

---

[37] Kürşad Yılmaz, "Örgütlerin Sosyal Sorumlulukları: Kavramsal Bir Çözümleme", **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 69.

[38] Adnan Çelik, "Şirketlerin Sosyal Sorumlulukları", **Kurumsal Sosyal Sorumluluk İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk**, ed. Coşkun Can Aktan, (İstanbul: İgiad Yayınları, 2007):61-85.

[39] Yılmaz, **age**, 69.

[40] **age**, 69.

[41] Selma Karatepe, Mehmet Seyda Özen, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Kurumsal İtibar İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme", **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, c.8, s.2 (2017): 87.

ile aynı hedeflere yöneliktir. Modern yaklaşıma göre ise; işletme kar elde ederken aynı zamanda toplumun yaşam standartlarını ve refah seviyesini de yükseltebilir düşüncesi hâkimdir. Modern sorumluluk anlayışına göre, sosyal baskı altında kalan işletme sahibi, ortak veya yöneticileri; işletmenin sosyal sorumluluk konusunda bilinçli olduğu imajını yaymaya çalışmak, iyi vatandaş-şirket rolü oynamak, sosyal yönden sorumlu bir şirket gibi davranmak gibi tepkilerde bulunabilmektedirler[42].

2.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Ortaya Çıkmasına Sebep Olan Etmenler

Kurumsal sosyal sorumluğun meydana gelmesine sebep olan etmenler iktisadi, politik ve toplumsal etmenler şeklinde sınıflandırılabilir. 1900'lü yıllarda İngiltere'de doğan ve iktisadi alanda hâkim olan liberalizm anlayışı devletin ekonomiye müdahale etmesine karşı çıkmış, gümrüklerin kalkmasını ve serbest rekabeti savunmuştur. 1929 yılında tüm dünyayı etkileyen ekonomik bunalım iktisadi alanda da pek çok değişikliğe neden olmuştur. Bu değişikliklerin en önemlisi ise kurumsal sosyal sorumluluk kavramının doğuşudur. O zamanlarda kurumsal sosyal sorumluluk anlayışının o yıllarda olan iktisadi durumu ortaya koyacak birçok örneği de mevcuttur. Örnek olarak Fransız Devrimi döneminde bir çikolata fabrikasında kendi çalıştırdığı fakir işçilere eğitim veren ve barınma olanağı sağlayan bir girişimciden bahsetmektedir. Amerika'daki firmalar da tekelci uygulamalarda bulundukları eleştirilerine karşılık sosyal sorumluluk anlayışını daha da ön planda tutmaya çalışmışlardır[43].

Politik etkenler açısından bakıldığında; 20. yüzyıl içinde ikinci dünya savaşından sonra tüm dünyada demokratikleşme eğilimleri artışa geçmiştir. Bu eğilimlerle birlikte insan haklarına verilen önem artmıştır. Bireylerin toplumdaki öneminin artması ile işletmeler bireylere bir tüketici, bir çalışan, bir yatırımcı v.b. olarak daha fazla önem vermeye başlamıştır ve dolayısıyla bireyler ve toplum işletmeler nezdinde önem kazanmıştır.

Kurumsal sosyal sorumluluğun ortaya çıkmasına sebep olan bir diğer etmen de toplumsal etmenlerdir. 1900'lü yıllar insanların ve toplumların birbirleriyle iletişimlerinin artmış olduğu yıllardır. Kişilerin öncelikle kendileri toplum içindeki diğer bireylerle, daha sonra dünya üzerinde yaşayan diğer toplumlardan kişilerle

[42] Çelik, **age**, 77.
[43] Coşkun Can Aktan, Deniz Börü, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk", **Kurumsal Sosyal Sorumluluk İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk**, ed. Coşkun Can Aktan, (İstanbul: İgiad Yayınları, 2007):11-37.

etkileşim ve iletişiminin artması kişinin toplum içinde örgütlü olarak hareket etmesine olanak sağlamıştır. 1930'lu yıllar ise çalışanların daha iyi şartlarda çalışmak için sosyal haklarını elde etmeye başladıkları yıllardır ve bu yıllarda yararcı ve bireyci ahlak felsefesinin yerine sosyal ahlak anlayışı yerini almıştır ve bu anlayışla birlikte de sosyal sorumluluk kavramı önem kazanmıştır[44].

2.7. Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlkeleri

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı uyulması gereken bazı ilkeler üzerine kurulmuştur. Şirketler kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini yerine getirirken bu ilkelere de uymak durumundadırlar. Bu ilkeler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır[45]:

Toplumun çıkarlarını kendi çıkarlarının üzerinde tutmak: Yoğunlaşan rekabet ortamı içinde faaliyet göstermekte olan işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için çevre ile uyum içerisinde çalışmalı ve sadece kar elde etmeye odaklı olmamalıdır. Sadece kar odaklı çalışarak kendi çıkarlarını toplumun çıkarları üzerinde tutan bir şirket bir süre sonra çevresinden ve toplumdan tepki görebilir ve piyasadan çekilmek durumunda kalabilir. Enron skandalında gerçekleştiği gibi yöneticilerin şirket faaliyetlerinde belirtilmeyen ortaklıklarla kendilerine sağladıkları özel imkânlar bu ilkenin ihlal edilmesine bir örnek teşkil etmektedir. Bu durumun açığa çıkması Enron'un piyasadaki itibarının yok olmasına ve şirketin iflasına neden olmuştur. Çünkü bu ilkede de bahsedildiği gibi şirket yöneticileri sadece kendi çıkarlarını değil yakın çevresine de özel imkânlar sağlamamalıdırlar.

Tarafsız olmak: Tarafsızlık ilkesi, işletmelerde yöneticilerin önemli kararlar almaları kişiler ya da gruplar arasında fark gözetmeksizin adil olarak karar vermeleri anlamına gelen bir ilkedir. Bu şekilde ilgili kişilerin ya da grupların çıkarlarının gözetilmesi ve çıkar çatışmalarının önlenmesi amaçlanmıştır.

Hesap verebilirlik: Bu ilkede yöneticilerin ortaya koydukları değerler ve aldıkları önemli kararlar hakkında zaman zaman kendilerine duyulan güvenin arttırılması için hesap verme yükümlülüklerinin varlığı öne sürülmektedir. Bu sayede yöneticilerin

---

[44] Göksel Ataman, **İşletme Yönetimi: Temel Kavramlar & Yeni Yaklaşımlar, (**İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2001): 107.

[45] Gökçe Akdemir, "Tüketicilerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamaları Yürüten İşletmelere Karşı Tutumları ve GSM Sektörü Üzerine Bir Araştırma" (Yüksek Lisans Tezi, İÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), 31.

kendilerini araştırmaya ve soruşturmaya açık bırakmaları piyasada ve toplumda kendilerine olan güveni arttıracaktır.

Şeffaflık: Bu ilkede yöneticiler tarafından verilen kararların sebeplerini açıklama zorunluluklarını vurgulamaktadır. Şeffaflık ilkesine göre muhasebe standartlarına uygun olarak çalışılmalı ve temel standartlar, hedefler, sonuçlar toplumla paylaşılmalıdır.

Açıklık: Bu ilke de şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk konusundaki faaliyetlerinde açık olmaları gerektiğini ifade etmektedir. Her şirket için kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ve ilgi gruplarının ayrıntılı olarak tanımlanması gerekmektedir. Bu şekilde şirket kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini gerçekleştirirken gerek ticari ve üretim faaliyetlerinde gerekse yörelerinde, meslek örgütlerinde, kural koyanlarla olan ilişkilerinde izledikleri ilkelerini açık bir şekilde ortaya koymalıdırlar.

2.8. Kurumsal Sosyal Sorumluluk ile İlişkili Diğer Kavramlar

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ile yakından ilişkili olan kavramlar bulunmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarında bu kavramlar da önem taşımaktadır. Bu kavramlar sırasıyla kurumsal itibar, paydaş, kurumsal yönetim, kurumsal iletişim, kurumsal vatandaşlık, kurumsal performans, kurumsal sürdürülebilirlik, hesap verilebilirlik ve kurum etiği kavramlarıdır.

Bu kavramlardan ilki kurumsal itibardır. Kurumsal itibar, şirketlerin toplum değişkenleriyle örtüşen vizyon, misyon ve değerleriyle ilişkilendirilerek sağlanmalıdır. Bunların gerçekleşmesi noktasında ise kurumsal sosyal sorumluluk, iç dış müşteri mutluluğu, iyi kurumsal yönetim ilkeleri kavramları önem kazanmaktadır[46].

Paydaş kavramı KSS ile ilgili bir diğer kavramdır. Paydaş; işletmenin ilişkide olduğu, faaliyetleriyle işletmeyi etkileyen ve işletmeden etkilenen taraflardır. Kurumlarda stratejik anlamda hedeflere ulaşmada ve başarıyı yakalamada etki gösteren ve faaliyetlerden etkilenen kişi veya gruplardır[47].

[46] Kadıbeşegil, **age**, 23.
[47] Karatepe, **age**, 84.

Kurumsal sosyal sorumlulukla ilişkili bir diğer kavram kurumsal yönetim kavramıdır. Kurumsal yönetim geniş ifadede, işletme sahipleri ve yöneticileri, paydaşları, yatırımcıları arasındaki ilişkileri düzenleyen kamu ve özel kurumlarını, işletmenin iç ve dış yatırımcıların kazanımlarını içeren düzenlemeler kümesi olarak tanımlanabilir[48]. Şeffaf, açık, hesap verilebilen, etik ahlak kurallarını göz ardı etmeyecek bir yönetim tarzı kurumsal yönetimin etkin olduğu bir yönetim tarzıdır.

Kurumsal iletişim kavramı, kurumun hedeflerine ulaşması, işleyişinin gerçekleşmesi için gereken üretim ve yönetim sürecinde, bilgi akışı, bütünleşme, eğitimi, karar alma ve denetimi sağlamak amacıyla belli kurallar içerisinde gerçekleşen iletişim sürecidir[49].

Kurumsal vatandaşlık kavramı da kurumsal sosyal sorumlulukla ilişkili kavramlardan biridir. Carrol'a göre kurumsal vatandaşlık kanunlara ve yasalara gereken şekilde uyulmasıdır. Kurumsal vatandaşlığın ekonomik, yasal, etik ve gönüllülük olarak dört aşaması bulunmaktadır[50].

Bir diğer kavram ise; kurumsal performans kavramıdır. Kurumsal performans işletmelerin sosyal sorumluluk ilkelerinin, süreçlerinin, politika ve programlarının gruplanması olarak tanımlanmaktadır[51]. İşletmeler kurumsal performanslarını arttırmak adına sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunmaya özen gösterirler. Bu konuda yapılan araştırmalar da göstermektedir ki sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunan işletmelerin kurumsal performans düzeyleri daha yüksektir[52].

Kurumsal sürdürülebilirlik de; kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ile ilişkili olan kavramlardan biridir. Bu iki kavram birbirleriyle bağlantılıdır. Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı, işletmelerde uzun vadeli olarak değer yaratma amacıyla, çevresel ve ekonomik etkenlerin kurumsal yönetim ilkeleriyle birlikte işletme faaliyetlerine uyarlanması ve bu alanda ortaya çıkabilecek risklerin yönetilmesidir. Sürdürülebilir kalkınma, kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ve sorumlu yatırım

[48] Levent Çıtak, "Kurumsal Yönetim Sistemlerinde Yakınsama", **İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:35, (2006).
[49] Karatepe, **age**, 85.
[50] Carroll, **age**, 2.
[51] Kristin B. Backhaus, Brett A. Stone, Karl Heiner, "Exploring the Relationship Between Corporate Social Performance and Employer Attractiveness", **Business Society**, v.41 (2002):292.
[52] **age**, 292.

gibi kavramlar kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımının gelişmesine katkı sağlamaktadır[53].

Kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili diğer bir kavram da hesap verilebilirlik kavramıdır. Hesap verilebilirlik; işletmelerin bulundukları faaliyetler ve finansal performansları ile ilgili bilgilerini devletle, kamuoyuyla paylaşabilme yükümlülüğüdür.

Kurum etiği kavramı ise, kurumsal faaliyetlerle ilgili alınacak kararları ahlaki standartlara göre belirleme ve değerlendirme süreci olarak tanımlanabilir. Kurum etiği; adil olma, çevreyi koruma, duyarlı olma, dürüst olma gibi değerleri kapsamı altına almaktadır[54].

2.9. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları

Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyet alanlarının sınıflandırılması konusuyla ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bu konuda Amerika'da 2011 yılında medya sektöründeki işletmelerde bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada içerik analizi yapılarak, çevre, toplum ilişkileri, insan hakları, çalışan ilişkileri alanlarında kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri incelenmiştir ve araştırma sonucunda da on firmadan dokuzunun farklı alanlarda kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri gerçekleştirdikleri sonucuna varılmıştır[55]. Bu alanda çalışmalar yapan üniversiteler, organizasyonlar, kurumlar ve bireylerin oluşturduğu 4CR örgütü, kurumsal sosyal sorumluluk faaliyet alanlarını işyeri, piyasa, çevre ve toplum olarak 3 ana başlık altında sınıflandırmıştır. Tablo 1 de kurumsal sosyal sorumluluk alanlarının sınıflandırılması görülmektedir.

[53] IMKB İstatistik Müdürlüğü, **Sürdürülebilirlikle İlgili Özet Bilgiler** (İstanbul, 2011).
[54] Karatepe, **age**, 85.
[55] Hou, **age**, 166.

Tablo 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları

İşyeri	İşyerinde sağlık ve güvenlik
	Çalışanlar arasında eşitlik
	Çalışanların eğitilmesi ve profesyonelleştirme
	Başarılı iç ilişkileri
	Çalışanların ücretlendirmesi
Piyasa	Ürün güvenliği
	Tüketicilerle ilgili diğer unsurlar
	Tedarikçi ilişki yönetimi
	Ahlak standartları
	Bireysel bilgi güvenliği
Çevre ve Toplum	Çevre konularında aktif destek
	Çevre risk yönetimi
	Çevresel performansı
	İnsan hakları korunması
	Hayvanlara karşı olan tutumlar
	Eğitim ve mesleki konularda destek
	Toplumla bütünleşme ve destek

"Strategic Management", http://www.csrquest.net/?articleID=7763&heading=TheCSRQuestProject, [26.06.2018].

Bu sınıflandırma yönteminde görüldüğü üzere, kurumsal sosyal sorumluluk çalışmaları öncelikle işyerinin kendi içinde başlamalı ve çalışanlara bu anlamda değer verilmelidir. İşletme içinde değerler oluşturulduktan sonra bu değerler piyasaya taşınmalı ve piyasa içinde de tüketiciler, tedarikçiler, ürünler alanında sosyal sorumluluk çalışmaları yapılmalıdır. Son olarak da işletme ve piyasada gerçekleştirilen sosyal sorumluluk alanları daha da geliştirilerek toplumun yararına olabilecek çalışmalar yapılmalı ve bu şekilde de işletmeler toplumun ve çevrenin güvenini kazanmalıdır[56].

[56] "Strategic Management", http://www.csrquest.net/?articleID=7763&heading=TheCSRQuestProject, [26.06.2018].

İşletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk alanları şu şekilde de sınıflandırılabilir[57]:

- Çalışanlarına karşı olan sorumluluk,
- Paydaşlarına karşı sorumluluk,
- Yöneticilerine yönelik sorumluluk,
- Müşterilerine karşı sorumluluk,
- Doğa ve çevreye yönelik sorumluluk,
- Devlete yönelik sorumluluk,
- Tedarikçilerine karşı sorumluluk,
- Rakiplerine karşı sorumluluk,
- Topluma karşı sorumluluktur.

2.10. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Sınırları

Kurumsal sosyal sorumluluğun uygulanmasında karşılaşılan bir takım sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu temel sınırlılıklar; yasalara uygunluk, etkinlik, maliyet ve faaliyet alanı ile karmaşıklıktır[58]. Bu sınırların sonuçlarından biri olarak işletmelerin uygulayabildikleri sosyal sorumluluk faaliyetleri sayısı ve çeşidi beklenenin altına inebilmektedir.

İşletmelerin sosyal sorumluluk ile yönetilebilmesi için destekleyici yasalar ve hükümet düzenlemeleri gerekliliği bulunmaktadır. Bu kurallar ve düzenlemeler sayesinde işletmeler hangi sosyal amacı izlemelerinin gerekliliğini bilirler, hangisinin öncelikli olmasına karar verebilirler. İşletmeler sosyal sorumluluk faaliyetlerini yerine getirirken bu faaliyetlerin yasalara uygunluğuna dikkat etmelidirler. Örnek olarak eğer alkol kullanılması bir fabrika için önemli ölçüde güvenlik sorununa sebep oluyorsa, işletmenin çalışanlarına yönelik eğitim ve davranış merkezine yönelik yaptığı harcamalar yasalara uygun olarak kabul edilebilir[59]. Bir sosyal faaliyet projesinin yasalara uygun olması ile ilgili kararlar genelde işletme yönetimi tarafından alınmaktadır, bu kararlar alınırken meselenin uzun soluklu olarak ele alınması, işletmenin geleceğini de belirleyecek nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.

[57] "Strategic Manegement", http://www.csrquest.net/?articleID=7763&heading=TheCSRQuestProject, [26.06.2018].
[58] Geoffrey P. Lantos, "The Boundaries of Strategic Corporate Social Responsibility", **Journal of Consumer Marketing**, v.18, c.7 (2001): 595.
[59] Figen Dalyan, "Etkilenenlerin Yönetimi Teorisi Açısından İşletmelerin Sosyal Sorumluluk ile ilgili Strateji Oluşturma Süreci", **Kurumsal Sosyal Sorumluluk İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk**, ed. Coşkun Can Aktan (İstanbul: İgiad Yayınları, 2007):123-139.

Her yapılan sosyal sorumluluk faaliyeti, işletme için maliyet konusunu da beraberinde getirmektedir. Bir işletmenin yüksek bir bağış yapması veya toplumun yararına bir takım sosyal sorumluluk faaliyeti düzenlemesi, örneğin eğitim alanında desteğe ihtiyacı olanlara işletme tarafından burs sağlanması faaliyeti, yeni maliyet kalemleri anlamına gelir. Bu maliyetlerin şirketi olumsuz etkilemesini engellemek için bu tür sosyal faaliyetler başka işletme ya da organizasyonlarla paylaşılabilir.

Sosyal sorumluluk faaliyetlerine yapılan harcamalar, şirketin diğer harcamalarında olduğu gibi işletmenin etkinliğini sınırlayabilir ve diğer şirketlerle olan rekabetini etkileyebilir. İşletmelerin hem piyasada etkinliklerini koruyabilmeleri için çaba göstermek durumunda olmaları hem de toplumsal alanda etkin olmak için sosyal sorumluluk faaliyetleri yapmaları arasındaki dengeyi çok iyi kurmaları gerekmektedir. İşletmelerin sosyal sorumluluk faaliyet maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle piyasadaki etkinliklerini kaybetme endişeleri, sosyal sorumluluk sahibi olan yöneticilerin de bu faaliyetlerini gerçekleştirebilmelerini engellemektedir[60].

Ülkemizde ve dünyada bazı sosyal sorunlar o kadar derin ve karmaşık hale gelmiştir ki tek bir işletmenin bu alanda sosyal faaliyet gerçekleştirerek bunların çözümüne katkı sağlayabilmesi mümkün değildir. Örneğin; ozon tabakası, asit yağmurları gibi çevresel sorunlar bir işletmenin tek başına altından kalkamayacağı kadar büyük sorunlardır.

Bu çevresel sorunlar haricinde günümüzün sağlık ve eğitim alanındaki sorunları da genel olarak karmaşık sosyal sorunlardır. İşletmeler bu alanda sosyal sorumluluk faaliyetleri gösterseler de bu karmaşık sosyal sorunlar için çözümler; devletin, diğer işletmelerin, çeşitli grupların ve bireylerin de eşlik ettiği çalışmalar sayesinde bulunmaktadır.

İşletmelerin kendi içlerinde oluşan bazı sosyal sorunlar ise önceden beri süregelen ve ilerde de devam edebilecek sorunlardır. Örneğin iş ortamında ortaya çıkabilecek bireyler arası rekabetler, çatışmalar, etik sorunlar bunlara örnektir. Bu sorunların çözümlenebilmesi için de sadece bir işletmenin başarabileceği husus değildir. Bu sorunların çözülebilmesi de işletmelerin sosyal faaliyetlerinin yanı sıra kamuoyunun, devletin, sivil toplum kuruluşlarının işbirlikleri de gerekmektedir[61].

[60] Dalyan, **age**, 51.
[61] **age**, 52.

3. İŞLETMELERDE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

İşletmeler için sosyal sorumluluk, işletmelerin kendi çıkarlarını gözetmeleri, karlarını maksimize etmelerinin yanı sıra işletmenin doğrudan veya dolaylı olmak üzere tüm menfaat sahiplerinin çıkarlarının gözetilmesi ve korunması anlamını ifade etmektedir.

3.1. İşletmelerde Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Yeri ve Önemi

İşletmeler kuruluş biçimlerine, ekonomik şartlarına, yönetim anlayışlarına ve diğer etkenlerine göre farklı amaçlar için varlıklarını sürdürmek için çalışmaktadırlar. İşletmelerin varlıklarını sürdürebilmek ve kazanç sağlamak için başlıca amaçları doğal olarak kar sağlamaktır. Fakat günümüzde işletmeler kar sağlamak dışında daha anlamlı ve bütünleyici amaçlar edinmelidir. Bir tek kar elde etmeyi kendilerine amaç edinmiş olan şirketler uzun süre varlıklarını sürdürmeleri mümkün değildir. Çalışanlara ve çevrelerine karşı duyarlı olmayan işletmeler toplum tarafından kabul görmezler. Çalışanlarının haklarını gözetmeyen ve çevre kirliliğine neden olan firmalar müşteri boykotlarına maruz kalabilirler ve müşteriler tarafından ürünleri satın alınmayarak bu şekilde cezalandırılırlar[62].

Kurumsal sosyal sorumluluk projelerini gerçekleştiren işletmelerin dört temel alanda faydalı oldukları gözlemlenmiştir. Bu alanlar; büyüme, getiri, risk yönetimi ve yönetim kalitesini geliştirme alanlarıdır[63].

Büyüme açısından çeşitli fayda sağlayan sosyal sorumluluk projeleri ile işletmeler, çeşitli pazarlarda daha hızlı tanınmış olurlar. Bununla birlikte yeni pazar geliştirme çalışmalarının daha etkin ve daha ekonomik olmasına yardımcı olmaktadır. Toplumsal sorunları yakından takip eden işletmeler yeni ürünler geliştirerek toplumun değişik kesimlerine de faydalı olabilirler.

---

[62] Halil Akyar, "İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Üzerine Bir Alan Çalışması", (Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, 2008), 6.
[63] Yılmaz Argüden, "Sosyal Sorumluluk", **Dünya Gazetesi**, 5 Ocak 2002.

Kurumsal sosyal sorumluluk projeleri şirketlerin kaynak kullanım etkinliklerini arttırarak karlılıklarını arttırır. Örnek olarak, kullanılmayan teneke kutularının yeniden kullanıma sokulması veya atıkların tekrar üretime kazandırılması da işletme için maliyet alanında tasarruf sağlayabilmektedir. Bu şekilde sosyal sorumluluk projeleri şirkete getiri sağlamış olmaktadır.

Risk yönetimi etkinliğini arttırmak da sosyal sorumluluk projelerinin faydalarından biridir. Bu projeleri gerçekleştiren şirketlerin, kurumsal sosyal sorumluluk alanında öncü şirketler tarafından düzenlemelere katılabilir ve öncü şirketler nezdinde itibarları nedeniyle daha etkili bir risk yönetimi gerçekleştirilmektedir[64].

Yönetim kalitesi alanında da kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin faydası bulunmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk projeleri, liderlik yetkinliklerinin geliştirilmesi konusunda da işletmelere fırsatlar da yaratmaktadır.

20. yüzyılın başında tüm dünyanın etkilendiği ekonomik bunalım birçok teknolojik ve teknik değişimi etkilediği gibi iş yaşamını ve ekonomik hayatta da değişimlere neden olmuştur. Günümüzde işletme üretimi ve faaliyetlerinde devlet rolünde önemli değişiklikler bulunmaktadır. Bu değişikliklerin kurumsal sosyal sorumluluk kavramının ortaya çıkışında da etkisi bulunmaktadır. Günümüzde tüketiciler; dünyada yaşanmakta olan ekonomik, kültürel, çevresel ve sosyal sorunlar karşısında tepki göstermeyen işletmeleri kendi mal ve hizmetlerini tercih etmemeleri ile cezalandırabilmektedir[65].

İşletmelerde sosyal sorumluluk kavramının önem kazanmasında etkili olan faktörler aşağıda sıralanmıştır. Bunlar[66];

Toplum beklentileri: 1960 yıllarından bu zamana kadar, toplumun ekonomik beklentilerinin yanı sıra sosyal beklentiler de gündeme gelmiştir.

Olumlu imaj: Sosyal sorumluluk faaliyetleriyle etkin olan işletmeler, müşterilerde olumlu imaj bırakır, daha çok müşteri sağlayabilirler, nitelikli çalışanlara sahip olup ve kredi imkânlarından daha çok faydalanabilirler.

---

[64] **age**.
[65] Ercan Çiçek, "Kurumsal İtibarın Kazanılmasında Kurumsal Sosyal Sorumluluk Bilincinin ve Etik Yaklaşımın Rolü", **Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi**, s.13 (2017): 194-218.
[66] **age**, 198.

Uzun dönemli karlar: Sosyal sorumluluk faaliyetleri uzun dönemde şirkete karlılık sağlamaktadır. Bunun temel sebebi, sosyal sorumluluk ile işletmelerin elde ettiği olumlu imajın, müşteriler üzerinde olan etkisinden kaynaklanmaktadır.

Etik zorunluluk: Etik anlayış sosyal sorumluluğun en önemli faktörlerinden biridir. Yöneticilerin ve işletmelerin etik bilince sahip olması gerekmektedir.

Daha iyi bir çevre: Şirketlerin katılımı ve sosyal sorumluluk faaliyetleri ile bir takım sosyal problemler çözülebilir, daha iyi bir yaşam sağlanabilir.

Sorumluluk ve güç dengesi: İşletmelerin aldığı sosyal sorumluluklarla gücünü desteklemesi olumsuz davranışları azaltmasını sağlayacaktır.

Devlet müdahalesini azaltma: İşletmelerin sosyal sorumluluk faaliyetlerine gönüllü olarak yönelmeleri ve gerçekleştirmeleri devletin bazı alanlardaki yasal düzenlemeleri azaltmasına sebep olabilmektedir.

Hissedarların çıkarı: Sosyal sorumluluk anlayışı ve faaliyetleri işletmenin borsadaki değerini yükseltir ve bununla birlikte hissedarların kazançlarının artması sağlanır.

Korunma ihtiyacı: Sosyal ve çevresel sorunların daha fazla artmadan, büyümeden çözümlenme ihtiyacı işletmelerin bu konularda harekete geçmesini sağlamaktadır.

Kaynakların sahipliği: İşletmeler sosyal sorumluluk faaliyetlerinin gerçekleşmesi için gerekli olan teknik, yönetsel yeteneklere ve finansal kaynaklara sahiptirler.

3.2. Çok Uluslu İşletmelerde Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Küreselleşme sürecinin gelmesi ile birlikte, uluslararası işletmeler bütün dünyanın tek bir pazar olarak görüldüğü bir bakış açısı ile çalışmaktadırlar. Aralarında büyüklüğü bazı ülkelerin gayrisafi milli hasılasını aşan işletmelerin yer aldığı çok uluslu işletmeler dünya ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Etik iş ahlakı ve kurumsal sosyal sorumluluğun çok uluslu işletmeler için olduğu kadar, yerel işletmeler için de önemi artmaktadır. Günümüzde yöneticiler, halktan ve çıkar gruplarından gelen baskılar, etik davranış, hukuk ve toplum sorunları nedeniyle sosyal sorumluluk konularında çok duyarlı davranmaktadırlar. Özellikle reel sektör genelinde sosyal sorumluluk alanında ortaya çıkan skandallar, işletmelerin etik ve

daha küresel bir bakış açısıyla araştırmacılar tarafından daha fazla incelenmesine neden olmaktadır[67].

Tablo 2, uluslararası organizasyonlar tarafından başlatılan bazı önemli sosyal sorumluluk girişimleri ile girişimlerden örnek sunmaktadır. Tablodaki örneklerden de görüleceği üzere, girişimler ILO, OECD, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nin aralarında bulunduğu çeşitli uluslararası insiyatifler tarafından gündeme gelmiştir. Buna karşın hepsinin ortak noktası, işletme faaliyetlerinin yarattığı etkilerin KSS şemsiyesi altında değerlendirmelerini tavsiye etmektedir.

[67] Esra Nemli Çalışkan, "Business Ethics, Corporate Social Responsibility and Multinational Companies", **İÜ. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, n.43 (2010):22.

Tablo 2: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uluslararası Kuruluşlar ve Hükümet Dışı Organizasyonlar Tarafından Sürdürülen Başlıca Girişimler

Girişimin Adı	Tarih	Girişimin Amacı
ILO Çokuluslu Şirketler ve Sosyal Politika İle İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi	Cenevre,1977; Mart 2000 revize	Uluslararası bu belgede yer alan ilkeler uluslararası işletmelere, hükümetlere, işçi ve işveren kurumlarına; istihdam, eğitim, çalışma, yaşam koşulları ve işçi-işveren ilişkileri gibi konularda yol gösterici tavsiyeler vermektedir.
OECD Uluslararası Yatırımlar ve Çokuluslu İşletmeler Bildirgesi	Paris, Haziran 2000	Bu belgede uluslararası işletmelerin yatırım yaptıkları ülke ve o ülkede yaşayan insanlara karşı olan sorumlulukları ortaya konulmaktadır.
Birleşmiş Milletler, Küresel Sözleşme (Global Compact)	New York, Temmuz 2000	Küresel Sözleşme, işletmelerin etki alanları kapsamında insan hakları, çalışma standartları, çevre, yolsuzlukla mücadele alanlarında bir takım esas değeri kabul etme, destekleme ve uygulamaya koymalarına ilişkin ilkeler içermektedir.
Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Finans Girişimi (Mali Kurumlarda Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınmaya İlişkin UNEP Deklarasyonu	Paris, 1992, Mayıs 1997 revize	Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi dünya finans sektöründe önde gelen kuruluşlar tarafından imzalanmış ve çevrenin korunması konusunda sorumluluk ve işbirliği önermektedir.
Avrupa Birliği: Avrupa Toplulukları Komisyonu, "Green Paper" (Kurumsal Sosyal Sorumluluk ile İlgili Bir Avrupa Çerçevesinin Geliştirilmesi"	Temmuz, 2001	Avrupa Toplulukları Komisyonu tarafından yayınlanan bu bildiride kurumsal sosyal sorumluluğun öneminden bahsedilerek, işletmelerde gönüllü olarak sürdürülecek girişimlerin desteklenmesi talep edilmiştir.

Coşkun Can Aktan, İstiklal Y. Vural, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uluslararası Kuruluşlar ve Hükümet Dışı Organizasyonlar Tarafından Sürdürülen Başlıca Girişimler" http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale125.pdf, [12.03.2017].

3.2.1. Uluslararası Çalışma Örgütü: Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika ile İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi

Uluslararası çalışma örgütü (ILO) çalışma koşulları ve endüstriyel ilişkiler konularında standartlar oluşturmuştur. Bunlardan en önemli olanları; çalışma hayatına ilişkin temel haklar, sendika özgürlüğü ve örgütlenme haklarının korunması, teşkilatlanma hakkı, erkek ve kadında ücret eşitliği, zorla çalıştırmanın kaldırılması, asgari çalışma yaşı, toplu pazarlık gibi bildirilerdir[68]. Bu konular aynı zamanda önemli sosyal sorumluluk alanlarındandır. Çok uluslu şirketler ve sosyal politika ile ilgili ilkeler üçlü bildirgesinde, çok uluslu işletmelere, hükümetlere, işçi ve işveren kurumlarına, eğitim, istihdam, çalışma ve yaşam şartları alanlarda yol gösterici tavsiyeler bulunmaktadır[69]. Örgüte, Cumhuriyet kuruluşunun 9. yılında, yani 1932 yılında üye olmuş olan Türkiye, 2001 yılına kadar toplamda 185 Sözleşmeden 56'sını onaylamıştır. Avrupa Birliği ülkeleri tarafından onaylanan Sözleşme sayısı ortalaması 73, ILO' ya üye olan ülkelerin ortalama sayısı 38'dir. Türkiye, 1998 yılında; bütün sektörlerde çocukların çalıştırılmasını etkili biçimde yasaklayacak olan, ulusal bir politika izlenmesini ve giderek çocukların çalışma yaşının, fiziksel ve ruhsal açıdan olgunlaşmalarıyla uyumlu olarak yükseltilmesini sağlayan İstihdama Kabulde Asgari Yaşa İlişkin 138 sayılı ve Zorla ve zorunlu çalıştırmaya izin verilmesini şartlara bağlayan Cebri veya Mecburi Çalıştırmaya İlişkin 29 sayılı Sözleşme'yi, onaylamıştır[70].

3.2.2. OECD Uluslararası Yatırımlar ve Çok Uluslu İşletmeler Bildirgesi

Ekonomik işbirliği ve Kalkınma Örgütünün (OECD) misyonu ekonomik ve sosyal dünyada insanların refahını arttıracak politikaları teşvik etmektedir[71]. OECD Konseyi 27 Haziran 2000 tarihinde Çok Uluslu İşletmeler Genel İlkeleri isminde bir karar almıştır ve karar ekinde Çok Uluslu İşletmeler Bildirgesi yayınlanmıştır. Bu bildiride yapılan tavsiyelerde gönüllülük esasına dayalı ilke ve standartlardan bahsedilmektedir. Genel ilkeler, işletme faaliyetlerinin devletle uyumlu olmasını, işletmelerin faaliyette bulundukları toplumla aralarındaki güven ilişkilerini

[68] "Uluslar Arası Çalışma Örgütü"http://www.dadder.org/index.php?option=com_content&view=article&id=271:uluslararas-calma-oerguetue-international-labour-organisation-ilo&catid=52:gemiadamnn-klavuzu, [15.10.2012].
[69] Vural, **age**, 6.
[70]http://212.175.131.171/eBulten/makaleler/2011/ULUSLARARASI%20%C3%87ALI%C5%9EMA%20%C3%96RG%C3%9CT%C3%9C%20(ILO)/sayfam1.html//iskur.gov.tr,[15.10.2012].
[71]"Our Mission", http://www.oecd.org/about/,[15.09.2017].

güçlendirmeyi, sürdürülebilir kalkınmaya çok uluslu işletmelerin katkısını arttırmayı amaçlamaktadır. Söz konusu bildirgeye göre çok uluslu işletmeler[72];

- Sürdürülebilirlik için ekonomik, çevresel ve toplumsal ilerlemeye faydada bulunmalıdır.
- İstihdam sağlayarak, çalışanların eğitim olanaklarına yardımcı olarak toplumun gelişimine katkıda bulunmalıdır.
- İnsan haklarına saygısı olmalıdır.
- Sağlıklı ticari uygulama ile uyumlu olarak, bütün iç ve dış pazardaki faaliyetlerin yanında yerel kapasite gelişimini de sağlamalıdır.
- Kurumsal yönetim ilkelerini desteklemeli ve gerçekleştirmelidir.
- İşletmeler ve işletmelerin faaliyette bulundukları toplumlar arasında, karşılıklı güven ilişkisi oluşturan yönetim sistemleri geliştirip uygulamalıdır.
- Şirket politikalarının farklı yollarla yaygınlaştırılmasını sağlayarak çalışanlar tarafından uyulmasına teşvik edilmelidir.
- Çevre ve sağlık, güvenlik, vergi, eğitim ile diğer konularla ilgili yasa çerçevesinde öngörülemeyen istisnalar sağlamamalıdır.

Bunların dışında OECD Çok Uluslu İşletmeler Bildirgesi, saydamlık, işçi ve işveren ilişkisi, çevre, tüketici çıkarları, rüşvetle mücadele, rekabet, bilim ve teknoloji, vergilendirme gibi ana başlıklı konular altında uyulması gereken sorumlulukları vurgulamıştır.

OECD tarafından yayınlanmış karar ve bildirgede devletin de uluslararası işletmelere karşı ayrımcılık yapmaması ve faaliyetlerini engelleyici kararları yürürlüğe koymamaları konusunda tavsiyelerde bulunulmaktadır.

3.2.3. Birleşmiş Milletler: Küresel İlkeler Sözleşmesi

Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact) işletmeleri sorumluluk sahibi olarak faaliyet göstermesi ve toplumun desteklenmesine yönelik teşvikte bulunan bir kurumsal sosyal sorumluluk girişimidir. Bu doğrultuda Küresel İlkeler Sözleşmesi işletmelerin mali kaynakları ile birlikte topluma, insanlara, paydaşlarına, tedarikçilerine, çalışanlarına değer katmalarını sağlamak için çaba gösterir. Bu girişim Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından başlatılmış olup

[72] Vural, **age**, 8.

halen devam etmektedir. Bu sözleşme; insan hakları, çevre, işgücü ve yolsuzlukla mücadele gibi evrensel kabul görmüş on ilkeyi benimseyen stratejik bir politika girişimidir. Bu on ilke belirlenirken, Uluslararası İnsan Hakları Beyannamesi, Uluslararası Çalışma Organizasyonu, Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu ve Yolsuzlukla Mücadele için yayınlanan belgeler, bildirilerden yararlanılmıştır. Küresel İlkeler Sözleşmesi; insan hakları, çevre, iş gücü ve yolsuzlukla mücadele kapsamında yer alan on ilkeden oluşturulmuştur. Bunlar[73]:

- İnsan hakları;

1.İlke: İşletmelerin evrensel olarak insan hakların korunmasına saygı göstermesi ve destek olması gerekmektedir.

2.İlke: İşletmelerin insan haklarının ihmal edilmesine eşlik etmediklerinden emin olmaları gereklidir.

İşgücü;

3.İlke: İşletmelerin, toplu sözleşme ve sendikalaşma haklarının etkili bir şekilde tanınmasını sağlamalıdır.

4.İlke: İşletmelerde zoraki çalıştırılanlar ve mecburi olarak yapılan çalışmalar ortadan kaldırılmalıdır.

5.İlke: İşletmelerde çocuk işçi çalıştırılmamalıdır.

6.İlke: İşletmelerde işe alma süreçlerinde ayrımcılık ortadan kaldırılmalıdır.

- Çevre;

7.İlke: İşletmeler çevre problemlerine karşı ihtiyatlı yaklaşımlar desteklenmelidir.

8.İlke: İşletmeler daha etkin bir çevre sorumluluğunun yaygınlaştırılması için girişimlerde bulunmalıdır.

9.İlke: İşletmeler çevre dostu teknolojilerinin geliştirilmesi ve yaygınlaşması konusunda çalışmalıdır.

- Yolsuzlukla mücadele;

10.İlke: İşletmeler haraç ve rüşvet de dahil olmak üzere yolsuzlukla mücadele etmelidirler.

[73] "The Ten Principles", http://www.unglobalcompact.org/AboutTheGC/TheTenPrinciples/index.html,[09.07.2016].

Bu sözleşmeye işletmeler gönüllü olarak katılabilmektedirler. İmzacı olarak sözleşmeye dahil olan işletmelerden beklenen bazı yükümlülükler bulunmaktadır. Bunlar; belirlenen on ilkeye uygun faaliyet göstermek, faaliyet gösterilen yerlerde topluma destek verecek stratejiyi uygulamaya geçirmek, sürdürülebilirliği kurumsal kimliğinin özü olacağını taahhüt etmek, her sene gelişmelerini raporlamak, faaliyet gösterilen ülkelerde ulusal çalışmalara katılım göstermektir. Bu girişim, 145 ülkede 12.000 imzacısı olan ve dünyanın en büyük gönüllü kurumsal sürdürülebilirlik girişimi özelliğini taşımaktadır. Ülkemizde hali hazırda bu sözleşmeyi imzalayan 224 işletme bulunmaktadır[74].

3.2.4. Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi

Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi ve Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınmaya İlişkin UNEP Deklarasyonu; küresel olarak çevrenin durumunun gözden geçirilmesi ve sürekli takip edilmesini, çevre problemleri ile ilgili toplumun farkındalığının sağlanması, ulusal ve uluslararası çevre politikasının ve hukukunun gelişmesinin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu örgütte 60'a yakın ülke ve 160'ın üzerinde de finans şirketi bulunmaktadır[75].

UNEP Deklarasyonunun en yüksek karar-alma organı, UNEP Yönetim Konseyi tarafından yapılan oturumlarıdır. Bu oturumlar, çevre alanında önemli ve yeni ortaya çıkmış küresel çevre problemlerini gözden geçirerek, şimdiki ve ileride ortaya çıkabilecek problemlere ilişkin politika görüşmelerini içermekte ve UNEP kurumunun görevlerini belirleyen kararları almakta ve UNEP'in iki yıllık çalışma ve bütçe programlarını onaylamaktadır[76].

UNEP'in gündemini son yıllarda en çok meşgul eden süreç, uluslararası çevre yönetimi iyileştirilmesi konusuna yönelik görüşmeleridir. Bu alanda faaliyet gösteren ve bir çok sayıda uluslararası çevre sözleşmesinin olması, birçok BM örgütünün çevre alanlarında faaliyette bulunması, bu örgütler arasında işbirliğinin olmaması, UNEP'in de bu işbirliğini sağlayacak yetki ve finansmanının bulunmaması

[74] "Neden İmzacı Olmalı", http://www.globalcompactturkiye.org/un-global-compact-hakkinda/neden-imzaci-olmali/ [09.02.2019].
[75] "Birleşmiş Milletler Çevre Programı", http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-cevre-programi.tr.mfa, [17.01.2018].
[76] "Birleşmiş Milletler Çevre Programı", http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-cevre-programi.tr.mfa, [17.01.2018].

uluslararası sistemin iyileştirilmesine yönelik yapılan görüşmeler sonunda, UNEP kurumunun bu konularda daha yetkin bir konuma gelmesi beklenmektedir.

Türkiye ile UNEP ilişkileri problemsiz bir şekilde yürütülmekte olup UNEP'in çalışmaları Nairobi Büyükelçiliğimiz tarafından takip edilmektedir. Ülkemiz gönüllülük çerçevesinde UNEP Çevre fonuna finansman desteği sağlamaktadır. Ülkemizin UNEP'te öncülük ettiği herhangi bir faaliyet veya girişim mevcut değildir. Ayrıca, UNEP faaliyetlerine bazen katılan ülkemiz, UNEP'in başlattığı "Bir Milyar Ağaç Kampanyası" etkinliğinde en çok ağaç diken üç ülkeden biri arasına olmuştur[77].

Söz konusu deklarasyonda yer alan en önemli konular; sürdürülebilir kalkınmaya bağlılık, mali kurumlar, kamusal farkındalık, çevre yönetimi ve iletişim konularıdır.

3.2.5. Avrupa Birliği'nde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Girişimi

Avrupa Birliği'nde ilk olarak kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili çalışma Temmuz 2001 yılında Avrupa Toplulukları Komisyonu tarafından yapılmıştır. Avrupa Toplulukları Komisyonu her bir üye ülkeden bir kişinin bulunduğu 28 üyeden oluşur. Bu komisyon "Green Paper" (Yeşil Kitap) olarak bilinen bir doküman hazırlamıştır. Bu dokümanda kurumsal sosyal sorumluluk; işletmelerin gönüllülük esaslı olarak toplumun çevresel ve sosyal sorunlarını, örgütsel faaliyetleri ile ve sosyal paydaşları ile olan etkileşimleriyle bütünleştirebildikleri bir kavram şeklinde tanımlanmıştır[78].

Avrupa Toplulukları Komisyonu'nun belirlediği ilkeler şunlardır:

- KSS şeffaf olarak yürütülmesi gereken gönüllü bir girişimdir.
- KSS faaliyetlerinde ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan, tüketici çıkarları korunmasına yönelik hareket edilmelidir.
- KSS konusunda KOBİ'lerin ihtiyaçları göz önünde tutulmalıdır.
- KSS konusunda uluslararası belgeler ve sözleşmelerden yararlanılmalıdır[79].

[77] "Birleşmiş Milletler Çevre Programı", http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-cevre-programi.tr.mfa, [17.01.2018].
[78] Vural, **age**, 11.
[79] Coşkun Can Aktan.,"Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Uluslararası ve Hükümet-Dışı Organizasyonlar Tarafından Sürdürülen Başlıca Girişimler", **Çimento İşveren Dergisi**, c. 21, s. 3 (2007): 9.

3.3. Sivil Toplum Kuruluşları/Hükümet Dışı Organizasyonlar Tarafından Başlatılan ve Sürdürülen Kurumsal Sosyal Sorumluluk Girişimleri

Sivil toplum örgütleri ve hükümet dışı organizasyonların başta gelen başlıca sosyal sorumluluk girişimleri Tablo 3'te sunulmuştur. Ceres, Caux, Küresel Sullivan İlkeleri, Küresel Raporlama Girişimi ve SA8000, Account Ability1000, Dünya Ekonomik Forumu, FTSE4Good İndeksi bu girişimlerin başında gelmektedir.

Tablo 3: STK Tarafından Düzenlenen KSS Girişimleri

Girişimin Adı	**Tarih**	**Girişimin Amacı ve Kapsamı**
Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES) İlkeleri	ABD, 1989	CERES ilkeleri, çevre korunması ve çevre kirliliğin azaltılması konusunda etik ilkeler içermektedir.
Caux İlkeleri	Minnesota, 1994	Caux ilkeleri, bütün paydaşların toplumsal sorumluluğa katkıda bulunmasını öneren bir kurumsal sosyal sorumluluk girişimidir.
Küresel Sullivan İlkeleri	ABD, Kasım-1999	Küresel Sullivan İlkeleri; insan hakları korunması, çocuk işçi çalıştırılmaması, ayrımcılığa yer verilmemesi ve sosyal adaletin sağlanması konusuna yönelik ilkeler içermektedir.
Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative) (GRI)	Boston, 1997; 2002 revize	İşletmelerin çalışma şartlarının, ürünleri ve hizmetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan standartlara uygun olup olmamasını beyan etmelerine imkân sağlayan bir raporlama girişimidir.
Social Accountability 8000 (SA8000)	Londra, 1998 (2002 revize)	SA8000, çalışma saatleri, iş güvenliği ve iş sağlığı, çocuk işçi çalıştırma gibi çalışma hayatına yönelik konuları denetlemeyi hedefleyen bir kurumsal sosyal sorumluluk girişimidir.
Account Ability1000	Londra, 1999 (2002 revize)	Bu standart, işletmelerde iş ahlakının ölçülmesi ve raporlaması için geliştirilen bir uygulamadır.
Dünya Ekonomik Forumu: Küresel Kurumsal Vatandaşlık Deklarasyonu	Davos, 2001	Bu deklarasyon, iş dünyasının çevre, ahlak, emek ve insan hakları gibi konularında uluslararası standart ve değerlere saygı gösterilmesi ve bu konularda adımlar atılması bilgilerini oluşturmaktadır.
Financial Times Stock Exchange (FTSE4Good) İndeksi	Londra, 1995	Bu endeks, işletmelerin sürdürülebilir çevresel konularla ilgili çalışmalar gerçekleştirmesi, paydaşları ile olumlu ilişkiler geliştirmesi, evrensel insan haklarının desteklenmesi vs. konuları ile ilgili bilgi içeren bir sosyal sorumluluk yatırım endeksidir.

Coşkun Can Aktan.,"Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Uluslararası ve Hükümet-Dışı Organizasyonlar Tarafından Sürdürülen Başlıca Girişimler", **Çimento İşveren Dergisi**, c. 21, s. 3 (2007): 9.

3.3.1. CERES İlkeleri

1989 sonbaharında Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES), çevrenin korunmasına ve kirliliğin azaltılmasına yönelik on temel madde içeren CERES ilkeleri kurulacağı açıklanmıştır. CERES ilkeleri, çevresel organizasyonları, işçi sendikaları, yatırım fonları ve çevre için duyarlı diğer organizasyon firmalarının bir araya gelerek oluşturdukları bir girişimdir.

Çevrenin korunmasına yönelik CERES ilkeleri on ilkeden oluşmaktadır[80]:

Biyosferin Korunması: Çevre, hava, su ve toprağın kirlenmesine neden olabilecek herhangi bir maddenin salınmasını azaltacak önlemler alınacaktır.

Doğal Kaynakların Sürdürülebilirliği: Su, toprak, orman gibi yenilenebilir doğal kaynakların sürdürülebilirliği sağlanacak ve yenilenmeyen doğal kaynaklar ise verimli bir şekilde kullanılacaktır.

Atıkların Azaltılması ve İmha Edilmesi: Atıkların geri dönüşümleri sağlanacak ve atıklar azaltılacak, güvenli yöntemlerle de imha edilmesi sağlanacaktır.

Enerji Korunması: Çevresel açıdan güvenli olan enerji kaynaklarının kullanımı için gayret gösterilecektir.

Risk Azaltılması: Çalışanların güvenli ortamda çalışabilmeleri için çevresel, sağlık ve güvenlik alanında her türlü önlem alınacaktır.

Güvenli Ürün ve Hizmet: Çevre için zararlı olabilecek, sağlık ve güvenlik açısından tehlike oluşturacak ürün üretimi azaltılacak veya tamamen durdurulacaktır. Bu ürünleri kullanan ya da kullanmayan müşterilere de bu konularla ilgili bilgi verilerek güvenli olmayan kullanımlar ortadan kaldırılacaktır.

Çevresel Onarım: Çevreye ya da kişilere verilen zararlar ortadan kaldırılacak ve çevre onarılacaktır.

Kamuyu Bilgilendirme: Sağlık, güvenlik ve çevresel açıdan tehlikede olan kişiler ya da kuruluşlar zamanında uyarılacak ve gerekli önlemler alınacaktır.

[80] "The Ceres Principles", http://www.ceres.org/about-us/our-history/ceres-principles, [18.02.2017].

İdare Sorumluluğu: Çevre korunması yönetim sorumluluğunda olduğu için yönetimin bu konuda bilinçlendirilmesi sağlanacak ve de yönetim kurulu seçilirken çevre korunmasına bağlılıkla ilgili faktörler ön planda tutulacaktır.

Denetlemeler ve Raporlar: Bu prensiplerin uygulanmasıyla ilgili şirketler için raporlar oluşturulacak ve bu raporlar kamuoyuyla da paylaşılacaktır.

3.3.2. Caux İlkeleri

Caux ilkeleri, Caux Raound Table (Caux Yuvarlak Masa) adı verilen bir girişim tarafından oluşturulmuştur. Caux Yuvarlak Masa İlkeleri, iş dünyasında ekonomik ve sosyal koşulların iyileştirilmesinin önemli bir rolü olduğuna inanan bir kuruluştur. Caux Yuvarlak Masası Japon, Avrupa ve Kuzey Amerika'da iş dünyasının önde gelen liderleri tarafından ortaya çıkarılmış ve 1994'te ilan edilmiştir. Bu ilkeler, dünya çapında iş adamları ve işletmeler için etik ve kurumsal sosyal sorumluluk anlayışına sahip olma açısından temel bir hizmet vermektedir. Dünya barışı, sosyal istikrar, dayanışma, adalet gibi alanlarda uluslararası işbirliğinin önemini vurgulayan ilkelerdir[81].

Caux Yuvarlak Masa İlkeleri iki başlıktan oluşmakta olup bunlar; genel ilkeler ve paydaşların ilkeleridir. Genel ilkeler; ticaret sorumlulukları, ticaret ekonomik ve sosyal etkisi, iş ahlakı, kurallara saygılı olmak, çok yönlü ticarete destek, çevre saygısı ve kanun dışı işlerden kaçınılması ile ilgili ilkelerdir. Paydaşların ilkeleri ise; paydaşların müşterilerine karşı, çalışanlarına karşı, yatırımcılarına karşı, rakiplerine karşı olan sorumluluklarıyla ilgili olan ilkelerdir.[82]

3.3.3. Küresel Sullivan İlkeleri

Küresel Sullivan İlkeleri, Afrikalı din adamı Leon Sullivan tarafından sosyal sorumluluk için bir yol gösterici olarak 1999 yılında oluşturulmuş ilkelerdir. Sullivan bu ilkelerle işletmelerin sosyal adalet ve insan hakları ile ilgili ortak amaçlarla çalışmalarını hedeflemiştir. İlk olarak ayrılıkçı rejim baskısıyla Günay Afrika'dan çekilmeye niyetli 12 uluslararası büyük şirket tarafından imzalanmıştır. 1977-1982 yılları arasında bu ilkelere uyan şirket sayısı 12 den 150' ye yükselmiştir. 2002

[81] "Principles for Business", http://www.cauxroundtable.org/index.cfm?menuid=8, [20.02.2017].
[82] Coşkun Can Aktan,"Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Uluslararası ve Hükümet-Dışı Organizasyonlar Tarafından Sürdürülen Başlıca Girişimler", 12.

sonrası ise pek çok büyük şirketin de içinde bulunduğu yaklaşık 300 organizasyon bu ilkeleri onaylamıştır[83].

Sullivan ilkeleri sekiz ilkeden oluşmaktadır[84]:

1) İşletmeler evrensel insan haklarına ve özellikle de kendi çalışanlarının haklarına saygı göstermelidir.

2) Şirket çalışanların renk, dil, din, ırk gözetmeksizin eşit haklarda çalışmalarına özen gösterilmeli, çocuk istismarı, kadın istismarı, zorla çalıştırma gibi davranışlardan uzak durulmalıdır.

3) İşletmeler çalışanların isteğe bağlı örgütlenmelerine karşı çıkmamalıdır.

4) Çalışanlara verilen ücretler minimum temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmalı ve çalışanların sosyal açıdan da kendilerini geliştirmeleri için onlara fırsat sağlanmalıdır.

5) Sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için çalışanlara güvenli ve sağlıklı bir işyeri sağlanmalıdır.

6) İşletmeler şirketler ve çalışanlar arası adil rekabeti desteklemelidir.

7) İşletmeler çalışanların ve toplumun yaşam kalitesini arttırmak için hükümetle işbirliği içerisinde çalışmalıdır.

8) İşletmeler sadece kendilerinin bu ilkeleri uygulamasıyla yetinmeyip iş yaptıkları şirketlerin de bu ilkelere uymaları için gayret göstermelidir.

3.3.4. Küresel Raporlama Girişimi

Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative) sürdürülebilir küresel ekonomi için işletmelerin çalışma koşullarının ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda rapor edilmesini sağlayan kar amacı gütmeyen bir organizasyondur. Şirketler ve kuruluşlar için sürdürülebilirlik; ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim performansı alanlarındaki performanslarına bağlıdır. Bu kuruluşun da amacı şirketlere bu alanlardaki çalışmaları ile ilgili raporlama konusunda destek olarak sürdürülebilir gelişim açısından katlıda bulunmaktır. Raporlama süreci, kapsamlılık,

[83] Yüksel Yıldız, "Küresel İlkeler Sözleşmesi Işığında Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk" (Yüksek Lisans Tezi, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012), 78.
[84] "Global Sullivan Principles", http://thesullivanfoundation.org/about/global-sullivan-principles, [19.02.2012].

şeffaflık, sürekli gelişim ve doğallığı temek almaktadır. Böylece sorumluluk kavramı temel olarak ortaya koyulabilecektir[85].

1997 yılından bu yana bu organizasyon faaliyetlerini sürdürmektedir. Dünyanın en büyük şirketlerinden 250 şirketinin %93 lük kısmı sürdürülebilirlik performanslarını bildirmektedir. İşletmelerin sürdürülebilirlik faaliyetleri açıklama uygulaması hesap verebilirliği teşvik eder, riskleri tanımlama ve yönetmeye yardımcı olur ve işletmelerin yeni fırsatları yakalamalarını sağlamaktadır. Küresel Raporlama Girişimi ile raporlama uygulaması da işletmelerin güven inşa ederek, itibarlarını arttırarak, paydaş ilişkilerini iyileştirerek ekonomik olarak büyümelerine yardımcı olmaktadır. Küresel Raporlama Girişimi 100'den fazla ülkede raporlanmaktadır[86].

Kılavuz raporlama beş bölümden oluşmaktadır. Bunlar[87]:

- İşletmenin sürdürülebilirliğe yönelik stratejisinin açıklanması, CEO'dan vizyon ve strateji raporu,
- İşletme hakkında genel bilgi verilmesi ve rapor kapsamının açıklanması,
- İdari yapı ve yönetim sistemi ile ilgili bilgi verilmesi,
- Raporu hazırlayan işletmenin kuruluş raporu ile sonraki raporların karşılaştırılması için bir tablo hazırlaması,
- İşletmenin performans göstergelerinin raporlanmasıdır.

3.3.5. SA8000 Sosyal Sorumluluk Standardı

SA8000 tüm endüstriyel sektörde iyi işyerleri için dünyanın ilk denetlenebilir sosyal sertifikasyon standartlarından biridir. Bu standart, ILO, BM ve ulusal yasaları temel alarak oluşturulmuştur. İşçilerin temel insan haklarını koruma prosedür ve politikalarını benimsemiştir. SA8000 standardında; çocuk işçi çalıştırılması, şirket çalışma saatleri, iş sağlığı ve güvenliği gibi parametreler denetlenmektedir.

[85] "What is Sustainability", https://www.globalreporting.org/information/sustainability reporting/Pages/default.aspx, [20.10.2012].
[86] "About GRI", https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx, [11.02.2019].
[87] Yıldız, **age**, 95.

SA8000'in temel standartları[88]:

- Çocuk işçiler çalıştırılmamalıdır ve böyle bir durum tespit edilmesi halinde çocukların eğitimlerine devam etmeleri için gerekli maddi ve diğer desteklerin sağlanması gerekmektedir.
- Kesinlikle zorla ya da zorunlu olarak işçi çalıştırılamaz.
- Çalışanlara güvenli ve sağlıklı çalışma alanı sağlanmalıdır.
- Personelin toplu sendika kurma, pazarlık yapma hakkına saygı gösterilmelidir.
- Cinsiyet, dil, din, ırk ayrımı yapılmadan çalışanlara eşit sosyal haklar tanınmalı, işe alma, ücretlendirme, terfi gibi konularda çalışanlar arasında ayrımcılık yapılmamalıdır.
- Personeli suçlayıcı, onurunu zedeleyecek her türlü davranıştan kaçınılmalıdır.
- Yasalar ve endüstri standartlarıyla uyumlu çalışma saatlerine sadık kalınmalı, çalışanlar yasalara aykırı şekilde haftalık fazla çalışma saatiyle çalıştırılmamalıdır.
- Ücretler en az ülkenin asgari ücret seviyesi kadar ya da çalışanın temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği kadar olmak zorundadır.

Bu standartlara uyan şirketlere SA belgesi verilmektedir. Bu belgeyi alan kuruluşlar da denetçi firmalar tarafından düzenli olarak denetlenmekte ve bu şekilde standardın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu standardın gerekliliklerine bakıldığında Türkiye'de ulusal mevzuatla, İş Kanunu, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile uyum içerisinde olduğu görülmektedir.

3.3.6. Hesap Verilebilirlik 1000 Kuruluşu

Hesap Verilebilirlik 1000 (AA1000) kuruluşu, kurumsal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma konusunda en kritik sorunlara yenilikçi çözümler sunan lider global bir kuruluştur. Bu kuruluş 1996'da Sosyal ve Etik Sorumluluk Enstitüsü tarafından İngiltere'de oluşturulmuştur. 1996 yılından beri şirketlerin, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve hükümetlere etik, çevresel ve sosyal açısından yardımcı olmuştur. Kuruluşun temel amaçları;

[88] "SA8000 Standard", http://www.sa-intl.org/index.cfm?fuseaction=Page.ViewPage&PageID=937, [20.10.2012].

- Müşterileri ve üyelerinin iş performansını arttırmak, sürdürülebilir rekabet avantajına yardım,
- Paydaş katılımı için açık, adil ve etkin yaklaşımları eleştirmek,
- Ortaklıklar ve çok taraflı kuruluşlar için etkili bir işbirlikçi yönetim stratejileri oluşturma,
- Sürdürülebilirlik standartlarını etkilemektir[89].

3.3.7. Dünya Ekonomik Forumu: Küresel Kurumsal Vatandaşlık Girişimi

Kurumsal sosyal sorumluluk alanında başlatılan ve Dünya Ekonomik Forumu öncülüğünde sürdürülen bir girişim de Küresel Kurumsal Vatandaşlık Girişimidir. Bu kuruluş 2001 yılında İsviçre'de dünyada önde gelen yaklaşık 40 şirketinin üst yöneticisinin katılımı ile ilan edilmiştir. Bu metinde yer alan başlıca önemli ifadeler; yasalara uygun davranılması, güvenli üretim yapılması, maliyet verimlilik ölçüsünün tutturulması, yeni iş ve kazanç faaliyet alanları yaratılması, eğitim ile teknoloji alanlarına destek sağlanması, ahlak, çevre, emek ve insan hakları gibi konularda da uluslararası standart ve değerlerin yansıtılması konularıdır[90].

3.3.8. FTSE4 Good Indeksi

FTSE Grubu, global endeks ve analitik çözümleri sunumunda bir dünya lideridir. FTSE Endeksi, yatırım analizi, performans ölçümü, varlık tahsisi, portföy ve endeks türevleri, fonlar geniş bir yelpazede oluşturulması için dünya çapında yatırımcılar tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır[91]. Endeks serileri amacı, sosyal sorumluluk sahibi olan işletmelerde performans ölçülmesi ve yatırımların kolaylaştırılmasıdır.

FTSE4 Endeksi, sürdürülebilir çevresel konulara yönelik faaliyetler gerçekleştirilmesi, hissedarlar ile olumlu ilişkiler geliştirilmesi, evrensel insan haklarının desteklenmesi gibi alanları kapsamaktadır[92].

- Çevresel Sürdürülebilirlik: Her bir şirketin son üç yıl içerisinde hazırladığı çevreyle ilgili raporlar kıyaslanmaktadır.
- Paydaş ilişkileri: Yıllık raporların, web sitelerinin, şirketin politikalarının yönetim sistemleri ve bunlara bağlı uygulama ve performans durumlarını kapsamaktadır.

[89] "Accountability About Us", http://www.accountability.org/about-us/index.html, [21.10.2012].
[90] Vural, **age**, 17.
[91] "FTSE About Us", http://www.ftse.com/About_Us/index.jsp, [21.10.2012].
[92] Vural, **age**, 18.

- İnsan hakları: FTSE4 bu konuda en büyük sorumluluğu taşıyan şirketler olarak; insan haklarının en kötü olduğu ülkelerde stratejik açıdan önemi olan iş sahalarında faaliyet göstermekte olan şirketleri kabul etmektedir[93].

3.4. Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Ülkemizde KSS tarihi Osmanlı İmparatorluğu dönemine dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nda vakf (vakıf) adı verilen kurumlar sağlık, sosyal güvenlik, eğitim gibi kamu hizmetlerini sağlamaktaydı. Günümüzde ülkemizdeki pek çok aile şirketlerinde de vakıf bulunmaktadır. Vakıf felsefesi çerçevesinde toplumun şirketlerden beklentisi şekillenmekte ve sosyal sorumluluk faaliyetleri şirketin bağışları, yardımları ile eşdeğer olarak algılanmaktadır. Türkiye'de son zamanlarda yapılan uluslararası antlaşmalar, kampanya ve etkinliklerde katılımcı olması, KSS ile ilgili bilincin gelişmesinde yardımcı olmuştur. 1996'da İstanbul'da gerçekleşmiş olan Habitat II Konferansı sosyal konuların tartışılması ve gözlemlenmesi açısından önemli bir olanak yaratmıştır[94].

Vehbi Koç Vakfı kurumsal sosyal sorumluluk alanında 1960 larda faaliyet göstermiş olup iyi bir örnek teşkil etmektedir. Vehbi Koç tarafından Türk Eğitim Kurumu kurularak maddi yetersizliği olan kişilerin eğitim alması sağlanmıştır. Bu durum, devlet desteği alan holdinglerin hayırseverliği çeşitli vakıflar aracılığıyla kurumsallaştırmalarının başlangıcı olarak görülmektedir[95].

2007 yılında, Türkiye'de kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları üzerine hazırlanan bir rapor, Türkiye'de KSS uygulamalarını ilerletmeyi hedeflemektedir. Yapılan araştırma, özel sektör, sivil toplum kuruluşları gibi kurumların perspektiflerini içermektedir. Bu araştırmaya göre, Türkiye'deki KSS uygulamaları için bulunan bazı bulgular şu şekildedir[96]:

---

[93] Yıldız, **age**, 94

[94] Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği, **Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu** (İstanbul, 2008), 7.

[95] O.Nadir Alakavuklar, Selcen Kılıçaslan, Engin Bağış Öztürk, "Türkiye'de Hayırseverlikten Kurumsal Sosyal Sorumluluğa Geçiş: Bir Kurumsal Değişim Öyküsü", **Yönetim Araştırmaları Dergisi,** c.9, s.2 (2009): 119.

[96] "Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk", **Yeni Ufuklar UNDP Türkiye Aylık Bülteni**, s.22, (2007), http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=1077, [23.10.2012].

- Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı konusunda bir karışıklık söz konusu olup bu karışıklık kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarına da yansımaktadır.
- Paydaşların katılımı sivil toplum kuruluşlarıyla sınırlı kalmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ve müşteriler gibi yerel girişimler geliştirilmeli ve şirketler üzerinde baskı oluşturmaları sağlanmalıdır.
- Çok uluslu şirketler Türkiye'deki kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarını olumlu yönde etkilemektedir.
- Kurumsal sosyal sorumluluk işletmeler tarafından özellikle pazarlama ve nam için kullanılmaktadır.

Son iki yıldır Türkiye'de UNDP, kurumsal sosyal sorumluluğun gelişmesi açısından özel işletmelerle ortaklık kurmaktadır. Büyük ölçekli Türk şirketleri ve çok uluslu iştirakçileri kurumsal sosyal sorumluluk projelerini, sosyal projelere gelirlerinin %2.5 ini ayırarak gerçekleştirmektedir.

Vehbi Koç, Sakıp Sabancı, Kadir Has ve İzzet Baysal gibi yardımsever iş adamları, hastane, okul, müze gibi kurumlar yaptırarak hem topluma faydalı olmuşlardır hem de kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir. Bununla birlikte TEMA ve Toplum Gönüllüleri Vakfı da ünlü iş adamlarının desteğiyle kurulmuş önemli kuruluşlardandır.

İşletmeler kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri ile topluma fayda yaratacak faaliyetlere öncülük ederek ya da sponsorluk yaparak finansal destekte bulunmaktadırlar. Bu faaliyetlere aşağıda birkaç örnek verilmiştir:

Turkcell firmasının sosyal sorumluluk projelerinden biri Kardelenlerdir. 2000 yılında Turkcell ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği tarafından bir basın toplantısı düzenlenerek kamuoyuna bildirilen Kardelenler projesi ile Türkiye genelinde, okuma azmi olan ve kararlılık gösteren 5.000 kız öğrenciye eğitim bursu verilmeye başlanmıştır. 2007 yılında, Turkcell firması projenin kapsamını daha da genişleterek her yıl verilen burs sayısını 10.000 öğrenciye çıkarmıştır. Bu projede, ailelerinin maddi imkânsızlıkları nedeniyle eğitimlerine devam edemeyen kız çocuklarına eğitimde fırsat eşitliği sağlamak ve bu kız çocuklarının meslek sahibi olmaları, ufku açık bireyler haline gelmeleri amaçlanmıştır. 2000 yılından itibaren proje kapsamında yaklaşık; 27.500 kız öğrenciye Turkcell bursu verilmiş; 11.500 öğrenci

Kardelen liseden mezun olmuş, 3.437 öğrenci Kardelen üniversiteyi kazanmış ve 1.250 öğrenci Kardelen üniversiteden mezun olmuştur.[97]

Vodafone firmasının sosyal sorumluluk faaliyetlerinden biri; İletişim Hayattır Projesi'dir. Türkiye Vodafone Vakfı, 2008 yılında AKUT işbirliği yaparak faaliyete geçirdiği "İletişim Hayattır! Geleceğimizi Birlikte Kurtaralım Projesi" ile afetle mücadele konusunda toplumun bu konuya olan duyarlılığının arttırılması ve afet durumları ile baş edebilme becerilerinin arttırılması ve geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Proje kapsamında, Türkiye'nin dünyada aktif durumdaki önemli deprem bölgelerden biri olduğu gerçeğinden hareket edilmiştir. Toplumun bu konuya olan duyarlılığının arttırılması ve afet durumları ile baş etme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenerek deprem öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılması gerekenlerle ilgili eğitimler verilmiştir.

Gittikleri yerlerde bireylerin hem eğitici, hem de eğlenceli bir gün geçirmelerini sağlayan özel donanımlı proje TIR'ı büyük bir ilgi alakayla karşılanmıştır. Doğal afetler ve acil durumlar konusunda Türk toplumunun bilinçlendirilmesi amacıyla geliştirilen proje kapsamında, toplumun afetlere hazırlıklı olması için eğitimler verilerek; deprem öncesinde, sırası ve sonrasında dikkat edilmesi gerekenler anlatılmıştır. TIR içinde yer alan sergiler, tiyatro gösterileri, bilgilendirme seminerleri aracılığı ile afetle mücadele konusunda farkındalık yaratılarak eğitim keyifli hale getirilmiştir. İletişim HayatTIR, geceleri beyaz perdeden gündüzleri ise dev ekranlardan, işitme engellileri kişileri de göz önüne alarak hazırlanan filmleri halka sunmuştur.[98]

Avea firmasının kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinden biri "Özrümüzle Üretiyoruz Projesi"dir. "Özrümüzle Üretiyoruz Projesi", engelliler için hazırlanmış en geniş kapsamlı proje olup Fiziksel Engelliler Vakfı tarafından hayata geçirilmiştir. Bu proje bu zamana kadar yürütülen istihdam amaçlı projeler içinde en çok engelli istihdamını sağlaması ile öne çıkan bir proje olmuştur. Proje, İŞKUR'a iş başvurusunda bulunmuş engellilere engel, eğitim ve vasıf durumlarına göre uygun olan iş ortamlarında istihdam olanağı sağlayarak engellileri kendi kendine yetebilecek ve ekonomik anlamda bağımsız hale getirmeyi hedeflemektedir. Hedefler

[97]"Kardelenler",http://www.turkcell.com.tr/site/tr/turkcellhakkinda/Sayfalar/sosyalsorumluluk/egitim/kardelenler/kardelenler.aspx[26.04.2018].

[98]"İletişim Hayattır Projesi", http://www.turkiyevodafonevakfi.org.tr/projeler-iletisim-hayattir.php,[26.09.2012]

arasında diğer önemli bir husus da, işveren ve işyerlerine verimli olabilecek, üretime katkı sağlayabilecek ve diğer engelsiz çalışanlarla uyumlu bir şekilde çalışabilecek engelli istihdam katkısı sağlamaktır. 5 yıldan bu yana İstanbul'da uygulanan bu proje kapsamında Türkiye İş Kurumu'na iş başvurusu yapmış olan 38.758 engelliden 7827 engelli değerlendirmeye alınarak, 6272 engelli bireyin kariyer hedef planlaması yapılmış ve 2534 engellinin ise özel sektör kurumlarında istihdamı sağlanmıştır.[99]

Ülkemizdeki başarılı kurumsal sosyal sorumluluk projelerinden birine örnek Eczacıbaşı İpek Kâğıt'tır. Sağlık Bakanlığı verilerine göre son on yıl içerisinde dışkı yoluyla bulaşan hastalıklar nedeniyle tedavi edilenlerin sayısı oldukça fazladır. İpek Kâğıt, son altı yılda 7-11 yaş çocuklarının hijyeni konusunda eğitimler düzenlemiş ve proje kapsamında 4,3 milyon öğrenciye ulaşılmıştır. Bu eğitimlerde sağlık koşullarını iyileştirme, insanların hijyen kuralları konusunda bilinçli olmalarını sağlamak hedeflenmiştir. Bu hedefini gerçekleştiren şirket aynı zamanda tuvalet kâğıdı tüketimini arttırmayı da hedeflemekte ve hem topluma eğitim açısından faydalı olmuş hem de şirketin uzun vadede kazanımlarını arttırmış olmaktadır[100].

Koç Grubu bünyesinde olan Aygaz şirketinin de kurumsal sosyal sorumluluk projesi bulunmaktadır. Aygaz geleceğin müşterileri olarak tanımladığı çocukların bilgilendirilmesi için gerekli faaliyetlerde bulunmaktadır. 2002 yılında gerçekleştirdiği "Dikkatli Çocuk" kavramı ile ilkokul öğrencilerinin deprem, yangın, trafik ve ev kazaları gibi konularda eğitimi amaçlanmıştır. "Aygaz Ev Kazalarına Karşı Uyarıyor" projesi de şirketin farkındalık yaratmak için başlattığı faaliyetlerinden biridir.

IBM şirketi kurumsal sosyal sorumluluk projesi olarak her yıl, kritik önemi olan yerel projelerinde devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları gibi kar amacı gütmeyen kuruluşlarla işbirliği yaparak, yüksek potansiyeli olan belirlenmiş çalışanlardan oluşan ekipler görevlendirmektedir. Bu ekipler 2008 yılında su kalitesine ve felaketlere karşı hazırlığa yönelik projeleri, Tanzanya, Romanya ve Vietnam gibi

[99]"Özrümüzle Üretiyoruz Projesi",
http://www.avea.com.tr/web/Hakkimizda/KurumsalSosyalSorumluluk/Engelliler,[26.04.2018].
[100]"Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu",
http://www.unglobalcompact.org/docs/networks_around_world_doc/Network_material/CSR_Report_in_Turkish.pdf, [23.10.2012].

gelişmekte olan ülkelerde faaliyete geçirmiştir. 2009 yılında da bu ülkelerin sayısını arttırarak proje çalışmalarını sürdürmektedirler[101].

Allianz Sigorta Van'da yaşanan depremin ardından Mollakasım Köyü'nde bir ilkokul, sağlık evi ve lojman inşa etmiştir[102].

Bu gibi örnekler özellikle son yıllarda kurumsal sosyal sorumluluğun önemi hem işletmeler hem de toplum tarafından fark edildikçe daha da artacaktır.

[101] "IBM ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk", http://www-05.ibm.com/tr/sorumluluk/index.html, [24.10.2012].
[102] http://www.kurumsalsosyal.com/tr-TR/ana-sayfa/1.aspx, [24.10.2012].

Bu örneklerde olduğu gibi ülkemizdeki ve dünyadaki pek çok işletme sosyal sorumluluk faaliyetleri gerçekleştirerek hem topluma fayda sağlamayı hem de işletmelerinin performanslarını arttırmayı ve sürdürülebilirliğinin devamlılığını sağlamayı hedeflemektedirler. Bu işletmeler, Caroll'ın piramidinde belirtilen ekonomik sorumluluk, yasal sorumluluk, etik sorumluluk aşamalarını gerçekleştirerek kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri ile piramidin son aşaması olan hayırseverlik sorumluluklarını da yerine getirmiş olan işletmelerdir.

3.5. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Toplumsal Gelişimdeki Rolü

Kurumsal sosyal sorumluluğun toplumsal gelişim üzerinde doğrudan ve dolaylı olmak üzere pek çok etkileri bulunmaktadır[103]. KSS sanayileşmenin sonucu olarak ortaya çıkan negatif sonuçların paylaşılmasını sağlayabilir. Bu süreç daha çok etik iş süreçlerini gerektiren pazarla alakalıdır. Örneğin; İngiltere'de yüksek emisyonlu araçlar için daha fazla vergi alınması verilebilir. Bu şekilde küçük araçların daha düşük vergi ödemesi ve yüksek emisyonlu araçlarda sağlanan vergilerle de paranın toplumun yararına kanalize edilmesi sağlanabilir.

KSS, şirketler ve toplum arasında yakın bağlar kurulmasına yardımcı olur. Şirketler kurumsal sosyal sorumluluk ile birlikte mal ve hizmet üreterek istihdam sağlamanın dışında sosyal sistem içindeki daha farklı bir algıya sahip olurlar. Bu faaliyetlerle şirketler ve toplum barış ve uyum içinde olurlar. Bu da toplumun gelişmesine büyük katkıda bulunup sosyal sermaye açısından büyük bir önem taşır.

KSS, şirketlerin yeteneklerini göstermelerine yardımcı olur. Kurumsal sosyal sorumluluk alanında üne sahip olmuş kuruluşlar, bu faaliyetleri ile güç ve statü açısından kendilerine fayda sağlayabilirler. Yapılan araştırmaya göre; kurumsal sosyal sorumluluk faaliyeti gösteren işletmelerin çalışanları diğer işletmelerle karşılaştırıldığında daha pozitiftir ve KSS çalışanların performanslarını da olumlu yönde etkilemektedir. İşletmeler bu faaliyetlerle şirketlerinin daha tanınır hale geleceğini, müşterilerine karşı daha çözüm odaklı olacaklarını düşünürler. Bir

[103] Maimunah İsmail, "Corporate Social Responsibility and Its Role In Community Development: an International Perspective", **The Journal of International Social Research**, v.2, s.9 (2009): 204.

şirketin pazar içinde innovasyon açısından başarılı olması ile çalışanların o şirketi tercih etmeleri arasında bir ilişki bulunmaktadır[104].

Teknolojinin gelişmesi ve KSS faaliyetlerinde teknolojinin kullanılması ile KSS'nin teknoloji transferinde de rolü bulunmaktadır. Barton (2007) uluslararası teknoloji transferi açısından üç mekanizma üzerinde durmaktadır. Bunlar; insan kaynakları akışı, kamu sektörü teknoloji desteğinin akışı, uluslararası ülkelerden gelişmekte olan ülkelere teknoloji akışıdır. Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin teknoloji transferi ile birleşmesiyle birlikte hedef topluluk ürün geliştirme ve pazarlama açısından daha iyi fiyatlı ve daha kaliteli ürünlere sahip olabilecektir.

KSS faaliyetlerinin çevrenin korunmasında da etkisi bulunmaktadır. Dünyanın en büyük şirketlerinden bazıları çevre kirliliğinin azaltılması yönünde kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu şirketler, işletmelerini daha fazla büyütmek ve sosyal itibarlarını arttırmak için finansal ve çevresel faaliyetler göstermektedir. Örneğin, Malezya'da yapılan "Biz Yeşil Dünya" sloganı golf alanlarını kentleşmeden korumak için ortaya atılan bir slogandır. Birleşmiş Milletlerin de rapor ettiği gibi birçok kar amacı gütmeyen şirket çevreyi korumaya yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Örnek olarak Green Peace 42 ülkede insanların daha sağlıklı bir çevrede yaşamaları için faaliyetlerde bulunmaktadır[105].

Birleşmiş Milletlerin başlattığı Küresel İlkeler Sözleşmesi insan haklarının korunmasına yönelik ilkelerdir. Dünyanın en büyük kurumsal sosyal sorumluluk girişimi olan bu sözleşme ile Birleşmiş Milletler aynı zamanda stratejik politika, insan hakları ve çevre alanlarında girişimlerde bulunmaktadır. Ana hedefleri; çevre korunması, toplumsal katılımın sağlanması, yolsuzlukla mücadele gibi konulardır. Bu bağlamda kurumsal sosyal sorumluluğun insan haklarının korunmasında da önemli bir rolü bulunmaktadır.

Kurumsal sosyal sorumluluk ve toplumsal gelişim arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır, çünkü kurumsal sosyal sorumluluk uzun vadede sürdürülebilirlik getirir. Güney Afrika'da Shell Vakfı ve Afrika'da Marks and Spencer örnekleri verilebilir. Kurumsal sosyal sorumluluk projeleri yerel organizasyonlara yardımcı olarak sürdürülebilir toplumsal kalkınmaya neden olur.

[104] **age**, 204.
[105] **age**, 205.

KSS'nin yoksulluğu azaltmada da etkisi bulunmaktadır. Örnek olarak Malezya'da bir televizyon programı; ülkedeki fakirliği ve insanların yaşam şartlarını gözler önüne sererek televizyondan çağrıda bulunmuş ve televizyondan ürün satışı gerçekleştirmiş, alıcıların ödedikleri paranın bir kısmının bağış olarak kullanılacağını açıklamıştır. Bu şekilde bir proje diğer şirketlere de örnek olabilir ve gelişmekte olan toplumlarda yoksulluğu azaltmak için bir etken olabilir. Türkiye'de Turkcell in düzenlediği Kardelenler Projesi de eğitim konusunda imkânı olmayan öğrencilere burs sağlayarak toplumsal gelişime katkı sağlamaktadır.

KSS faaliyetlerinin diğer kuruluşlara da faydası bulunmaktadır. Örnek olarak Amerika'da Intel ve IBM gibi büyük yazılım şirketleri kamera sistemlerini en fazla suç işlenen bölgelere kurduklarında polise bilgi ve veri toplama konusunda yardımcı olabilmektedir. Intel' in bu konuda savunma güçlerine bu sistemleri nasıl daha etkin kullanabilecekleri konusunda eğitim çalışmaları da mevcuttur.

Avrupa ve Amerika'da kurumsal sürdürülebilirlik adı altında sosyal roller üstlenen pek çok işletme bulunmaktadır. AB sürdürülebilirlik için ekonomik, çevresel ve sosyal hedefler içeren bir dizi işletmeleri teşvik edici çerçeve geliştirdi. Örneğin bir işletmede sürdürülebilir iş uygulamalarına çalışanların bakış açısını ölçmek için bir metodoloji geliştirilmiştir. Bu gibi uygulamalar bir şirket için etik davranmaya ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmanın yanı sıra toplumsal gelişime de katkıda bulunmak için yapılan uygulamalardır[106].

[106] **age**, 205.

4. SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

4.1. Sigortanın Tanımı ve Unsurları

Sigorta, beklenmedik bir zamanda meydana gelerek bireylerin canlarına, mallarına veya üçüncü şahıslara zarar verebilecek olaylar karşısında önceden güvence sağlayan bir sistemdir[107]. Bu sistemde, karşılıklı iki tarafın yaptığı anlaşma ile sigortacının belirli bir kaybın meydana gelmesinden sonra sigortalının hasarlarını ödemeyi kabul eder[108].

Türk Ticaret Kanunu'nun 1263. maddesinde sigorta şu şekilde ifade edilmiştir: *"Sigorta öyle bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin parayla ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebi ile veya hayatlarında meydana gelen bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır."*

TDK İktisat Terimleri Sözlüğünde ise; "*Doğal afet, kaza, yangın, hırsızlık, ölüm, kuraklık gibi riskler yüzünden gelecekte ortaya çıkabilecek kayıpları karşılamak amacıyla belli bir prim karşılığında satın alınan güvence*" şeklinde tanımı yapılmıştır.

Sigorta özü itibariyle, tehlikeli bir durumla karşı karşıya gelen kişilerin, belli bir para ödeyerek toplanan tutarın, sadece o tehlikenin gerçekleşmesi sonucu fiilen zarara uğrayanların zararının karşılanması için kullanılan bir risk transfer sistemidir. Sigorta sistemi sayesinde kişiler, karşılaştıkları tehlikelerin sebep olabileceği, parayla ölçülebilen zararlarını, bu zararlara kıyasla küçük miktarlarla ödemiş oldukları primler yoluyla paylaşmış olmaktadırlar.

---

[107] Hilmi Acınan, **Sigortanın Temel Prensipleri (**İstanbul: Talat Matbaacılık, 2005), 16.

[108] Judy Feldman Anderson, Robert L. Brown, **Risk and Insurance**, 2. bs. (USA: Society of Actuaries, 2005), 2.

Tanımlarda anlaşıldığı üzere sigortanın amacı; zararı ekonomik açıdan dağıtmaktır. Kişiler tek başlarına karşılayamayacakları hasarları bir organizasyon aracılığıyla paylaşmaktadırlar.

Sigortanın üç unsuru olup bunlar; kişi, sigorta şirketi, maddi ve objektif unsur olarak sıralanabilir[109].

- Kişi unsuru; sigortalının kendisi veya sigorta ettireni olabilir. Gerçek veya tüzel kişidir. Sigortalı, genellikle sigorta sözleşmesinin kendi yararına yapılan kişi ya da kuruluştur. Sigortalı veya sigorta ettiren kişiler aynı kişi de olabilir, farklı kişi veya kuruluş da olabilir.
- Sigorta şirketi unsuru; Türk Ticaret Kanunu'na göre anonim şirket olarak kurulan, kişi veya kurumlara teminat veren tüzel kişilikli bir kuruluştur.
- Maddi ve objektif unsur; net prim ve net prime ilave edilen gider vergisi, yangın sigorta vergisi ve garanti fonudur. Net prim, sigortalanmış menfaatin bedeli ile o riziko için belirlenmiş olan sigorta fiyatının çarpımıyla oluşur. Gider vergisi yapılan bütün muamelelerin %5 inden oluşur. Yangın sigorta vergisi, belediye sınırları içindeki mallar için yapılan yangın sigortasının net prim üzerinden %10'unu oluşturur. Garanti fonu ise; karayolları trafik yasasına göre zorunlu trafik sigorta poliçeleri üzerinden tahakkuk edilen garanti fonudur. Bu fona sigortalılar ve sigortacılar belli oranlarda iştirak ederler[110].

4.2. Sigortanın İşlevleri

Sigorta karşılaşılabilinecek tehlikeleri önceden bertaraf ettiği için herhangi bir tehlikeden önce alınan önlemlerle ilgili bir risk yönetim çeşididir. Sigorta ile risk yönetimi kişi başına düşen riske bağlı zararın azaltılmasıyla kişilerin uğradıkları zararları daha kolay karşılanabilir hale getirir. Sigortalılar, belirlenmiş risklere karşı koruma için sigortalanırken, sigorta şirketleri de talep ettikleri miktarları yatırıma dönüştürürler. Sigorta sektörü üstlendiği bu işlevler sayesinde ülkenin ekonomisi için de önemli katkıda bulunmaktadır[111].

[109] Çiğdem Çetiner, "Türkiye'deki Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Mali Performansı Üzerine Bir Analiz" (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), 5.
[110] **age**, 6.
[111] Segem Sigortacılık Eğitim Merkezi, "Sigorta Acenteleri Teknik Personel Eğitim Ders Notları", 14.

Sigorta işlevleri mikro işlevleri ve makro işlevleri olmak üzere ayrılabilir. Sigortanın mikro işlevleri, girişimciler ve risk yönetimi açısından gerçekleşen işlevleridir. Bu bağlamda sigorta teminat sağlama, sermaye birikimi oluşturma, kredi teminine yardımcı olma, riskin uluslararası dağıtımı ve tesislerin risk açısından iyileştirilmesi gibi mikro işlevleri vardır.

Sigortanın ilk işlevi güvence sağlanmasıdır. Sigorta, gelecekte karşılaşılabilecek risklerden korkmayarak yaşama, yeni girişimlere girebilme şansı verir. Güvence altında olan sigortalı rizikolardan en az zararla kurtulur. Sigortanın kişilere temin ettiği güvencenin kitleye yayılmasıyla toplum da bundan faydalanır. Sigortalılardan alınan primlerin toplanması ile ciddi anlamda sermaye birikimi meydana gelir. Özellikle hayat sigortaları ve hayat sigortaları gibi uzun vadede olan sigortalar fon birikiminde büyük önem taşımaktadır. Biriken bu sermaye sigortalıların uğrayacakları zararların karşılığıdır ve ülke ekonomisine büyük katkıda bulunurlar. Sigorta kredi teminine yardım eder. Kredi karşılığı ipotek edilebilecek bir değerin sigortasının olması da alacaklının işlemlerini kolaylaştırır ve kredi almasına yardımcı olur. Sigorta, riskin dağıtılması tekniğinden yanadır. Bu sebeple sigorta şirketleri bunun için bir çözüm yolu aramış ve portföyü genişletmek amaçlı kendi ülkesinin dışına çıkmıştır. Sigorta şirketleri kendi ülkesi dışında gerçekleşecek işler için de teminat verebilir ve diğer ülkelerden gelen işlerle de geniş sahalı portföyler oluşturur. Bununla birlikte uluslararası reasürans yoluyla da riskler diğer ülkelere dağıtılabilir. Bu bağlamda sigortanın uluslararası dağıtım konusunda işlevi önem taşımaktadır. Bir diğer işlev ise, sigortanın tesislere risk açısından iyileştirilmesi için sağladığı yarardır. Sigortacılar, bilgi ve tecrübeleri sonucunda hasarların azaltılabilmesi için alınması gereken önlemler konusunda sigortalılara önerilerde bulunur. Riskin iyileştirilmesi için yapılan tavsiyelere uyulduğunda veya çok tehlike oluşturmayan tesisler için indirimli, düşük fiyat; buna karşın yeterli görülmeyen, riskli tesisler için ise yüksek fiyat uygulaması yapılmaktadır.

Sigortanın makro işlevleri ise ekonomi sektöründe önemli bir yer almasından kaynaklanır[112]. Makro işlevleri ise; istihdama etkisi, vergi gelirlerine etkisi, ödemeler dengesine etkisi ve kalkınma düzeyine etkisi olarak sıralanabilir. Sigorta şirketleri kendilerine ödenen primler aracılığıyla ekonomide düzenli ve belirli miktarlarda birikim oluşmasını sağlar. Sigorta, devredilen risk karşısında oluştuğundan kişi ve

[112] **age**, 15.

kuruluşlara alternatif maliyet olanağı sağlar. Bu tasarruf toplanma maliyeti, işletme masraflarıdır. Reasürans yolu ile milli gelirde oluşabilecek kaybı ortadan kaldırır. Sigortanın en önemli üstünlüğü de; maliyet arttırıcı ve gelir yaratıcı etkisi olmadığından enflasyona yol açmamasıdır. Sigorta sektöründe oluşan fonlar uzun vadeli olarak yatırıma dönüştürülürse yeni fabrika ve işyerleri kurulabilir, bu şekilde de sigortacılığın istihdama büyük katkısı olabilir. Sigortacılık, sigorta işlemlerinden elde edilen gelirler sayesinde vergilere de katkı sağlar. Sigortacılıktan elde edilen vergi geliri sigortacılığın gelişmiş olduğu ülkelerde toplam vergiler içinde önemli bir yere sahiptir. Sigorta sektörü, yaptığı işlemler göz önünde bulundurulduğunda, hizmet sektörü niteliğindedir ve gelir, giderleri ödemeler bilançosunun görünmeyen kalemleri bölümünde yer alır. Sigorta pek çok ülkede ihracatı teşvik eden politikalardan biri olarak kullanılır. Sigorta sayesinde ihracat riskleri güvence altına alınarak, ülkenin global pazarda rekabeti artar. Sigorta sektörü finansal etkinliğini işlem maliyetleri düşürerek, likidite sağlayarak ve ölçek ekonomisi yaratılması yolları ile arttırabilir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yatırım projelerinin hayata geçirilmesinde, sigortacıların fon yaratma kapasitesi büyük bir paya sahiptir[113]. Sigorta tasarrufları elde edilen gelirlerle ve yapılan yatırımlarla ülke gelirinin ve dolayısıyla ülkedeki refah düzeyinin artmasını sağlar. Ayrıca sigorta sektörü; ölüm, hırsızlık, yangın, doğal afetler gibi risklerin meydana getireceği sosyo-ekonomik sorunları önüne geçtiğinden toplumda huzurlu ve güvenli bir ortamın oluşmasına katkıda bulunur[114].

4.3. Sigortanın Çeşitleri ve Branşları

Sigorta çeşitleri incelendiğinde; yangın, sağlık, tekne-nakliyat, kaza, mühendislik, tarım sigortaları branşlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

4.3.1. Yangın Sigortaları

Yangın sigortası, özel veya ticaret yapmak amacıyla kullanılan her türlü bina ve içindekileri, kendiliğinden ortaya çıkan yangın, yıldırım, infilak gibi felaketler ve bunlardan kaynaklanmış olan buhar, duman, hararet gibi tehlikelerin sebep olduğu fiziki hasarlara karşılık teminat altına alan sigortadır. Bununla birlikte, ortaya çıkmış olan yangının söndürülmesi, dolayısıyla muhtemel hasarın azaltılması amacıyla, su

[113] **age**, 16.
[114] **age**, 16.

veya başka bir kimyasal maddeler ile yapılan müdahaleler sonucu meydana gelen fiziki hasarlar da, bu sigortanın içeriğine dâhildir[115].

Yangın Sigortası Genel Şartlarının "sigorta kapsamına" ilişkin ilk maddesinde yangın sigorta sözleşmesi ile esas olarak verilen teminatın "*Bu sigorta ile yangının, yıldırımın, infilakın veya yangın ve infilak sonucu meydana gelen duman, buhar ve hararetin sigortalı mallarda doğrudan neden olacağı maddi zararlar, sigorta bedeline kadar temin olunmuştur.*" denilerek yangın sigorta kapsamı içeriği gösterilmiştir[116].

4.3.2. Sağlık Sigortaları

Sağlık sigortası kişilerin, tıbbi olarak yardım, tedavi ve ilaç masraflarına karşı güvence veren sigorta türüdür. Sigorta şirketlerinin tıbbi danışmanlarının onayı ile, sigortalının, ameliyatı, uzun veya kısa süreli tedavileri, ameliyatı veya tedavilerine bağlı ilaç giderleri gibi tüm masrafları, azami limitlerle tam veya muafiyetli olarak karşılanmaktadır.

Özel Sağlık Sigortalarının yatarak tedavi teminatı ve ayakta tedavi teminatı olmak üzere başlıca iki çeşit teminatı mevcuttur.

Yatarak Tedavi Teminatı, ameliyat olarak ya da ameliyat olmadan hastanede yatarak yapılan tedavileri için hastaneye yatış çıkış dönemi içindeki, doktor, ameliyathane, asistan, anestezi, gerekli ve zorunlu diğer tıbbi hizmetlere ait sigortalının hastanede tedavi gördüğü süre içerisinde oluşan giderleri ile yoğun bakım ve ambulans giderlerini karşılar. Ayakta Tedavi Teminatı; doktor muayene, tetkik ve teşhis yöntemlerinin dahil olduğu ayakta tedaviler ve ilaç masraflarını kapsamaktadır[117].

Sağlık sigortasının içinde bulunan seyahat sağlık sigortası da; ulaşım yollarından herhangi birini kullanarak yurt içi, yurt dışı veya yurt dışından ülkemize seyahat eden kişileri, seyahatleri sırasında karşılaşabilecekleri sağlık risklerine karşı güvence altına alan bir özel sigorta türüdür.

---

[115] "Sigorta Branşları ve Çeşitleri", http://www.itcsigorta.com/images/kanunlar/SigortaCesitleri.pdf [26.10.2012].

[116] Kıvanç Bayar, "Sigorta Hasar Eksperlik Faaliyetlerinin Sigorta İşletmelerine Hasar Maliyetleri Açısından Etkileri" (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), 22.

[117] "Sağlık Sigortası", http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/saglik-sigortasi [26.10.2012].

4.3.3. Tekne Nakliyat Sigortaları

Nakliyat sigortaları; büyük oranda ticaret ve önemli olarak da deniz ticareti ile yakından ilgili olan sigorta türüdür. Tekne ve deniz araçlarının deniz tehlikeleri nedeniyle ortaya çıkabilecek hasarları için teminat sağlayan sigorta tekne sigortasıdır.

Nakliyat sigortası ise; bir yerden başka bir yere taşınmakta olan her türlü yükün kara, deniz, hava veya demir yoluyla taşınmaları sırasında karşı karşıya gelebilecekleri tehlikelerden kaynaklanan hasarlara karşı güvence sağlamaktadır[118].

4.3.4. Kaza Sigortaları

Kaza sigortaları; oto ve oto dışı kaza sigortaları olarak ikiye ayrılmaktadır.

Oto kaza sigortaları; kaza sigortaları çeşidinin en geniş uygulanan alanıdır. Özel veya ticari amaçlarla kullanılan motorlu araçların kullanımı sırasında meydana gelebilecek muhtemel tehlikelere karşı güvence sağlayan sigortalardır. Kasko sigortaları ve trafik sigortası olarak ikiye ayrılır. Kasko sigortaları; motorlu araçların kaza sonucu kendilerinde meydana gelebilecek hasarlar ya da üçüncü şahıslara verilen zararlar nedeniyle araç sürücüsüne düşen hukuki sorumlulukları içerir. Trafik sigortası ise dünyanın pek çok ülkesinde yasalara göre zorunlu tutulan üçüncü şahıslara karşı sorumluluk sigortasıdır[119].

Oto dışı kaza sigortaları ise; sorumluluk, hırsızlık sigortaları ve cam kırılması sigortalarıdır.

4.3.5. Mühendislik Sigortaları

Mühendislik sigortaları, makine tesisat, kazan ve benzeri ve makine parkının bozulması ve kırılmasından meydana gelen hasarları temin etmektedir. İnşaat sigortaları, montaj sigortaları, elektronik cihaz sigortaları ve makine kırılması sigortası olmak üzere 4 ana gruba ayrılır[120].

İnşaat sigortaları; inşaat faaliyetleri sırasında örneğin, yapılmakta olan yol, baraj, hastane, köprü, konut vb. oluşabilecek olan her türlü mal ve mülk kaybını veya hasarı karşılayan sigortalardır.

---

[118] "Emtea", http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/emtea [01.11.2012].
[119] "Sigorta Branşları, Çeşitleri", http://www.itcsigorta.com/images/kanunlar/SigortaCesitleri.pdf [01.11.2012].
[120] Bayar, **age**, 29.

Montaj sigortaları; inşaatı bitmiş fabrika, sanayi gibi kurumların, mekanik, elektrikli parça yada tesisin yerleştirilmesi ve montajı sırasında oluşabilecek kayıp ve hasarları karşılayacak sigortadır.

Elektronik cihaz sigortaları; elektronik alet, tesisat ve bilgi işlem sistemlerini çalışır durumda iken yada yer değiştirme, temizleme ve bakım halindeyken, ani ve beklenmedik bir sebebe bağlı olarak oluşan maddi hasarlara ve depreme karşı güvence veren sigortadır.

Makine kırılması sigortaları ise; üretimi yapılmış veya montajı yapılıp deneme süreci tamamlanmış olan makine ile tesisatın, buhar ve gaz motorlarının, hava kompresörlerinin, pompaların çalışması sırasında hasara uğramaları ya da bulundukları yerde dururken, yenilemeleri yapılırken, temizlenirken ve yerleri değiştirilirken beklenmedik bir şekilde zarar görmelerine karşı güvence veren sigorta çeşididir[121].

4.3.6. Tarım Sigortaları

Tarım sigortaları tarım ürünleri dolu sigortası, sera sigortası, hayvan hayat sigortası ve kümes hayvanları hayat sigortası olarak ayrılır. Tarım ürünleri dolu sigortası; tarım üreticilerinin bağ-bahçedeki mahsullerinin dolu zararlarına karşı teminat altına alan sigortadır. Hayvan hayat sigortası; ekonomik kazanç getiren çiftlik ve besi hayvanların çeşitli nedenlerle ölümlerinden dolayı uğranılan zararın karşılandığı sigortadır. Sera sigortası; seraların, dolu, yangın ve fırtına riskleri nedeniyle uğrayabilecekleri fiziki hasarlar ve bununla birlikte seralarda yetişen ürünlerin miktarlarında, bu risklere bağlı olarak oluşan hasarları, poliçedeki sigorta bedeli kadar güvence veren sigortadır. Kümes hayvanları hayat sigortası ise; kümes hayvanları ölmesi veya zorunlu kesilmesinden dolayı sigortalının direk olarak uğradığı zararın karşılandığı sigortadır[122].

Bu sigorta çeşitlerinin dışında, zorunlu deprem sigortası, asansör kazalarında üçüncü şahıslara karşı mali sorumluluk sigortası, işveren mali sorumluluk sigortası, kredi borcunun ödenmemesi, tüpgaz zorunlu sorumluluk sigortası, kar kaybı sigortası, özel güvenlik mali sorumluluk sigortası, tehlikeli maddeler zorunlu sorumluluk sigortası,

[121] "Makine Montaj Sigortaları", http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/makine-montaj-sigortalari [02.11.2012].
[122] "Sigorta Branşları, Çeşitleri", http://www.itcsigorta.com/images/kanunlar/SigortaCesitleri.pdf [02.11.2012].

zorunlu sertifika mali sorumluluk sigortası, kıyı tesisleri deniz kirliliği mali sorumluluk sigortası, mesleki sorumluluk sigortası, sigortası gibi pek çok sigorta çeşidi bulunmaktadır.

4.4. Sigortanın Sosyal ve Ekonomik Maliyet Unsurları

Sigorta işletmeleri, belirlenmiş bir prim karşılığında risklerin dağıtılarak bu risklerin etkilerini azaltmak için çalışan kuruluşlardır. Yani bir anlamda sigorta şirketleri sigortalının risk sorumluluğunu üstüne almaktadır. Bu nedenle sigorta şirketleri hem mali güçleri ile ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmakta hem de toplumsal huzura destek olmaktadır. Bu işletmeler sigortalıların ve toplumun güvenini huzurunu sağlarken özellikle işletme olarak da kendilerini güvende tutmak durumundadırlar. Ancak kendileri güvende oldukları sürece toplumun güvenini kazanabilirler. Bu yüzden sigorta şirketlerinin finansal yapılarının sağlam olması gerekmektedir. Finansal yapılarının güven vermesi de sermaye yapıları ile alakalıdır. Şirketin özsermaye yapısı bu açıdan önemli bir faktördür[123].

Sigorta işletmelerinde maliyet unsurları; personel, temsilcilik, maddi maliyetler, hasar maliyetleri, reasürans maliyetleri ve faizler olarak sayılabilmektedir[124].

Personel maliyetleri işletme çalışanlarına ödenen maaşlar ve diğer ödemeleri kapsamaktadır. Sigorta sektöründe personel sirkülâsyonu genelde yüksektir. Bu yüzden işten ayrılan personel için yapılmış olan yatırım şirket açısından geri alınamaz bir maliyete dönüşmektedir. Bu maliyet unsurunu en aza indirmek için personel seçiminde azami önemi göstermek gerekmektedir.

Temsilcilik maliyetleri; işletmelerin pazarlama içerisinde bulunan temsilcilik verilen kişi ve kuruluşlara yönelik olarak yapılan maliyetleri kapsamaktadır. Sigorta işletmelerini temsil eden acentelerin tutundurma ve reklam faaliyetleri gibi işlemlerin maliyetleri temsilcilik maliyetleri arasında yer almaktadır.

Maddi maliyetlere bakıldığında ise bunlar işletmenin enerji giderleri, kullandığı malzemeler, bina, onarım malzemeleri, bina, vasıta, reklam masrafları ve daha buna benzer birçok kaynaklardır.

---

[123] Tuncer Asunakutlu, "Sigorta İşletmelerinde Maliyet Unsurları ve Maliyet Oluşumu", http://www.asunakutlu.com/tncr/05.pdf [02.11.2012].

[124] Bülent Balkan, Evren Çağlar, Ahmet Marangoz, "Sigortacılık ve Mali Piyasalardaki Yeri" (Doktora Programı, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2006), 18.

Hasar maliyetleri, sigorta şirketleri için gerçekleşen hasarların oluşturduğu maliyetlerdir. Hasar maliyetleri nakit çıkışını gerektirmekte olup sigorta şirketleri için en önemli maliyetlerden biridir.

Reasürans maliyetleri, sigorta şirketlerinin üstlendikleri riskin bir kısmını veya tamamını başka reasürans şirketlerine devretme hakkında sahip olmasının getirdiği maliyetlerdir.

Sigorta şirketlerinin ödemek zorunda olduğu faizler ile ilgili de maliyet unsuru bulunmaktadır. Bu maliyet genellikle sermaye talebi ve dış kaynak kullanımı söz konusu olduğunda gündeme gelmektedir. Sigorta şirketleri elde ettikleri gelirlerin büyük bir kısmını getirisi faiz olan araçlara yatırmaktadırlar. Bu açıdan faiz unsuru sigorta şirketi için maliyet unsurlarından biri olabileceği gibi gelir unsuru da olabilmektedir[125].

Ülkemizde sigorta şirketlerindeki büyüme gelişmiş ülkelere oranla hızla büyümeye ihtiyaç duyulan bir durumdur. Bu büyüme ile sigorta ihtiyacının artması ve sigorta şirketlerinin zenginleşmesi bu şirketlere önemli bir sorumluluk yüklemektedir. Zaman zaman hasar ödemelerinde yaşanan gecikmeler ve aksamalar sigortalıların sigorta şirketine olan güvenini sarsabilmektedir. Bu nedenle sigorta şirketleri güven sağlamak için etkin maliyet planlaması ve denetime büyük önem vermelidir. Bu şekilde gelişmiş ülkelerdeki sigorta şirketleriyle rakip olabileceklerdir[126].

4.5. Sigortacılığın Dünyadaki Gelişimi

Günümüze gelene kadar insanlar, yaşamlarında ve gösterdikleri faaliyetlerde pek çok riskle karşı karşıya kalmış ve bu riskler karşısında tedbir alma isteği sigorta kavramını ortaya koymuştur. Sigorta sayesinde insanlar belli bir prim ödemesi karşılığında gelebilecek zararlara karşı tedbir almış olurlar ve bu şekilde kendilerini daha güvende hissederler.

Dünyada sigortacılığın temeli ve sigortacılığa benzer uygulamalar Babiller'de görülmüştür. Bundan 4000 yıl kadar önce Babil'de tüccarlara borç para veren tefeciler kervanlar soyulduğunda ya da fidye ödeme durumunda kaldıklarında tüccarların borçlarını silerek, taşıdıkları riskin karşılığında, ana borç para üzerinden

[125] **age**, 24.
[126] Asunakutlu, **age**, 19.

bir miktar para almaktaydılar. Daha sonrasında bu olay Kral Hammurabi tarafından yasal hale getirildi.

M.Ö. 600 lü yıllarda da Hindu'lar sigortaya benzer özellikli kredi sözleşmeleri yapmaya başladılar. Bu sözleşmeler sigortacılığa ilk adımların atılmasını ve toplumlarda sigorta düşüncesinin oluşmasını sağlamıştır. Daha sonra sigortacılığa yakın uygulamalar deniz ticaretinde görülmüştür. İlk denizci milletlerden Yunanlılar, Romalılar, Kartacalılar geminin taşıdığı yük için borç para verip gemi sağ salim limana geri geldiğinde verdiği borcu ve de taşıdığı riziko karşılığında faiz anlamında önemli bir pay almaktaydılar. Ancak alınan faiz miktarlarının yüksek olması kilise tarafından hoş karşılanmayarak bir süre sonra uygulama yasaklandı. Bu yasaklama, ortaya çıkabilecek tehlikelere karşı prim alınması şekline bununla birlikte de sigorta fikrinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

M.S 1250 yıllarında prim esaslı sigorta Venedik, Cenova ve Floransa şehirlerinde ortaya çıkmıştır. Fakat bugünkü anlamıyla sigortadan bahsedilebilmesi 14. Yüzyıl dönemini bulmuştur. Zaman ilerledikçe ekonomi koşulları gelişti ve ticarette önemli gelişmeler oldu. Deniz sigortacılığında en önde olan İtalya'da sigortacılığa ihtiyaç doğdu ve deniz sigortacılığı kavramı da ortaya çıktı. İlk olarak sigorta poliçesi olarak kabul edilen sözleşme 23 Ekim 1347 tarihinde yapılmıştır. Santa Clara adlı gemi yükünü güvence altına almak amacıyla düzenlenmiştir. İlk olarak sigorta şirketi ise Cenova şehrinde 1424 yılında kurulmuştur. İlk kanuni mevzuat 1435'te yayımlanan Barselona Fermanı'dır.

Denizcilikle başlayıp gelişen sigortacılık sonrasında hayat sigortası fikrini doğurmuştur. Gemi ve yükünü sigortalamak, gemi kaptanı, yolcuları ve tayfalarının da sigorta edilebilmesi fikrini akla getirmiştir. İtalyan bankeri Tonti'nin getirmiş olduğu bu sistemde belli kişiler bir araya gelip ortaya bir para koymakta ve süre sonunda hayatta kalanlar bu parayı paylaşmıştır. Epey talep gören bu sigorta sisteminde daha sonra ölen kişilerin maddi olarak kayba uğradıkları düşünülmüş, tahmin edilen süreden önce ölenler için prim ödemesi öngörülerek hayat sigortalarına geçiş başlamıştır.

17. yüzyıl ikinci yarısında sigortacılığın ilerlemesine neden olan iki önemli olay meydana gelmiştir. Bunlardan biri sigortacılıkta istatistik metot, diğeri ise Londra'da dört gün sürerek büyük bir kayba yol açan yangındır. Bu olay kara sigortalarının

doğmasına yol açmıştır. Felaketler karşısında tedbir alma fikrini ortaya çıkarmıştır. Bu fikir sayesinde ilk yangın sigorta şirketi faaliyete geçirilmiştir. 1688 yılında İngiltere'de sigortacılıkta yeni dönem başlamıştır. Londra'da bulunan bir kahvede gemi sahipleri, iş adamları, tüccarlar birbirleriyle fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Bu kişiler kendi içlerinde Lloyd's adını verdikleri bir topluluk kurmuşlardır. Bu topluluk 1871'de İngiltere'de çıkan bir kanunla Birlik haline getirilmiştir. Bu birlik dünya üzerinde başka benzeri bulunmayan tamamen kendine has bir sigorta kurulumudur. Bu birliğin en önemli özelliği, üyelerin hiçbir şekilde sigortalı ile bire bir temas etmemeleri, bütün varlıklarıyla sorumluluk sahibi olmaları ve sigortalı ile ilişkilerin Broker adı verilen aracı firma veya kişilerle sağlanmasıdır. Brokerlar bu birlikle çalışabilmek için kayıt yaptırarak müşterilerin işlemlerini takip etmektedirler.

Modern sigortacılığın doğuşunu takiben deniz sigortacılığı, kara sigortacılığı, yangın kaza sigortaları ve bireysel kazalar öncülük ederken sanayi sektörünün gelişmesiyle de teknik hasarlarla ilgili mühendislik sigortaları ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılın başlarında sigorta şirketleri etkin bir düzeyde hizmet verebilecek seviyeye ulaşmıştır[127].

4.6. Türkiye'de Sigorta Sektörünün Tarihsel Gelişimi

Türkiye' de sigortacılık 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıldan önceki yıllarda güvenlik, yardımlaşma, sosyal dayanışma için kurulan kuruluşlar ölüm, hastalık gibi durumlarda maddi ve manevi hasara uğrayan kişilere yardım etmek amaçlı toplanırlardı fakat bu gibi çalışmalar bazı köylerde olup bütün Anadolu' ya yayılamamışlardı. 19. yüzyıl ikinci yarısında ortaya çıkan büyük yangınlar ve bunların sonucunda oluşan büyük hasarlar sigorta kavramının doğmasına neden olmuştur. Özellikle de 1870 yılında Beyoğlu'nda ortaya çıkan Büyük Pera Yangını sigorta sektörünün gelişme sürecini hızlandırmıştır[128]. 1872 yılında İngiliz sigorta şirketleri ve daha sonrasında da Fransız sigorta şirketleri tarafından ilk sigortacılık faaliyetleri başlatılmıştır. İlk yıllarda sigorta şirketleri isimlerini duyurmak ve tanınmak adına ve sigorta fikrinin yayılmasını sağlamak amacıyla hasar ödemelerinde dürüst davranmışlar, zaman ilerledikçe de bu şirketlerin Türkiye'de kolaylıkla çok para kazanabileceği anlaşılmıştır. Çok para kazanabilme

[127] "Sigortanın Tarihi", http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/turkiyede-sigortacilik [03.12.2017].
[128] "Türkiye'de Sigortacılık", http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/turkiyede-sigortacilik [03.11.2017].

dürtüsü de kısa zamanda çok fazla sigorta şirketinin açılmasına, sigorta ahlakı bozulmasına ve hakkaniyetsiz rekabetlere yol açmıştır. Bu ortamda ilk yerli sigorta şirketi 1893' te açılan Osmanlı Umum Sigorta Şirketi olmuştur. Cumhuriyetin ilanına kadar olan süreç içerisinde tümü erli sermaye ile işletilen bir sigorta şirketi bulunmamaktadır fakat cumhuriyetin ilanı ile bu alanda büyük adımlar atılmıştır. 1924 yılında Sigortacılar Kulübü kurulmuştur. 1927'de Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi hakkında kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla birlikte döviz çıkışının önlenmesi amaçlanmış ve yerli sermayeyle kurulan şirket sayısı fazlalaşmaya başlamıştır. 1929 yılında Milli Reasürans Kurumu faaliyete geçmiştir. Milli Reasürans, önce çeşitli tepkiler gördüyse de Türk sigortacığının geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır ve toplumun sigortaya olan güvenini arttırmıştır[129].

1939 yılında da sigorta şirketleri Ticaret Bakanlığı'na bağlanmıştır. Zamanla yeni kurulmuş olan sigorta şirketleri sayısı artarken, sigorta yaptıranların aynı oranda artmaması kanunda birtakım düzenlemelere gidilmesine ihtiyaç duyulmuştur [130].

Bireysel emeklilik sistemi ise 27 Ekim 2003 tarihinde faaliyete geçmiştir. 2005'te Tarım Sigortaları Kanunu çıkartılmış, 2008 yılında Sağlık Sigortası Bilgi Merkezi, Hayat Sigortası Bilgi Merkezi, Trafik Sigortaları Bilgi Merkezi ve Sigorta Hasar Takip Merkezleri kurulmuştur[131].

Mayıs 2014 itibari ile 68'i sigorta, 2'si reasürans olmak üzere 70 şirket Türk Sigorta Reasürans Birliği'ne üye bulunmaktadır. Bu şirketlerden 8 şirket aktif olarak yeni sigorta ve reasürans anlaşması yapmamakta, toplamda 61 sigorta ve 1 reasürans şirketi faaliyettedir. Şirketlerin 4 tanesi hayat, 18'i hayat/emeklilik, 39 tanesi hayat dışı şirkettir. Türkiye' de bulunan reasürans şirketi sayısı ise 2'dir. Fakat bunlardan bir tanesinin prim üretimini olmadığından aktif faaliyet gösteren reasürans şirket sayısı 1'dir[132].

[129] **age**
[130] **age**
[131] **age**
[132] **age**

4.7. Türk Sigorta Sektörünün Yapısı

Sigorta şirketleri ülkemizde 5684 sayılı kanuna göre Anonim Şirket ve Kooperatif şeklinde kurulabilmektedir. Sigorta şirketleri iç organizasyon ve hizmet verdiği sigortalılar açısından büyük bir yapıya sahiptir. Bu büyük organizasyon içerisinde işlerin ekonomik ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için dinamik bir içyapıya sahip olmalıdır[133].

2018 yılı itibariyle Türkiye'de aktif faaliyet gösteren ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği üyesi olan sigorta şirketleri sayısı 62'dir. Bu şirketlerden 7'si (%12) Borsa İstanbul'da (BIST) işlem görmekte olan şirketlerdir. Bu şirketler; Aksigorta, Anadolu Sigorta, Anadolu Hayat Emeklilik, Avivasa Emeklilik ve Hayat, Güneş Sigorta, Halk Sigorta ve Ray Sigorta'dır[134].

Sigorta şirketleri, hayat ve hayat dışı faaliyette bulunanlar olarak iki bölümde incelenmektedir. Türkiye'de faaliyet göstermekte olan ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği üyesi olan 62 şirketten 38'i hayat dışı sigorta faaliyetleri ve geri kalan 22 şirket ise hayat sigortası alanında faaliyet göstermektedirler.

4.7.1. Türk Sigorta Sektörüyle İlgili Temel Göstergeler

2018 itibariyle sigorta sektöründe 4 adet hayat, 18 adet hayat emeklilik, 38 hayat dışı şirket ve 2 adet reasürans şirketi faaliyet göstermektedir.

Kasım 2018 verilerine göre poliçe adetlerine bakıldığında; elementer şirketlerde toplam 46.729.353 adet poliçe, hayat şirketlerinde ise 2.080.787 adet poliçe adetleri bulunmaktadır.

Kasım 2017 ve Kasım 2018 arasındaki poliçe üretimleri verilerine bakıldığında; hayat sigortalarında Kasım 2017'de 2.588.854 TL iken Kasım 2018'de 508.067 TL'ye düşüş göstermiş ve %5,12 oranında azalma olmuştur. Hayat dışı sigortalarda ise Kasım 2017'de 42.528.895 TL iken Kasım 2018'de 46.729.353 TL'ye yükselmiş ve %16.8 oranında artış olmuştur[135].

Türkiye'de sigorta prim üretilmesi 2017 yılında %3 oranında artış göstermiştir ve 46.6 Milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2018'in ilk yarı yılında sigorta sektörü 2017

[133] Fikret Teke, "Sigorta Şirketlerinde İç Denetim ve Bir Uygulama" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2011), 59.
[134] "BIST Şirketleri", https://www.kap.org.tr/tr/bist-sirketler, [11.02.2019].
[135] "Poliçe Üretimleri Sıralaması", http://www.tsb.org.tr/sayfa/2017-yili-istatistikleri-kasim, [03.11.2018].

yılının aynı dönemine göre toplam %15.4 artışla reel büyüme gerçekleştirmiştir. 2017 yılında toplam prim üretimi 2016 yılına göre %15.04 artış göstermiştir[136].

4.7.2. Türkiye'de Özel Sigortacılığın Sorunları

Gelişmekte olan sigorta sektörünün ekonomik yapı içinde tam anlamıyla gerekli yere sahip olamaması, acentelerin yaptığı yanlış sigorta uygulamaları, bu nedenle sigortaya karşı oluşan önyargılı düşünceler ve ekonomik gelişmenin tam anlamıyla sağlanamamış olması sigorta sektörünün gelişimin engellemektedir[137]. Sigorta sektörünün sorunları şu başlıklar altında toplanabilir; acente alacakları, aktüeryal hesaba bağlı kar düşüklükleri, rekabet sonucu fiyatların çok düşmesi, faiz geliri kaybına bağlı mali karda azalma, insan kaynakları yapısının yetersizliği, mevcut yasal yapıdaki aksaklıklar, ölçek küçüklüğü, piyasadaki dengesizlikler, riskin yüksek olduğu branşların oranının artması, sermaye yetersizlik sorunu, ürünler ve hizmetlerde yetersizlik, şeffaflığın olmaması, teknik aksaklıklar, yönetim ve organizasyon sorunlarıdır[138].

Sigorta sektöründeki personel transferinin yüksek olması bir takım sorunları beraberinde getirmektedir. Acentelerin sattıkları poliçeler hakkında yeterli bilgi sahibi olmamaları ve poliçe sahiplerini hatalı yönlendirmeleri sonucu müşteri memnuniyeti düşmekte ve poliçe iptalleri artmaktadır. Sigorta maliyetlerin yüksekliği ve insanların sigorta konusunda bilinç eksikliğinin olması fon yönetiminde sorunlara sebep olmaktadır. Türkiye'de aktif olarak faaliyet gösteren tek bir reasürans şirketinin olması, sektör büyüklüğüne göre yetersiz kalması ve uygun anlaşmaların yapılamaması sektörün teknik maliyetini arttırmaktadır. Zorunlu sigorta sayısının azlığı da sektörün gelişimini olumsuz etkilemektedir. Zorunlu trafik sigortalarında bile %100 sigortalılık oranı sağlanamamaktadır[139].

Sektörde eğitimli personel konusunda da sıkıntı yaşanmaktadır. Sigortacılık eğitimi veren 2 adet üniversite, 1 adet doktora programı mevcut olup, meslek yüksekokul kontenjanları da yeterli olamamaktadır. İstihdam açısından yeterlilik

---

[136] "2017 Yılı Sektör Raporu", https:// www.tsb.org.tr/yayinlar.aspx, [03.11.2018].
[137] Hatime Kamilçelebi, "Türkiye'de Sigorta Sektörünün Swot Analizi ve Bir Araştırma", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, c.4, n.1 (2012): 49.
[138] Hakkı Çiftçi, **Türk Sigorta Sektörünün Sorunları; DEA Analizi ile Türk Sigorta Şirketlerinin Etkinlik Düzeylerinin Belirlenmesi** (Çukurova Üniversitesi, İktisat Bölümü), 133, http://dergipark.gov.tr/download/article-file/50150 [12.12.2018].
[139] Kamilçelebi, **age**, 50.

sağlanamamaktadır. Sigorta poliçe dillerinin açık anlaşılır bir şekilde yazılmaması nedeniyle anlaşılırlığın azalması ve müşterinin güvenini sarsmaktadır[140].

4.8. Sigortacılığın Genel Prensipleri

Sigortacılığın temel prensipleri 6 ana başlıkta toplanmıştır. Bunlar; azami iyi niyet prensibi, sigortalanabilir menfaat prensibi, tazminat prensibi, halefiyet prensibi, yakın sebep prensibi, hasara katılım prensibidir.

Karşılıklı yapılan tüm sözleşmelerde de yer alan iyi niyet prensibi, tarafların birbirine karşı iyi niyetli davranmalarını ifade eder. İyi niyetle ifade edilen tarafların birbirlerine talep edilmese dahi, gerekli bilgileri vermeleridir. Sigorta sözleşmelerinde sigorta yaptıran kişinin beyanı çok önemlidir. Verilen beyan yanlış ya da eksik olursa sigorta yaptıran kişi sigortacılık ilkelerine aykırı davranmış olur. Bu durum ortaya çıktığında sigortacı yapılan poliçeyi iptal etme ya da ilgili hasarı ödememe hakkına sahiptir[141]. İyi niyet prensibi sadece sözleşmenin yapılması aşamasında değil, daha sonra da devam etmelidir. Sigortacı hasar oluştuğunda gerekli koruma önlemlerini almalı, sigortalı olan kişi de maruz kaldığı hasarı doğru bir şekilde karşı tarafa iletmelidir. Fazla hasar bildirmek iyi niyet kurallarına aykırıdır[142].

Sigortalanabilir menfaat prensibi; kişinin sigorta yaptırma hakkı olarak da tanımlanabilmektedir. Bir kimsenin sigorta yaptırabilmesi için maddi açıdan menfaati olmalıdır. Sigorta yaptırması sonucunda herhangi bir kazanç elde etmeyecek bir kişi sigorta yaptırmaz. Sigortalanabilir menfaatten bahsedilebilmesi için sigortalı kıymetinin hasara uğradıktan sonra yasal anlamda maddi bir kayba uğraması gerekmektedir. Bu menfaat ilişkisinin sigorta yaptırırken, sigorta devam ederken ve kişi hasara uğradığı zaman da devam etmesi gerekir[143]. Can sigortalarında ise kişinin kendi hayatının üzerinde sınırsız menfaatinin olduğu kabul edilerek, kişi hayatını kendi istediği tutara kadar sigorta teminatı altına aldırabilir. Mal

[140] Çiftçi, **age**, 50
[141] Segem Sigortacılık Merkezi, **Sigorta Acenteleri Teknik Personel Eğitim Programı Ders Notları**, 22.
[142] Hasan Bal, "Sigorta Firmalarının Değerinin Özsermayeye Serbest Nakit Akımları Yöntemi ile Tespiti ve IMKB Uygulaması" (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 2008), 17.
[143] Bayar, **age**, 16.

sigortalarında kişi herhangi bir mülke sahip ise sigortalanabilir menfaat sahibi demektir[144].

Tazminat prensibi; riskin gerçekleşmesi halinde sigortalıya ödenen miktardır. Bütün mal ve sorumluluk içeren sigorta sözleşmeleri esasıyla tazminat sözleşmeleridir. Sözleşmenin konusu ise sigortalıyı hasardan sonra eski konumuna getirmektir. Hasar gerçekleştiğinde sigortalıya ödenen tutar piyasa değerine uygun olmalıdır. Sigortacı tarafından ödenen tutarın sigorta edilenin değerinden az olması mümkün iken çok olması mümkün değildir. Çünkü sigorta bir zenginleşme aracı değildir[145].

Halefiyet prensibi; sigorta edilen bir şeyin üçüncü şahıslar tarafından zarara uğratılması sonucu ortaya çıkan hasarlarda sigorta şirketi kendi tazmin ettiği hasarı üçüncü şahıslardan rücu etme hakkına sahiptir. Sigortalı kişi kendi hasarını sigortacıdan aldıktan sonra kanunen kendisini zarara uğratan kişiye dava açma hakkını sigorta şirketine devretmiş olur. Bu ilkeye hakların devri prensibi ya da halefiyet prensibi denilmektedir. Bu prensip sayesinde sigortalı kişinin hasarını sigorta şirketinden ve aynı zamanda kendisini hasara uğratan bireylerden mükerrer olarak alması engellenmiş olmaktadır[146].

Yakın sebep prensibi, sigortalıdan prim ne sebeple alındıysa, tazminatının da o riskin gerçekleşmesiyle ödenebileceğini ifade etmektedir. Örnek olarak ferdi kaza poliçesi yaptıran kişi yolda yürürken düşerse ve ayağı kırılırsa hasarı ödenir fakat kalp krizi sonucu düşerse ve herhangi bir yeri kırılırsa ödeme yapılmaz. Yakın sebep kavramında esas olan bir hasar meydana geldiğinde en etkili olan sebeptir. Bu sebep hasarın ortaya çıkmasında tek başına en belirleyici olan faktördür. Bir hasarın meydana gelmesinde tek bir neden varsa o zaman sıkıntı olmayacaktır fakat hasarın oluşmasıyla zincirleme başka hasarlar da ortaya çıkıyorsa o zaman bakılacak olan yakın sebep, hasara neden olan temel faktördür[147].

Hasara katılım prensibi ise; sigortalının karşılaştığı zarardan fazlasını elde etmemesi için, sigorta ettirilen şeyin birden fazla sigorta şirketi tarafından sigorta edilmiş olması halinde, ortaya çıkan zarar bu sigortacılar tarafından bölüşülür[148]. Hasarı bölüşmede genel kural, sigortalının hasara uğradıktan sonra hasarını sigorta

[144] Segem Sigortacılık Merkezi, **age**, 23.
[145] Bal, **age**, 18.
[146] **age**, 18.
[147] Segem Eğitim Merkezi, **age**, 25.
[148] Bayar, **age**, 20.

şirketlerinden birinden temin etmesi sonucunda, hasarı ödeyen sigorta şirketinin diğer sigorta şirketinden rücu etmesi yönündedir[149].

4.9. Reasürans Şirketleri

Reasürans kavramı, sigorta edilmiş olan riskin belirli bir bölümünün ya da tamamının yeniden sigortalanmasıdır. Sigorta şirketleri, güvence verdikleri rizikolarda, hasarların aynı zaman denk gelmesine karşın hasar ödemelerini yapmakta zorlanmamak için yeniden sigorta yani reasürans yaptırırlar. Reasürans, sigorta şirketlerine kendi sermayeleri açısından tek başlarına karşılamaları mümkün olmayan riskleri sigortalayabilme olanağı sağlar. Bir takım mali ölçüler dikkate alınarak, şirketin karşılayabilecekleri riskleri üzerindeki sorumluluk oranını aşan kısımlar, reasürans anlaşmaları yapılarak reasürans şirketlerine devir edilmektedir. Reasürans işlemlerinde riski devreden şirkete sedan adı verilirken, devir alan şirkete ise reasürör adı verilmektedir. Sedan şirket kendi sigortalılarından topladıkları primler ve sigortalılarına ödediği hasarların bir kısmını reasürans anlaşmaları yardımıyla reasürör şirkete devreder. Reasürans şirket ile sedan arasındaki anlaşma yıllık anlaşma şeklinde de olabilmekte fakat her bir risk için ayrı ayrı reasüröre müracaat etmek şeklinde de olabilir[150].

Reasürans şirketlerine gerek duyulma nedenleri; rizikonun yayılması ve paylaşılması, sigortacının işi kabul kapasitesi ve esnekliğinin arttırılması, sigorta şirketinin mali açıdan desteklenmesi, birikim fazlasının neden olabileceği doğal afet hasarlarının kontrol edilmesi, reasürörden sigortacıya teknik açıdan bilgi aktarılmasıdır. Sigorta şirketleri reasürörden destek alarak, üstlenmiş oldukları risklerin hepsini kendi bünyelerinde tutmayarak bir kısmını reasürans şirketine devredebilmektedir. Bu reasürans işlemleri maliyeti arttırmakla birlikte, riskin gerçekleşerek hasarın ortaya çıkması durumunda hasarlar reasürans şirketi tarafından ödeneceğinden sigorta şirketleri büyük ödemeler yapmaktan kurtulmuş olurlar[151].

Ülkemizde sigorta faaliyetleri başlangıcının 1872 yılına dayanmasına karşın, reasürans faaliyetleri, Cumhuriyet kuruluşundan sonra 1929 yılında tek Reasürans

[149] Segem Eğitim Merkezi, **age**, 26.
[150] M.Necdet Timur, Yavuz Odabaşı, **Banka ve Sigorta Pazarlaması** (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2006), 116.
[151] **age**, 117.

T.A.Ş'ın kurulması ile başlamıştır. 1945'te de Destek Reasürans Şirketi kurularak faaliyete geçmiştir. Günümüzde de kurulu olan reasürans şirket sayısı ikidir, fakat bunun birisinin prim üretimi bulunmadığından aktif olan reasürans şirket sayısı birle sınırlı kalmıştır[152].

Reasürans çeşitleri; ihtiyari reasürans, otomatik reasürans anlaşmaları, kot par reasüransı, eksedan reasürans, açık teminat, ihtiyari zorunlu reasürans, kotpar/eksedan bileşimi, bölüşmeli olmayan reasürans anlaşmaları, hasar fazlası reasürans anlaşması, toplam hasar fazlası reasürans anlaşmasıdır.

İhtiyari reasürans isteğe bağlı olarak yapılan reasürans şeklidir. Bu anlaşma, her bir poliçenin reasüre edilene kadar reasürörlerin arasında dolaştırılarak sorumlulukların dağıtılmasıyla yapılmaktadır. Reasürörler riski kabul edip etmeme kararında serbesttirler ve isterlerse riskin belli bir oranı için de anlaşma yapabilirler, eğer riski kabul ederlerse kabul beyanını yollarlar ve anlaşma yapılmış olur[153]. İhtiyari reasüransta her risk için ayrı bir anlaşma yapılıyor olması, prosedürlerin uzun zaman alması bu reasürans çeşidinin uygulanabilirliğini azaltmıştır. Bu reasürans çeşidinin en çok kullanıldığı alanlar mühendislik, havacılık, ürün ve kamu sorumluluğu, hayat ve endüstriyel büyük yangınlar gibi alanlardır.

Otomatik reasürans anlaşmaları, yıl içinde yapılacak olan işlerle ilgili olarak önceden düzenlenerek reasürör ve sedanın haklarının önceden belirlendiği anlaşmalardır. Yıl boyunca belirlenen bu şartlara göre iki taraf da hareket eder ve koşullar otomatik olarak devreye girer. En çok kullanılan anlaşmalardandır ve reasürör gelirlerinin büyük bir kısmı tretelerden gelmektedir.

Kot par reasüransı; çok kolay uygulanabilir bir reasürans çeşididir. Yapılan anlaşma gereği sedan şirket tek tek bütün işlemlerin belirli bir oranını saklama payı olarak belirler ve kalan kısmını reasürans şirkete devreder. Karşılıklı belirlenen oranlara göre anlaşma yapılır ve bu anlaşma şartları herhangi bir hasar oluştuğunda otomatik olarak devreye girer. Fakat yapılan bu anlaşmada reasürör kendisine azami bir limit koymak durumundadır ve sedan şirket bu limiti aşan tutar için kendine başka bir reasürör bulmak durumunda kalır. Kot Par reasürans anlaşmaları, trafik, kasko, sorumluluk, kredi, dolu, fırtına, nakliye sigortalarında kullanılır[154].

---

[152] "Türkiye'de Sigortacılık", http://www.tsb.org.tr/sayfa/turkiyede-sigortacilik, [06.11.2012].
[153] **age**, 32.
[154] **age**, 36.

Eksedan reasürans anlaşmalarında ise önemli olan, sedanın kendi saklama payı üzerindeki bölümlerinin reasüröre devredilmesidir. Saklama payı altındaki bütün riskler sigorta şirketinin sorumluluğu altında tutulmaktadır. Bu anlaşmada da taraflar belirlenen anlaşma şartlarına uymak durumundadırlar. Sedan şirket tarafından belirlenen saklama payı için plen ve line terimleri kullanılır. Saklama payının belirlenmesinde risk kategorisinin belirlenmesi gerekir. Sedan şirketin riskleri iyi belirlemesi ve reasürörden daha iyi belirleyerek riski o şekilde reasürör şirkete devretmelidir[155]. Eksedan reasürans bölüşmeli reasürans anlaşmalarının en sık kullanılan şeklidir. Eksedan anlaşmalarında bulunan saklama paylarında sabit bir miktar olmamaktadır. Sedan şirket, hasar riski en az olan rizikolarda yüksek miktarda saklama payı, yüksek hasar riski olanlarında ise düşük saklama payı bulundurma hakkına sahiptir[156].

Açık teminat reasüransta hiç konservasyon yapmadığı riskler treteye konulmuştur. Bu riskler saklama payı olmadığı için mutlak bir limitle belirtilirler. Eksedan ve kotpar anlaşmalarının kapasitesinin dolması nedeniyle sedan şirketin elinde açık kuvertür anlaşmasının olması, hazır bir kapasite olmasını gerektirmektedir[157].

İhtiyari-zorunlu reasürans türü mecburi ve ihtiyari reasürans türlerinin bileşimi olarak ortaya çıkmaktadır. İhtiyari kısım sedan şirketin devir yapıp yapmamasıdır, zorunlu kısım ise sedanın şirket devredilmesine karar vermesi durumunda reasürörün yapılan devri koşulsuz olarak kabul etmek zorunda olmasıdır[158].

Kotpar/Eksedan bileşimi çeşidi; kotpar ve eksedan türlerinin olanaklarından yararlanarak ihtiyacın karşılandığı türdür. Küçük olan ve ekonomik dalgalara açık olan portföyler için yararlı bir yöntemdir. Sermayenin sınırlı olduğu bir şirkette kotpar anlaşmaya ihtiyaç duyulurken, aynı zamanda köklü şirketlerle rekabet ortamına girecek bir şirketin de eksedan anlaşmalarına ihtiyacı vardır. Bu sebeple bu iki yöntemin birleştirilmesi bu tür şirketler için uygundur[159].

Bölüşmeli olmayan reasürans anlaşmalarında, meydana gelme ihtimali olan hasarın belirli bir kısmını sigorta şirketi üstlenir. Bu çeşit anlaşmalarda risk ya da riskin meydana getireceği hasarın paylaşılması söz konusu olmamaktadır. Reasürör, hasar

[155] **age**, 39.
[156] "Reasürans", http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/reasurans, [10.11.2012].
[157] Milli Eğitim Bakanlığı, **age**, 42.
[158] **age**, 42.
[159] **age**, 42.

miktarını önceden belirlenen limitin aşılması durumda hasar ödemesinden sorumlu tutulmaktadır[160].

Hasar fazlası reasürans anlaşma türüne göre; reasürör sigortacının kazandığı primlerin bir kısmından aldığı prim karşılığında meydana gelen hasarların önceden belirlenmiş olan kısmını aşan tutar için sedan şirketin hasarlarını karşılamakla sorumludur. Bu anlaşma türünün bölüşmeli anlaşmalardan en büyük farkı, hasara ilişkin bir anlaşma yapılmış olmasıdır[161].

Toplam hasar fazlası reasürans anlaşma türü, sigorta şirketinin bütün yıl boyunca ödemiş olduğu hasarlarını karşılamak için yapılır. Bu anlaşmada reasürör, sadece bir hasarın belli bir limiti aşması durumunda değil de yıllık toplam hasarın belirlenen limiti aşması halinde devreye girmekte ve hasarı karşılamaktadır. Teminat limiti hasarın yüzdesiyle ifade edilir ve hasarlar bu limitler dâhilinde karşılanır[162].

4.10. Sigortacılık ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Sigorta sektörü, dünyada ekonomi alanında sistemin en önemli parçalarından biridir. Ülkemizde prim üretiminin GSMH içindeki yerinin düşük olmasına karşın, sigorta ürünlerinin artması, bu konuda bilinçlenmenin artmasıyla sektöre olan talep de artmaktadır. Sigorta sektöründe güven en önemli faktörlerden biridir. Satılan ürünün soyut olması, ne zaman kullanılacağı ve kullanım sırasında ödeme yapılıp yapılmayacağı ile ilgili belirsizlik olması güven faktörünü öne çıkarmaktadır[163]. Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri de toplumun ve müşterilerin güvenini kazanmak açısından çok önemli ve etkili faaliyetlerdir. Bu durumda kurumsal sosyal sorumluluk açısından tanınmış bir sigorta şirketi müşterilerinin güvenini kazanma ve tercih edilme açısından rakiplerinin önüne geçebilir diye düşünülebilir.

Finansal işletmeler ve özellikle sigorta şirketleri, risk yönetiminde önemli bir rol oynamaktadır. Şeffaflık ve KSS de finansal işletmeler ve sigorta şirketleri için önemli olan ek değerlerdendir. Yatırım stratejisi açısından KSS düzeyinin artması ile risk yönetimi ve KSS yönetimi ve KSS'nin işletmenin organizasyon yapısına entegrasyonu el ele gitmektedir. İşletmelerin yatırım politikaları; çevresel, sosyal ve

---

[160] "Reasürans", http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/reasurans, [11.11.2012]
[161] **age**.
[162] **age**.
[163] Selim Yazıcı, Serhat Yanık, "Sigorta Sektöründe Kurumsal Yönetim ve Kurumsal Yönetim Komitesi"nin Rolü", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası,** c.60, s.2 (2010): 8.

etik hususlar açısından etkili sosyal sorumluluk faaliyetlerini desteklemektedir. Yatırım stratejisi olarak tam teşekküllü bir sosyal sorumluluk projesi belki de işletme için çok geniş kapsamlı bir yatırım stratejisi olabilmektedir. Finansal işletmeler ve sigorta şirketleri için, kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri diğer şirketlerle yönetim ve yönetim kurulu üyeleri de dahil olmak üzere direk kontakt kurabilme olanağı sağlamakta ve hissedarların çıkarlarını etkileyen hususlar konusunda değerli bir strateji olabilmektedir[164].

İşletmelerin genel olarak uymaları gereken etik kurallar olduğu gibi, sigorta şirketlerinde de uyulması gereken etik ilkeler bulunmaktadır. Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nce belirlenen etik ilkelerle şirketlerin çalışanları, müşterileri, aracı firmaları ve diğer ilgili kuruluşlarla olan ilişkilerinde uymaları gereken kurallar belirlenmiştir ve şirketlerin bu kurallara uygun olarak hareket etmeleriyle kamuoyunun güvenini kazanırlar.

Genel olarak belirlenen ilkeler; tarafsızlık, dürüstlük, güvenilirlik, insan haklarına saygı, şeffaflık, sosyal sorumluluk ve çevreye saygı ilkeleridir. Şirketler, faaliyetlerini yerine getirirken tüm ilişkilerinde dürüst olmalılar, çalışanlar ve müşterileri arasında ayrım gözetmemeliler, verdikleri tüm hizmet ve işlemlerde müşterilerine ya da ilişki içerisinde oldukları diğer kişi veya kuruluşlara karşı eksiksiz, doğru bilgiler vermelidirler. Buna ek olarak müşterilerine yapacakları bilgilendirmelerde kolay anlaşılabilirliği gözetmeliler, insan haklarına uygun olarak hareket etmeliler, sosyal sorumluluk bilinciyle sosyal ve kültürel olarak topluma faydalı olmalılar ve tüm faaliyetlerinde çevrenin ve doğal kaynakların korunmasına özen göstermelilerdir[165].

Şirketler arası ilişkilerdeki etik ilkeler; bilgi alışverişi, personelin istihdamı, rekabet, duyuru, ilanlar ve reklamlar ile ilgili ilkelerdir. Şirketler kendi aralarında müşterilerin sırlarını ihlal etmemek kaydıyla dürüst bir şekilde bilgi alışverişinde bulunulmalıdır. Personel istihdamı konusunda haksız rekabete yol açabilecek uygulamalardan kaçınılmalıdır. Eski çalışanlarla ilgili bilgi paylaşımında objektif davranılmalıdır. Şirketler arasında haksız rekabet ortamı olmamalıdır. Duyuru, ilan ve reklamlarda

[164] Lutgart Van den Berghe, Celine Louche, "The Link Between Corporate Governance and Corporate Social Responsibility in Insurance", **The Geneva Papers,** c.30 (2005): 440.
[165] "Sigortacılık Etik İlkeleri", http://www.tsb.org.tr/sayfa/sigortacilik-etik-ilkeleri, [05.11.2012].

dürüst ve gerçekçi davranılmalı, diğer şirketleri kötüleyici ilan, reklamlardan kesinlikle kaçınılmalıdır[166].

Şirketlerin müşterileri ile ilişkilerinde etik ilkeler; müşteri bilgilendirilmesi, müşterilerin sırları ve güvenliği, ayrımcılıktan kaçınmak ve hizmet kalitesi ve müşteri şikâyetleri gibi konularda ön plana çıkmaktadır. Sigortacı müşteri ile poliçe anlaşması yaparken müşterilerine doğru, eksiksiz bilgi vermek durumundadır. Müşterinin ihtiyacına göre en uygun ürünleri tavsiye etmeye özen göstermeli ve bu ürünlerin dezavantajları ve avantajları konusunda müşteriyi bilgilendirmelidir. Müşterilerin bilgi paylaşımında bulunurken sadece müşterinin izin verdiği bilgileri paylaşmalı ve müşterinin mağduriyetine bu şekilde engel olmalıdır. Aynı hizmetle ilgili tüm müşterilerine aynı hizmeti sunmalı ve kişiler arası ayrımcılıktan kaçınmalıdır. Müşterilerin şikâyetlerini ve isteklerini ayrıntılı bir şekilde dinleyerek, gerekli bilgileri alarak sorunun çözümlenmesi için hizmet sistemine dâhil olurlar[167].

Şirket çalışanları ve sigorta aracıları ile ilişkilerinde önemli olan etik ilkeler; çalışanların ve sigorta aracılarının genel özellikleri, işe alma ve kariyer gelişimi, temsil ilkeleri, çalışma ortamı ile ilgili ilkelerdir. Çalışanlar ve sigorta aracıları sorumluluk düzeyi yüksek olan insanlar olmalıdır. İşe alma ve kariyer gelişiminde kişilere eşit şekilde davranılmalı ve kariyer gelişimi için çalışanlar desteklenmelidir. İnsan kaynaklarının da desteği ile çalışanlara eğitim konusunda gerekli destek sağlanmalıdır. Çalışanların uygun ortamda çalışmaları için gerekli özen gösterilmeli, mesai saatleri, çalışma ortamı kişilere uygun olarak düzenlenmelidir[168].

Tüm bu etik ilkeler şirketler tarafından yerine getirildiği takdirde şirketin hem çalışanları, hem müşterileri hem de ilişki içerisinde olduğu aracı kurumlar ve diğer kuruluşlar ile iyi ilişkiler içerisinde bulunacak ve sektör içerisinde şirket güvenli bir yere sahip olacaktır. Aynı zamanda etik kurallara uygun faaliyet gösteren sigorta şirketleri çalışanlarına, tedarikçilerine, müşterilerine karşı olan etik sorumluluklarını da yerine getirmiş olurlar. Caroll'un KSS piramidinde belirtilen etik sorumluluk aşamasını yerine getirerek KSS faaliyetlerini gerçekleştirebilirler. Piramide göre işletmeler ilk olarak zorunlu olan ekonomik ve yasal sorumluluklarını yerine getirmeli sonrasında ise etik sorumluluk ve hayırseverlik sorumlulukları gelmektedir.

---

[166] **age**.
[167] **age**.
[168] **age**.

Sigorta şirketleri faaliyetlerini etik kurallar çerçevesinde yürütmektedir. Etik kurallar çerçevesinde faaliyetlerini sürdüren işletmeler, sosyal sorumluluklara karşı duyarlı hareket eder, çevreye, topluma, kamu sağlığına uygun düzenlemelerle, insan haklarına destek olarak faaliyetlerini gerçekleştirir. İşletmeler hedeflerini gerçekleştirmek ve faaliyetlerinde başarılı olabilmek için paydaşlarının çıkarlarını da gözetmek durumundadırlar. Bu açıdan işletmelerin etik kurallara uygun bir şekilde ve sosyal sorumlu olarak hareket etmeleri son derece önemlidir. Bu nedenle de işletmelerin etik kurallara uyması ve sosyal sorumluluk faaliyetleri birbiri ile iç içe ve ilişkili olan kavramlardır[169].

[169] Yeliz Mohan Bursalı, "Kurumsal Yönetim İlkeleri Işığında Etik Kurallar ve Sosyal Sorumluluk", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,** c.32, s.2 (2018): 513.

5. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK AÇIKLAMALARI: TÜRKİYE SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA

5.1. Literatür Taraması

Sigorta şirketleri toplumda finansal aracı olarak hareket etmektedirler, finansal varlıkları fiyatlandırarak değer biçmekte, finansal riskleri yönetmekte ve insanların genellikle kaçınmaya çalıştığı koşulların ve durumların finansal sonuçlarını kapsamaktadırlar. Sigorta şirketleri bu fonksiyonları yerine getirerek toplumu etkilemektedir. Finansal kurumların ekonomiyi nasıl etkilediğini değerlendiren birçok literatür bulunmaktadır. Bu literatürde ortak olan bulgu, finansal sistemin ekonomik gelişmede önemli ve olumlu bir rol oynadığıdır. Ekonomik gelişme doğrudan insan, sosyal ve çevresel kalkınma ile bağlantılı olduğundan, sigorta şirketlerinin sürdürülebilir kalkınmayı da etkilemesi çok muhtemeldir. Diğer birçok sektörün aksine finansal kurumların kalkınma üzerindeki etkisi çoğunlukla dolaylıdır. Bugüne kadar finansal kurumların sürdürülebilir kalkınmaya katkısı konusundaki çabalarını nitelendirebilecek uygun bir çerçeve bulunmamaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri sürdürebilir kalkınmanın çok boyutlu bir kavram olması ve finansal şirketlerin faaliyetlerini sürdürülebilir kalkınma ile birleştiren tutarlı bir teorinin bulunmamasıdır. KSS, bir firmanın operasyonlarını sürdürülebilir kalkınmanın çeşitli boyutlarıyla ilişkilendirmek için kullanılan bir kavramdır. Özel derecelendirme kuruluşları, genel bir yaklaşımla bir firmanın KSS değerlendirmesini yapabilmektedir. Ancak KSS değerlendirilmesinin ölçülmesi için uygun bir teorik çerçeve olmamasından dolayı değerlendirme sonuçlarına nasıl ulaşıldığı çok açık değildir. Sigorta şirketlerinin faaliyetlerinin dolaylı ve orta nitelikli olması nedeniyle sürdürülebilir kalkınmayı etkileme konusunda genel ve doğal bir zayıflıkları bulunmaktadır. Sigorta şirketi sigorta yaparak her türlü faaliyet ve projenin gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır, ancak işin sonunda girişimci projenin başarısından veya başarısızlığından sorumlu değildir[170].

[170] Bert Scholtens, "Corporate Social Responsibility in the International Insurance Industry", **Sustainable Development** (2011): 143-156.

Literatürde finansal olmayan işletmelerde KSS açıklamaları ile ilgili yapılan çalışmaların yaygınlığına karşın finansal sektörde faaliyet gösteren şirketlerin özellikle de sigorta şirketlerinin KSS açıklamalarına ilişkin yapılan çalışmalar daha sınırlıdır. Literatürde yer alan finansal işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ve bu açıklamaları etkileyen faktörlerin incelenmesine yönelik çalışmalar ise aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

Branco ve Rodrigues (2008) tarafından Portekiz'de bulunan 48 adet bankanın yıllık faaliyet raporlarını ve internet sitelerini incelenmiş ve net varlıklar, çalışan sayısı, net karlılık, şube sayısı şirketlerin KSS açıklamalarında etkisi araştırılan değişkenler olarak ele alınmıştır. Araştırmada bankaların internet siteleri ve faaliyet raporları değerlendirilerek, kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili çevresel açıklamalar, insan kaynakları ile ilgili açıklamalar, ürün ve müşterilerle ilgili açıklamalar, toplumsal faaliyetler ile ilgili açıklamalar incelenmiştir. Araştırmada Portekiz'de bulunan 48 bankanın kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili açıklamalarını etkiyen faktörlerin bulunması hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda bankanın büyüklüğü ve şube sayısının KSS açıklamaları üzerinde etkisi olduğu yönündedir[171].

Scholtens'in (2009) 32 bankada yapılan çalışmasında; büyüklük, kalite, çalışan sayısı değişkenleri kullanılmıştır. Çalışmada 2000-2005 yılı arasında çalışmaya dahil edilen bankaların kurumsal sosyal sorumluluk açıklamları ile ilgili yıllar arasındaki gelişimleri incelenmiştir. Sonuçlar bankaların kurumsal sosyal sorumluluklarının 2000-2005 yılları arasında belirgin bir şekilde arttığını işaret etmektedir [172].

Lungu ve diğ. (2009) tarafından 44 şirkette yapılan çalışmada büyüklük ve karlılık değişkenleri kullanılmıştır. Çalışmada Romanya'da bulunan 44 şirketin karakterleri ve kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ile ROE arasında negatif bir korelasyon tespit edilmiştir[173].

Tagesson ve diğ. (2009) 267 şirkette yapılan çalışmada; büyüklük, endüstri tipi, karlılık, pay sahipliği, ulusal şirket olması, çalışan sayısı, ROE, ROA değişken

[171] Manuel Castelo Branco, Lucia Lima Rodrigues, "Social Responsibility disclosure: A study of proxies for the public visibility of Postuguese banks", **Science Direct**, s.40 (2008): 161-181.
[172] Bert Scholtens, "Corporate Social Responsibility in the International Banking Industry", **Journal of Business Ethics**, n.86 (2009): 159-175.
[173] Camelia L. Lungu, Chirata Caraiani, Cornelia Dascalu, "Research on Corporate Social Responsibility Reporting", **Amfiteatru Economic,** v.8, n.29 (2011): 117-131.

olarak kullanılmıştır. İsviçre'de yapılan araştırmada şirketlerin web sitelerinde bulunan kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları incelenmiştir. Sonuçlar şirketin büyüklüğü ile kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları arasında pozitif ilişki olduğunu göstermiştir[174].

Abdül Hadi İbrahim ve diğ. (2009) tarafından 60 şirketi inceleyerek yapılan çalışmada büyüklük, endüstri tipi, yerel işletme kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Çalışma Ürdün'de bulunan şirketlerin yıllık faaliyet raporlarında bulunan kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ile kontrol değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda şirket büyüklüğü işe sosyal ve çevresel açıklamalar arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir[175].

Manessa'nın (2010) 24 banka için yaptığı çalışmada, bankanın büyüklüğü, finansal performansı (ROE), bankanın yaşı, uluslararası banka olması ve borsada yer alması değişkenleri kullanılmıştır. Lübnan'da bulunan 24 bankanın kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili açıklamalarının kalitesi ve tipinin bağımsız değişkenlerle ilişkisinin incelendiği bu araştırmanın sonucunda bankanın yaşı ile kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları arasında zayıf ilişki, bankanın büyüklüğü ve finansal performans değişkenleri ile ise güçlü bir ilişki tespit edilmiştir[176].

Gamerschlag ve diğ. (2010) tarafından 130 şirkette yapılan çalışmada, şirket görünürlüğü, karlılık, pay sahipliği, paydaşlar, büyüklük değişkenleri kullanılmıştır. Araştırma Almanya'da yapılmış olup şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ile sosyal ve çevresel performansları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda şirketin karlılığı, büyüklüğü ile kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir[177].

---

[174] Torbjörn Tagesson, Veronica Blank, Pernilla Broberg, Sven-Olof Collin, "What Explains the Extent and Content of Social and Environmental Disclosures on Corporate Websites: A Study of Social and Environmental Reporting in Swedish Listed Corporations", **Corporate Social Responsibility and Environmental Management,** n.16 (2009): 352-364.

[175] Ku Nor Izah Ismail, Abdul Hadi İbrahim, " Social and Environmental Disclosure in the Annual Reports of Jordanian Companies", **Issues in Social and Environmental Accounting,** v.2, n.2 (2009): 198-210.

[176] Elie Menassa, "Corporate Social Responsibility an exploratory study of the quality and extent of social disclosures by Lebanese commercial banks", **Journal of Applied Accounting Research**, vol.11, n.1 (2010): 4-23.

[177] Ramin Gamerschlag, Klaus Möller, Frank Verbeeten, "Determinants of voluntary CSR disclosure: empirical evidence from Germany", **Rev Manag Science,** s.5 (2011): 233-262.

Bayoud ve diğ. (2012) tarafından 40 şirket için yapılan çalışmada büyüklük, yaş ve sanayi tipi faktörleri kullanılmıştır. Libya'da yapılan araştırmada, kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ile şirketlerin finansal performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmada şirketlerin 2007-2009 yıllarına ait faaliyet raporları incelenmiştir. Araştırma sonucunda şirketin yaşı ve endüstri tipi ile kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir[178].

Marcus Wang'ın (2012) 558 şirketi inceleyerek yaptığı çalışmada toplam varlıklar, karlılık, çalışan sayısı, uluslararası şirket olup olmaması, büyüklük, ROA, ROE, endüstri tipi faktörleri değişken olarak kullanılmıştır. Araştırmada İsviçre'de bulunan 259 şirket ile Çin'de bulunan 299 şirketin kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili açıklamalarının benzerlik ve farklılıkları incelenmiştir. Araştırma sonucunda şirket büyüklüğü, karlılığı, endüstri tipi ile kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları arasında güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir[179].

Sudhir Chandra Das (2013) tarafından yapılan çalışmada Hindistan'da faaliyet gösteren 26 sigorta şirketinin 2002-2011 yıllarına ait yıllık faaliyet raporları incelenerek kurumsal sosyal sorumluluk ve insan kaynakları alanındaki açıklamaları incelenmiştir. Hayat ve hayat dışı sigortalar ve büyüme hızı bu açıklamaları etkileyebilecek değişkenler olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonuçları, hayat dışı sigorta şirketlerinin, hayat sigortası şirketlerine göre daha az KSS açıklamaları yaptığını ortaya koymuştur. Ayrıca özel sigorta şirketlerinin kamu şirketlerinden daha fazla kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları olduğu sonucuna varılmıştır[180].

Türkiye'deki sigorta şirketlerinin KSS açıklamaları üzerinde etkili olan faktörlerin tespit edilmesinin amaçlandığı bu çalışmada, ROA, ROE, borçlanma oranı, çalışan sayısı, şirketin yaşı, uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp almaması kontrol değişkenleri olarak ele alınmıştır.

---

[178] Nagib Salem Bayoud, Marie Kavanagh, Geoff Slaughter, "Factors Influencing Levels of Corporate Social Responsibility Disclousure by Libyan Firms: A Mixed Study", **International Journal of Economics and Finance,** v.4, n.4 (2012): 13-29.

[179] Marcus Nordgren, Hui Wang, "Comparative Study of Corporate Social Disclosure in the Context of Sweden and China" (Master Thesis, Lunds Universitet, 2012).

[180] Sudhir Chandra Das, "Corporate Social Reporting and Human Resource Disclosures: Experiences from Insurance Companies in India", **Social Responsibility Journal,** v.9, n.1 (2013): 1-16.

5.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı; Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarını belirleyen faktörlerin tespit edilmesidir. Bu amaçla, 2007-2017 yılları arasında sektörde söz sahibi olan ortalama 64 firmanın yıllık faaliyet raporları incelenmiş ve içerik analizi ile belirlenen kurumsal sosyal sorumluluk skorlarını etkileyen faktörler istatistiksel analiz yöntemleri ile incelenmiştir. Kurumsal sosyal sorumluluk skorları; ROA, ROE, borçlanma oranı, çalışan sayısı, şirketin yaşı, uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp yer almaması değişkenleri ekseninde analiz edilmiş, söz konusu değişkenlerin kurumsal sosyal sorumluluk skorlarını hangi derecede etkilediğinin ortaya konması hedeflenmiştir.

Kurumsal sosyal sorumluluk 21. yüzyılda sosyal adalet ve etik uygulamaların sağlanması açısından çok önemli bir rol oynamaktadır[181]. Topluma hizmet uygulamalarında da temel kavramlardan biri olan kurumsal sosyal sorumluluk, günümüzde gittikçe artan bir öneme sahiptir. Dünya'da ve ülkemizde de gelişen teknolojiyle birlikte işletmeler arası rekabet artmış, insanların, müşterilerin işletmelerden beklentileri farklılaşmıştır. Müşteriler sadece aldıkları ürünler ve hizmetlerin fiyat ve kalitesi ile değil de, bunları temin ettikleri işletmelerin topluma karşı olan sosyal sorumluluk faaliyetlerini yerine getirip getirmedikleri ve etik değerlere sahip olup olmadıkları ile de ilgilenmektedir ve ürün, hizmet seçimlerini gerçekleştirirken bunlar da önemli faktörler olmaktadır. Toplumdaki bu bilinçlenmenin farkında olan işletmeler de sosyal sorumluluk faaliyetlerine verdikleri önemi arttırmaktadır.

Günümüzde için toplumsal kalkınma, çevresel ve sosyal yönetim iş yönetiminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Çevresel ve sosyal konularda başarının sağlanması ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi, işletmelerin sorumluluklarını ne kadar etkin yönettiklerine bağlıdır. Son yıllarda çevresel ve sosyal raporlarda, insan kaynakları açıklamalarına örneğin; şeffaflık, eğitim ve geliştirme, ödeme ve sağlanan faydalar, katılım ve personel geliştirme, istihdam, güvenlik, fırsat eşitliği v.b. talepler

[181] Mohammad Jamal Uddin, "Corporate Social Responsibility in Bangladesh: The Case of Insurance Company" s:1.

artmıştır. Bu nedenle, sosyal raporlama ve insan kaynakları ile ilgili açıklamalar, paydaşlarla geniş bir diyalog geliştirmek için bir araçtır[182].

Sigorta sektörü, uzun vadeli fon oluşturmak amacıyla ekonomik kalkınmaya doğrudan destek sağlayan, sermaye birikiminin gelişmesine katkıda bulunan finans sektörünün en önemli parçalarından biridir[183]. Bu şirketler, sermaye ve ülkenin ekonomik olarak gelişmesi açısından da önemli yatırım kaynaklarına sahiptir. Sigorta şirketleri bünyesinde biriken fonların yatırıma dönüşmesi ülkenin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Sigortacılık, bir hizmet sektörüdür. Sigorta şirketleri hizmet üretmeleri açısından üretim ve ticaret işletmelerinden farklılık göstermektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin özellikle sigorta sektöründeki önemi her geçen gün artmaktadır. Ülkemizde sigorta şirketlerinde kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarının incelendiği bir araştırma yapılmamıştır. Dünya literatürü incelendiğinde de sigorta şirketleri ve kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları ile ilgili yapılan araştırmaların son derece sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle ülkemizdeki sigorta şirketlerinin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarını inceleyen bu çalışma literatüre katkı sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır.

5.3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Çalışmada, Türkiye'de 2007-2017 yılları arasında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin web sitelerinde yayınlanan yıllık faaliyet raporları kullanılmıştır. Bazı sigorta şirketlerin aktif web sitesi olmadığı için ve/veya web sitelerinde yıllık faaliyet raporlarına ulaşılamadığı için bu şirketler çalışmanın dışında tutulmuştur. Bazı şirketler kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili faaliyetlerine web sitelerinde yer vermiş bazı şirketler ise sürdürülebilirlik raporlarında kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Ancak sektör geneline bakıldığında ortak olarak en fazla veri şirketlerin yıllık faaliyet raporlarında mevcut olduğundan sadece faaliyet raporlarındaki bilgiler araştırmaya dahil edilmiştir.

[182] Sudhir Chandra Das, "Corporate Social Reporting and Human Resource Disclosures: Experiences from Insurance Companies in India" Social Responsibility Journal, vol.9 s.1 (2013):1.
[183] Faruk Akın, Nalan Ece, "İMKB'de İşlem Gören Sigorta Şirketlerinin 2006-2010 Dönemi Finansal Performanslarının Analizi" , **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, (2013):1.

5.4. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılarak şirketlerin KSS skorları belirlenmiştir. Daha sonra bu skorlar ile şirketlere ait ROA, ROE, borçlanma oranı, çalışan sayısı, şirketin yaşı ile şirketin uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp almamasına ilişkin veriler Panel Data Analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz toplam 11 yıla ait 586 gözlem üzerinden gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi için Stata 11 istatistik paket programı kullanılmıştır.

5.4.1. Araştırma Örneklemi

Araştırma Türkiye'de bulunan sigorta şirketlerinde yapılmıştır. Ülkemizde Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği web sitesinden alınan bilgiye göre, 2018 itibariyle 60'ı sigorta 2 tanesi reasürans olmak üzere 62 şirket bulunmaktadır. Halihazırda 1 şirket aktif reasürans sözleşmesi yapmamakta, toplamda 60 sigorta ve 1 reasürans şirketi faaliyet göstermektedir. Şirketlerin 4 tanesi hayat, 18'i hayat/emeklilik, 38'u hayat-dışı şirkettir[184].

Toplamda ortalama 66 şirketin kurumsal internet siteleri incelenerek bu şirketlerin 2007-2017 yıllarına ait faaliyet raporları toplanmıştır. 6 sigorta şirketinin aktif kurumsal internet sitesi olmadığından faaliyet raporlarına ulaşılamamış ve bu nedenle ortalama 60 sigorta şirketinin 2007-2017 dönemine ait faaliyet raporları incelenmiştir.

5.4.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın örneklemini 2007-2017 yılları arasında Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketleri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak için ilk olarak Bowman ve Haire (1975) tarafından kullanılan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bir araştırma yöntemi olarak içerik analizi, olayları tanımlamanın ve ölçmenin sistematik ve objektif bir yoludur. Aynı zamanda belgeleri analiz etme yöntemi olarak da bilinir. İçerik analizi, araştırmacıya verilerin anlaşılmasını sağlamak için teorik sorunları test etmesini sağlar. İçerik analizi yöntemiyle kelimeleri veya cümleleri daha az içerikle ilgili kategorilere ayırmak mümkündür. Aynı kategoride

[184] http://www.tsb.org.tr/hakkimizda.aspx?pageID=657 [4.12.2018].

sınıflandırıldığında; kelimelerin, ifadelerin ve benzerlerinin aynı anlamı paylaştığı varsayılmaktadır[185].

Krippendorff (2004), içerik analizini "verilerden tekrarlanabilir ve geçerli çıkarımlar elde etmek amacıyla kullanılan bir araştırma tekniği" olarak tanımlamıştır. Berelson'a (1952) göre bu tekniğin nesnel ve sistematik olması gerekmektedir. Bununla birlikte içerik analizinin zayıf taraflarından biri öznel nitelikler taşımasıdır[186].

Literatür taraması yapıldığında, sosyal ve çevresel açıklamaları içeren diğer çalışmalarda da içerik analizi yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Nalan Akdoğan ve diğ. (2017) Türk banka sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk raporları ve kurumsal yönetim arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla 23 bankanın 2012-2014 yılları arası yıllık faaliyet raporları ve sürdürülebilirlik raporları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir[187]. Sudhir Chandra Das (2013) tarafından yapılan çalışmada Hindistan'da faaliyet gösteren 26 sigorta şirketinin 2002-2011 yıllarına ait yıllık faaliyet raporları içerik analizi yöntemiyle incelenerek kurumsal sosyal sorumluluk ve insan kaynakları alanındaki açıklamaları incelenmiştir. Bayoud ve diğ. (2012) tarafından 40 şirket için yapılan çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ile şirketlerin finansal performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenerek araştırmada şirketlerin 2007-2009 yıllarına ait faaliyet raporları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu araştırmada da belirtilen örneklerdeki gibi KSS ile ilgili açıklamalar içerik analizi yöntemiyle sigorta şirketlerinin 2007-2017 yıllarına ait faaliyet raporlarından elde edilmiştir. Hughes ve diğ. (2001) yıllık faaliyet raporlarından KSS açıklamalarının elde edilmesi işlemini desteklemektedir çünkü bu raporlar aracılığıyla şirketle ilgili bilgilere kolaylıkla erişilebilmektedir[188].

Sosyal ve çevresel açıklamaların içerik analizi iki aşamadan oluşur, bunlar; sınıflandırma şemasının belirlenmesi ve neyin ve nasıl kodlanacağına ilişkin

[185] Satu Elo, Helvi Kyngas, "The Qualitative Content Analysis Process", **Journal of Advanced Nursing,** (2008): 107-115.
[186] Philip Linsley, Philip Shrives, "Risk Reporting: A Study of Risk Disclosures in the Annual Reports of UK Companies, **The British Accounting Review,** v.38, s.4 (2006): 387-404.
[187] Nalan Akdoğan, Ozan Gülhan, Melike Aktaş, "The Relationship Between Corporate Social Responsibility Reporting and Corporate Governance: Evidence from Turkish Banking Sector", **Journal of Modern Accounting and Auditing,** v.13, s.5 (2017): 181-195.
[188] Güler Aras, Aslı Aybars, Özlem Kutlu. "Managing Corporate Performance Investigating the Relationship Between Corporate Social Responsibility and Financial Performance in Emerging Markets". **International Journal of Productivity and Performance Management.** v.59. n.3.(2010):229-254.

kuralların belirlenmesi aşamalarıdır[189]. Bu çalışmada kullanılan sınıflandırma yöntemi, literatür taramasında kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarını içerik analizi ile ölçerek yapan çalışmalar incelenerek oluşturulmuştur.

Şirketlerin KSS derecelerinin belirlenmesi için yıllık faaliyet raporlarındaki kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili cümlelerin sayılması metodunun temeli 1996 yılında Hackstone ve Milne tarafından yapılan çalışmaya dayanmaktadır. Kodlama işleminde cümlelerin kullanılması kelimelerin kullanılmasından daha güvenilir bir analiz yöntemidir. Ng'nin (1985) çalışmasında kelime sayıları kullanılmıştır çünkü Ng'nin eleştirisine göre faaliyet raporundaki baskılar, sayfa sayıları deforme olabilir, farklılık gösterebilir. Ancak kelime sayısı da kesin değildir çünkü bireysel olarak kelime seçimine karar verirken öznellik devreye girer. Bu nedenle cümle sayısıyla analiz yapmak kelime sayısı ile standardizasyon sorununu ortadan kaldırır[190].

Nicel kantitatif tekniklerdeki güvenilirlik problemi içerik analizi tekniği için de geçerlidir. Kodlayıcılar arasındaki uyuşmazlık analizin önemini yitirmesine neden olabilir. Krippendorff tarafından güvenirlik; istikrar, tekrarlanabilirlik ve doğruluk diye üç tip olarak tanımlanmıştır. İstikrar güvenilirliğin en zayıf biçimidir ve bir kodlayıcının veri analiz ederken zaman içinde aynı sonuçlara ulaşmasını ifade eder. Tekrarlanabilirlik istikrardan daha güçlü biçimi olup birden fazla kodlama tarafından verilerin tekrarlanabilirliğini ölçer. En güçlü biçimi olan doğruluk, uzmanlar tarafından doğrulanan ve kabul edilen karşı kodlama yöntemiyle bir yöntemin doğruluğunun ölçülmesidir[191].

Bu çalışmada Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin 2007-2017 yılları arasına ait yıllık faaliyet raporları içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi faaliyet raporları okunarak ve cümle sayılarak yapılmıştır. Sigorta şirketlerinin yıllık faaliyet raporlarında yer alan kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarının kapsamını ölçmek için Ek 1'de yer alan İçerik Analiz Formu oluşturulmuş ve kodlama yapılmıştır. İçerik analizi formu literatür taramasından yararlanılarak oluşturulmuş olup kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ölçümü yapılan araştırmalardan konu başlıkları ve alt başlıkları belirlenmiştir. Bu başlıkların

[189] Marcus Milne, Ralph Adler, "Exploring the Reliability of Social and Environmental Disclosures Content Analysis", **Accounting, Auditing & Accountability Journal**, v.12 s.2 (1999): 237-256.
[190] David Hackston, Marcus Milne, "New some Determinants of Social and Environmental Disclosures in New Zealand Companies Accounting", **Auditing & Accountability Journal**, v. 9, s. 1 (1996): 77-108.
[191] Aras, **age**, 235.

belirlenmesi için bir tablo oluşturulmuş ve literatür taramasındaki makaleler ve kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ile ilgili konular yazılmıştır ve en fazla kullanılan başlıklar seçilmiştir. İçerik analizi formu; çevre, insan kaynakları, ürün ve müşteriler, toplumsal gelişim, etik kodlar ve kurumsal yönetim olmak üzere 6 ana başlık ve alt başlıklar olarak toplam 29 madde içermektedir.

Veri toplama formunun uygulanabilirliğini doğrulamak için beş sigorta şirketinin yıllık faaliyet raporları kontrol edilerek pilot çalışma yapılmıştır. Verilerin istikrarını yakalayabilmek için yıllık faaliyet raporları araştırmacı tarafından rastgele seçilen beş sigorta şirketi için bir kez okunduktan sonra iki hafta sonra tekrar okunmuştur. İki hafta arayla yapılan iki okuma arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Tekrarlanabilirlik derecesini analiz etmek için yıllık raporlar okuma ve kodlama için belirlenmiş kurallara göre okunmuştur. Yani belirlenen her alt konu başlıkları ile ilgili olan cümleler kategorize edilerek ve sayılarak her bir sigorta şirketi için KSS skorları elde edilmiştir. İkinci aşamada, şirketlere ait diğer değişkenler olan ROA, ROE, borçlanma oranı, çalışan sayısı, şirketin yaşı, uluslararası şirket olup olmaması, borsada yer alıp almaması verileri de sigorta şirketlerinin yıllık faaliyet raporlarından elde edilmiştir. Son aşamada ise; içerik analiz sonuçları ve şirketlerin finansal bilgileri istatistiksel olarak değerlendirebilmek için panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. KSS skoru bağımlı değişken, şirketlerle ilgili olan bilgiler olan ROA, ROE, borçlanma oranı, çalışan sayısı, şirketin yaşı, uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp almaması verileri ise bağımsız değişken olarak analize dahil edilmiştir.

5.4.3. Araştırma Modeli ve Değişkenleri

Bu bölümde araştırmanın modeli ve değişkenleri ele alınmıştır. Tablo 4'te araştırmada kullanılan bağımlı, bağımsız ve kontrol değişkenleri belirtilmiştir. Araştırmada bağımlı değişken olarak KSS skoru, bağımsız değişkenler olarak ROA, ROE ve borçlanma oranı, kontrol değişkenleri olarak ise sigorta şirketlerinde çalışan sayısı, şirketin yaşı, uluslararası bir şirket olup olmaması ve borsada yer alıp almaması değişkenleri kullanılmıştır. Şirketin temel finansal göstergeleri olan ROA, ROE ve borçlanma oranı değerleri bağımsız değişken olarak alınmış, ilişkiyi şirkete özgü olan diğer değişkenler de etkileyebileceği için çalışan sayısı, şirketin yaşı,

uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp almaması değişkenleri kontrol değişken olarak eklenmiştir.

Tablo 4: Değişkenler

Bağımlı Değişken	
KSS Skoru	Her bir sigorta şirketi için hesaplanan KSS skoru
Bağımsız Değişkenler	
ROA	Net Kar/Aktif Toplam
ROE	Net Kar/Özsermaye
Borc	Borçlar/Toplam Varlıklar
Kontrol Değişkenleri	
Calısan	Şirkette çalışan sayısı
Yas	Şirketin yaşı
Ulus	Uluslararası şirket olup olmaması
Borsa	Borsada yer alıp almaması

ROA: Aktif karlılığı (ROA), işletme performansının ölçütlerinden bir tanesidir ve net karın aktif toplamına oranlanmasıyla elde edilir. Tagesson ve diğ. (2009) tarafından İsviçre'de bulunan 267 şirkette yapılan bir çalışmada şirketlerin kurumsal internet sitelerinde bulunan kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları incelenmiştir. Bu çalışmada değişkenlerden biri de ROA olup, araştırma sonucunda ROA ile kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir[192]. 2017 yılında Türkiye'de yayınlanan bir makalede Türkiye'de 2007-2015 yılları arasında BIST'de faaliyet gösteren firmaların finansal performansları ile kurumsal sosyal sorumluluk düzeyleri arasındaki bağlantı analiz edilmiştir.

[192] Tagesson, **age**, 352.

Değişkenlerden biri ROA olarak kullanılmış olup analiz sonucunda ROA ve KSS düzeyi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir[193].

H_1: Sigorta şirketinin KSS skoru ile ROA değeri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

ROE: Özsermaye karlılık oranı (ROE), net karın özsermayeye oranlamasıyla elde edilir. Ajar Alparslan (2013) tarafından yapılan çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk ve firma performansı arasındaki ilişki incelenmiş ve ROE değişkenlerden biri olarak kullanılmıştır. Sonuçta şirketin ROE değeri ile kurumsal sosyal sorumluluk arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir [194]. Manessa (2010) tarafından yapılan çalışmasında Lübnan'da bulunan 24 bankanın kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarını incelenmiş ve ROE değişkenlerden biri olarak kullanılmıştır ve güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Lungu ve diğ. (2011) tarafından yapılan kurumsal sosyal sorumluluk raporlama ile ilgili bir araştırmada da ROE değişken olarak kullanılmış ve negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

H_2: Sigorta şirketinin KSS skoru ile ROE değeri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Borçlanma Oranı: Şirketin toplam yükümlülüklerinin yani borçlarının toplam varlıklarına oranlanmasıyla elde edilir. 2017 yılında Cengiz Duran ve diğ. tarafından yapılan çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk başarısına finansal performansın etkisi incelenmesi için borçlanma oranı değişkenlerden biri olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kısa vadeli borçlanma oranının KSS başarısı üzerinde olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir[195].

H_3: Sigorta şirketinin KSS skoru borçlanma oranı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Çalışan Sayısı: Gray ve ark. tarafından 2001 yılında araştırma göstermektedir ki, yapılan bir çok araştırmada şirketin büyüklüğü ile yapılan açıklamalar arasında korelasyon bulunmaktadır. Broberg (2010) ve Tagesson (2009) tarafından yapılan araştırmalarda da şirketin büyüklüğü ile kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili yapılan açıklamalar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Şirketin büyüklüğü

---

[193] Değer Alper, Ebru Aydoğan, "Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Firma Performansına Etkisi: Türkiye Örneği", **Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,** c.19, s.34 (2017): 185.

[194] Ajar Alparslan, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Firma Performansı", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** c.18, s.1 (2013): 435.

[195] Cengiz Duran, Ferit Karahan, Mürsel Güler, Sezer Budak, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Başarısına Finansal Performansın Etkisi", **Kırklareli Üniversitesi ktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** c.6, s.4 (2017): 87.

toplum tarafından görünürlüğü ve bakış açısı açısından da önemlidir[196]. 2008 yılında Branco ve Rodrigues tarafından yapılan Portekiz'de bulunan bankaların kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin incelendiği araştırmada da bankaların çalışan sayısı değişkenlerden biri olarak kullanılmıştır ve anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

H_4: Sigorta şirketinin KSS skoru ile şirketin çalışan sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Şirketin Yaşı: Sigorta şirketlerinin kuruluş yılı ile 2017 yılı arasındaki farktır. Şirketlerin yaşı birçok araştırmada şirket performansı ve karlılık ölçmede bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. 2010 yılında Elie Menassa tarafından Lübnan'da 24 bankanın kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ile ilgili yapılan bir araştırmada bankaların yaşı bağımsız değişkenlerden biri olarak ele alınmıştır. Bu araştırmada bankaların yaş faktörü ile kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yeni ve küçük firmalar, piyasada yeni olmaları nedeniyle bir takım risklerle karşılaşabilirler. Köklü firmalar ise satış ve karlılıklarını arttırmada avantaja sahiptirler[197]. Bayoud ve diğerleri tarafından Libya firmalarında kurumsal sosyal sorumluluğu etkileyen faktörlerin incelendiği araştırmada şirketin yaşı değişken olarak kullanılmış ve KSS açıklamaları ile şirketin yaşı arasında pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

H_5: Sigorta şirketinin KSS skoru ile şirketin yaşı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Uluslararası Şirket Olup Olmaması: Sigorta şirketinin uluslararası bir şirket olup olmamasıdır. 2012 yılında İsviçre ve Çin'de bulunan toplam 558 şirkette yapılan ve kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarının benzerliği ve farklılıklarının incelendiği araştırmada şirketlerin uluslararası şirket olup olmaması bağımsız değişkenlerden biridir. Araştırma sonucunda bu değişkenin düşük bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. 2009 yılında Tagesson ve ark. tarafından İsviçre'de bulunan 267 şirketin web sitelerindeki kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili açıklamaların incelendiği araştırmada şirketlerin uluslararası şirket olup olmaması bağımsız değişken olarak kullanılmıştır.

Araştırmamıza dâhil edilen sigorta şirketlerinde 2007 yılında 24 tanesi uluslararası şirket iken, 2015 yılında uluslararası şirket olan sigorta şirketi sayısı 26'dır.

[196] Marcus Nordgren, Hui Wang, "Comparative Study of Corporate Social Disclosure in the Context of Sweden and China" (Yüksek Lisans Tezi, Lunds Üniversitesi, 2012), 12.
[197] Doğan, **age**, 127.

H_6: Sigorta şirketinin KSS skoru ile şirketin uluslararası şirket olup olmaması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Borsada Yer Alıp Almaması: Sigorta şirketinin borsada yer alıp almaması ile ilgili bilgidir. Elie Menassa tarafından 2010 yılında Lübnan'da 24 bankanın kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarının incelendiği araştırmada bankanın borsada yer alıp almaması da bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Şirketin Borsa'da yer alması halka arz edilmiş olmasıdır. Halka açık şirketlerin finansal açıdan daha güçlü olduğu algılaması rekabet sırasında Borsa'da yer almayan şirketler için dezavantaj oluşturabilir. Halka arz edilen şirketin, yatırımcılar ve finansal kurumlar nezdinde kredibilitesi artar[198].

Araştırmamıza dahil edilen ülkemizdeki sigorta şirketlerinin 2007 yılında 7 tanesi borsada yer alırken, 2017 yılında 9 tanesi borsada yer almaktadır.

H_7: Sigorta şirketinin KSS skoru ile şirketin borsada yer alıp almaması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

5.4.4. Veri Analizi

Araştırmada Panel Data Analiz yöntemi kullanılmıştır. Panel veri analizi değişkenlere ait yatay kesit gözlemlerinin belirli bir zaman diliminde bir araya getirilmesi ile yapılır. İstatistiksel analizlerde elde edilen veriler zaman, yatay kesit ve bu iki veri türünün bileşimi olan karma verileri olmak üzere üç sınıfa ayrılabilir. Eğer aynı kesit birimi belli zaman içinde izleniyor ve analiz ediliyorsa bu tür karma verilere panel veri adı verilmektedir [199].

Panel veri analizi, sabit etkili ve tesadüfî etkili olmak üzere ikiye ayrılır.

Panel veri analizi yapılan çalışmalarda, mevcut değişmenin regresyon modelinin katsayılarının bazılarında ya da tümünde değişime yol açtığını varsaymak, birimler arasındaki farklılıklardan veya birimler arasında ve zaman içinde oluşan farklılıklardan kaynaklanan değişmeyi, modele dahil etmenin bir yoludur. Katsayıların, birimlere ya da birimler ile zamana göre değiştiğinin varsayıldığı modellere "Sabit Etkili Modeller" adı verilmektedir. Modelin genel formülü, birimler

[198] Borsa İstanbul, **Halka Arz ve Borsa İstanbul'da İşlem Görme** (İstanbul), 1.
[199] Damador N. Gujarati, **Basic Econometrics**, 4. bs. (United States: Mc Graw Hill, 2003), 636.

arasındaki farklılıkların sabit terimdeki farklılıklarda yakalanabildiğini varsaymaktadır[200].

Panel veri ile yapılan çalışmalarda, analize konu olan veri seti "Sabit Etkili Modeller" kullanılarak analiz edilebileceği gibi, "Tesadüfî Etkili Modeller" kullanılarak da analiz edilebilmektedir. Tesadüfî etkili modellerde, birimlere veya birimlere ve zamana göre ortaya çıkan değişiklikler, modele hata teriminin bir bileşeni olarak eklenmektedir. Bunun temel sebebi de sabit etkili modellerde karşılaşılan serbestlik derecesi kaybının önlenmesidir[201].

Tesadüfî etki modelin hata teriminin bileşenlerinin modeldeki bağımsız değişkenlerden ilişkisiz olduğu hipotezinin geçerliliği, Hausman tarafından önerilen test ile incelenebilmektedir. Bu durumda sabit etkili model parametre tahmincileri ile tesadüfi etkili modelin parametre tahminleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit etmek için ve iki model arasında seçim yapabilmek için Hausman testi kullanılmaktadır. Hausman test istatistiği "Tesadüfî etkiler tahmincisi doğrudur" 0 hipotezi altında k serbestlik dereceli kikare dağılımını göstermektedir. Gerçekleşmesi halinde tesadüfî etkili modelin hata terimleri bileşenlerinin bağımsız değişkenler ile ilişkili olmadığı kararı verilebilecektir. Bu durumda sabit etkili model tercih edilecektir[202].

H_o: Açıklayıcı değişkenler ve birim etki arasında korelasyon yoktur.

H_1: Açıklayıcı değişkenler ve birim etki arasında korelasyon vardır.

Araştırmada yatay kesit birimlerine göre zaman etkisi daha baskın olduğu için panel data analizi kullanılmıştır. Panel veri analizi, zaman serisi kullanılmasından daha fazla veri kullanma olanağı sağlar, bununla birlikte tahminlerdeki serbestlik dereceleri artar ve daha etkin tahmin sonuçları elde edilebilmektedir. Panel veri analizi, bağımlı değişken üzerindeki sadece gözlenebilen etkiyi değil gözlenemeyen, ölçülemeyen etkilerin de etkisini incelemektedir. Panel data analizinde değişkenler arasında çoklu bağlantı sorununa daha az rastlandığı için daha güvenilir model sonuçları elde edilmektedir. Panel veri analiz yönteminin zaman serisi ve yatay kesit

[200] Özlem Kiren Gürler, Vedat Pazarlıoğlu, "Telekominikasyon Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Panel Veri Yaklaşımı", **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar,** c.44, s.508 (2007): 37.
[201] **age**, 38.
[202] **age**, 39.

analizi yöntemlerine üstünlüğü bulunmaktadır çünkü bireysel heterojenlik kontrol edilebilmektedir[203]

Selahattin Koç ve diğ. (2017) tarafından Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketlerinin finansal performans analizi yapılarak 2006-2015 yılları arası performans ölçümü yapılması için panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır[204].

Bener Güngör ve Ceyda Kaygın (2015) tarafından yapılan bir çalışmada Borsa İstanbul'da 2005-2011 döneminde işlem gören şirketlerin hisse senedi fiyatını belirleyen faktörlerinin belirlenmesi için panel veri analizi yönteminden yararlanılmıştır[205].

Songül Kakilli ve diğ. (2015) tarafından yayınlanan bir çalışmada da kurumsal yönetimin BIST şirketlerinin performanslarına etkisinin araştırılması için 126 firmanın 2005-2011 yılları arasındaki verilerinden yararlanılmış ve bu veriler panel veri analiz yöntemi ile analiz edilmiştir[206].

5.5. Araştırmanın Bulguları

Analiz sonucu tespit edilen sonuçlar tanımlayıcı istatistikler, korelasyon analizi ve panel veri analizi başlıkları altında verilen tablolarla açıklanmıştır.

Tanımlayıcı istatistikler bölümünde değişkenlere ait ortalama, standart sapma, minimum, maksimum değerler verilmiştir. KSS skoru ile ROA, ROE, borçlanma oranı, çalışan sayısı ve şirketin yaşı değişkenleri arasındaki ilişkinin yönünün ve değerinin belirlenmesi için korelasyon analizi yapılmıştır. Sigorta şirketlerinin kurumsal sosyal sorumluluk faktörlerinin belirlenmesi için ise panel data analizi yapılmıştır.

---

[203] Filiz Erataş, Hayriye Başcı Nur, Melih Özçalık, "Feldstein-Horioka Bilmecesinin Gelişmiş Ülke Ekonomileri Açısından Değerlendirilmesi: Panel Veri Analizi", **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi,** c.3, s.2 (2013): 23.

[204] Selahattin Koç, Zekai Şenol, Mustafa Çevik, "Türkiye'de Faaliyette Bulunan Sigorta Şirketlerinin Finansal Performans Analizi: 2006-2015", **Gazi İktisat ve İşletme Dergisi,** c.4, s.1 (2018): 25.

[205] Bener Güngör, Ceyda Kaygın, "Dinamik Panel Veri Analizi ile Hisse Senedi Fiyatını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi" , **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi,** c.6, s.9 (2015): 149.

[206] Songül Kakilli Acaravcı, Serkan Yılmaz Kandır, Ahmet Zelka, "Kurumsal Yönetimin BIST Şirketlerinin Performanslarına Etkisinin Araştırılması", **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** c.8, s.1 (2015): 171.

5.5.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistiklere incelendiğinde (Tablo 5); KSS skorunun 0 ile 341 arasında değiştiği ve ortalamasının 61.4, standart sapmasının 58.3 olduğu, çalışan sayısının 1 ile 1923 arasında değiştiği ve ortalamasının 304.8, standart sapmasının 320.75 olduğu, şirket yaşının ise 0 ile 100 arasında değiştiği ve ortalamasının 27, standart sapmasının 25.3 olduğu görülmektedir. ROA değerinin -1.85 ile 0.70 arasında değiştiği ortalamasının -0.01, standart sapmasının 0.15 olduğu, ROE değerinin -217.58 ve 9.09 arasında değiştiği ortalamasının -0.58 olduğu standart sapmasının 9.23 olduğu, borçlanma oranının ise -3.90 ile 1.70 arasında değiştiği, ortalamasının 0.72, standart sapmasının 0.28 olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maksimum
KSS Skoru	586	61.46	58.36	0	341
ROA	586	-.018	.158	-1.85	.706
ROE	586	-.580	9.23	-217.58	9.09
Borc	586	.723	.285	-3.90	1.70
Calısan	586	304.84	320.75	1	1923
Yas	586	27.00	25.33	0	100
Ulus	586	-	-	0	1
Borsa	586	-	-	0	1

5.5.2. Korelasyon Analizi

Değişkenler arasındaki ilişki yönünün ve derecesinin belirlenmesi adına gerçekleştirilen korelasyon analizi testi ile sonuçlar Tablo 6' da gösterilmiştir. Korelasyon analizi, bağımlı ve serbest değişkenler arasındaki ilişki düzeyinin ya da derecesinin ölçüldüğü analizdir. Korelasyon katsayısı, değişkenlerin yönü ve etkileşimlerinin nasıl olduğu hakkında bilgi vermektedir[207].

Korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında değişen değerler almaktadır. Katsayı, etkileşim olmadığı durumda 0, tam ve kuvvetli bir etkileşim varsa 1, ters yönlü veya tam bir etkileşim varsa -1 değerini almaktadır. Buna göre; korelasyon katsayısı $-1 \leq r \leq +1$ eşitsizliğiyle gösterilmektedir[208].

Örneklemimizde değerlendirilmesi gereken korelasyon ilişkileri bağımlı değişken olan KSS skoru ile ROA, ROE, borçlanma oranı, çalışan sayısı ve şirketin yaşı arasındaki ilişkilerdir. Tüm değişkenler ile KSS skorları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk ile en güçlü ilişkiyi 0.605 ile çalışan sayısı oluştururken onu sırasıyla şirketin yaşı, borçlanma oranı, ROA değeri, ROE değeri verileri takip etmektedir. 5 değişkenin tamamında meydana gelen artış veya azalışın sektördeki kurumsal sosyal sorumluluk değerlerine aynı yönde etki yaptığı yorumu yapılabilmektedir.

Bağımsız değişkenlerin KSS skorları ile korelasyonuna bakıldığında çalışan sayısı, şirketin yaşı, ROA, ROE ve borçlanma oranı ile arasında pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur.

---

[207] Beril Sipahi, Serra Yurtkoru, Murat Çinko, **Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi**, 3.bs.(İstanbul: Beta Yayım Dağıtım, 2010), 143.
[208] **age**, 144.

Tablo 6: Korelasyon Analizi

	KSS	ROA	ROE	BORC	CALISAN	YAS
KSS	1					
ROA	0.101	1				
ROE	0.020	0.088	1			
BORC	0.134	-0.248	-0.005	1		
CALISAN	0.605	0.164	0.039	0.148	1	
YAS	0.481	0.094	0.019	-0.032	0.524	1

5.5.3. Panel Veri Analizi

Panel veri analizi ile birden çok yatay kesit değişkeninin analiz dönemine ait gözlemler kullanılarak regresyon yapılmaktadır ve bu sayede yatay kesit dalgalanmasına izin verilebilmektedir. Klasik bir panel data analizinde *T* dönemlik zaman serisi verileri kullanılarak *N* sayıda bireyin analizi yapılabilmektedir[209].

Panel veri denklemi genel anlamda aşağıdaki gibi ifade edilebilmektedir[210].

$y_{it} = \alpha + X'_{it}\beta + u_{it}$ i = 1,..., N; t = 1, ..., T

Denklemdeki i değeri haneleri, bireyleri, ülkeleri, firmaları v.b., t değeri ise zamanı göstermektedir.

Bu araştırmada sigorta şirketlerinin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarını belirleyen faktörlerin tespit edilmesi için panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada konu olan değişkenler kullanılarak üç farklı panel veri modeli tahmin edilmektedir.

[209] Vedat Kaya, Ömer Yılmaz, "Bölgesel Enflasyon Bölgesel Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Zaman Serisi ve Panel Veri Analizleri", **İktisat İşletme ve Finans**, v: 21, No: 247(2006), 62-78.
[210] Badi Baltagi, **Econometric Analysis of Panel Data**, Chichester: John Wiley & Sons.(2001).

Modeller:

$KSS = \alpha_0 + \alpha_1 ROA_{it} + \alpha_2 CALISAN_{it} + \alpha_3 YAŞ_{it} + \alpha_4 ULUS_{it} + \alpha_4 BORSA_{it} + \eta_i + \lambda_t + u_{it}$ (I)

$KSS = \alpha_0 + \alpha_1 ROE_{it} + \alpha_2 CALISAN_{it} + \alpha_3 YAŞ_{it} + \alpha_4 ULUS_{it} + \alpha_4 BORSA_{it} + \eta_i + \lambda_t + u_{it}$ (II)

$KSS = \alpha_0 + \alpha_1 BORC_{it} + \alpha_2 CALISAN_{it} + \alpha_3 YAŞ_{it} + \alpha_4 ULUS_{it} + \alpha_4 BORSA_{it} + \eta_i + \lambda_t + u_{it}$ (III)

$i = 1, 2, 3, \ldots 69.$ $t = 2007 – 2017$

η_i: Her şirket için özel olan gözlemlenemeyen heterojenlik (bireysel etki)

λ_t: Zaman kukla değişkenlerinin parametreleri

u_{it}: Hata terimi

Gözlemlenemeyen heterojenliğin yapısı panel veri tahmininde uygun yöntemi belirleyebilmek için çok önemlidir. Tahmini modelin bağımlı değişkenleri ile her bir şirket için gözlemlenemeyen heterojenlik arasında bir korelasyon varsa tutarlı tahmin sürecine ulaşmak için doğru seçim sabit etkiler yöntemidir. Ancak bunlar arasında korelasyon yoksa tesadüfi etkiler yöntemi sabit etkiler yönteminden daha etkili olmaktadır. Hangi yöntemin kullanılacağı ise Hausman testi ile belirlenebilmektedir[211]. Hausman testinin boş hipotezi sabit etkiler ile tesadüfi etkiler arasında fark yoktur hipotezidir. Alternatif hipotezi Fixed Effect'tir. Testin p değeri 0.000 çıkmıştır. Boş hipotezi alternatifi lehine reddedilebilir. Bu nedenle Fixed Effect (Sabit Etkiler) daha uygundur.

H_o: Açıklayıcı değişkenler ve birim etki arasında korelasyon yoktur.

H_1: Açıklayıcı değişkenler ve birim etki arasında korelasyon vardır.

[211] Badi Baltagi, **Econometric Analysis of Panel Data**, Chichester: John Wiley & Sons.(2001).

Tablo 7: Panel Data Analizi Tahmin Modelleri

	Model I	Model II	Model III
ROA	0.948 (10.56)		
ROE		0.331 (.026)	
BORC			0.084* (5.02)
CALISAN	0.005*** (.014)	0.005*** (.014)	0.005*** (.014)
YAS	0.000*** (.88)	0.000*** (.878)	0.000*** (.894)
ULUS	0.000*** (6.46)	0.000*** (5.89)	0.000*** (6.41)
BORSA	0.002*** (3.55)	0.002*** (3.49)	0.004*** (3.54)
Constant	0.000*** (36.58)	0.000*** (35.82)	0.000*** (36.31)

***Standart hata 0.01 **Standart hata 0.05 *Standart hata 0.10

Tablo 7'de panel data analizi tahmin modelleri için tespit edilen p değerleri ve parantez için standart sapma değerleri sonuçları birlikte gösterilmiştir. Tabloya bakıldığında tüm tahmin modelleri için çalışan sayısı, şirketin yaşı, uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp almaması ile KSS skoru arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

I. model sonuçlarına bakıldığında şirketin çalışan sayısı, şirketin yaşı, şirketin uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp almaması ve KSS skoru arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. ROA değeri için ise anlamlı bir sonuç tespit edilememiştir. Literatür sonuçlarına bakıldığında, Manessa (2010) tarafından 24 bankada yapılan çalışmada bankanın büyüklüğü ve finansal performans değişkenleri ile kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları arasında güçlü bir ilişki tespit edilmiştir. Tagesson ve diğ. (2009) tarafından İsviçre'de yapılan araştırmada

değişkenlerden biri olan ROA değeri ile şirketlerin KSS açıklamaları arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Scholtens (2009) tarafından 32 bankada yapılan çalışmada değişkenlerden biri olarak çalışan sayısı analiz edilmiş ve bankanın çalışan sayısı ile KSS açıklamaları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

II. model sonuçlarına bakıldığında şirketin çalışan sayısı, şirketin yaşı, şirketin uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp almaması ve KSS skoru arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. ROE değeri için ise anlamlı bir sonuç tespit edilememiştir. Literatür incelendiğinde, Ajar Alparslan (2013) yılında Şirketin KSS açıklamaları ve finansal performans arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada ROE değişkenlerden biri olarak kullanılmış ve pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Bayoud ve diğ. (2012) tarafından yapılan çalışmada ise şirketin yaşı ile kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

III. model sonuçlarına bakıldığında şirketin çalışan sayısı, şirketin yaşı, şirketin uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp almaması ve KSS skoru arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Borçlanma oranı ile ise diğerlerine oranla daha az olmakla birlikte anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu model sonuçları için de literatür incelendiğinde 2017 yılında Cengiz Duran ve diğ. tarafından yapılan çalışmada borçlanma oranı değişkenlerden biri olarak kullanılmış ve kısa vadeli borçlanma oranının KSS açıklamaları üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın panel data analiz sonuçlarına göre üç modelde de şirketin çalışan sayısı, şirketin yaşı, şirketin uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp almaması değişkenleri ile KSS skoru arasında pozitif ilişki tespit edilmiş ve bu sonuçlar literatür ile benzerlik göstermektedir. Ancak literatürün aksine şirketin finansal değişkenlerinden olan ROA, ROE değerleri ile KSS skoru arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

5.6. Sonuç ve Öneriler

Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin günümüzde önem kazanmasıyla işletmelerde kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine ayrılan zaman ve para miktarları arttırılmıştır. Kurumsal sosyal sorumluluk sadece gönüllülük faaliyetlerini değil işletmelerin çevresine, çalışanlarına, müşterilerine, tedarikçilerine ve topluma karşı olan sorumluluklarını ifade etmektedir. İşletmelerin yaşayabilmesi ve varlıklarını sürdürebilmesi karlılık elde etmelerine bağlıdır. Ancak günümüzde bir işletmenin başarısı, sadece karlılığına değil toplumun değer yargılarına uygun politikalar belirleyerek bu yönde projeler, faaliyetler yapmasına bağlıdır. Finans sektörünün önemli bir parçası olan sigorta şirketlerinde de diğer işletmelerde olduğu gibi kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine yer verilmektedir. Şirketlerin topluma karşı olan sorumluluklarını yerine getirmelerinin yanı sıra, şirketler arası rekabetin ön planda olduğu sigorta şirketlerinde rakiplerinden bir adım öne geçmek, farkındalık yaratmak için kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri ve açıklamaları önemlidir. Kurumsal yönetimin de temel unsurlarından biri olan şeffaflık çerçevesinde şirketlerin finansal ve finansal olmayan bilgilerini doğru, kolay ulaşılabilir ve eksiksiz bir şekilde kamuya açıklaması gerekmektedir. Bu nedenle şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarına faaliyet raporlarında yer vermeleri önemlidir.

Bu araştırmada, Türkiye'de 2007-2017 yılları arasında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin yıllık faaliyet raporlarında yer alan kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları incelenmiştir. Şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarının şirketin aktif karlılığı, özsermaye karlılık oranı, borçlanma oranı, şirketin yaşı, şirketin çalışan sayısı, şirketin uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alıp almaması değişkenleri ile bağlantısı olup olmadığı analiz edilmiştir. Yapılan literatür çalışmasında işletmelerde kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili açıklamaların incelendiği araştırmalarda, işletmenin çalışan sayısı, şirketin yaşı, aktif karlılığı, işletmenin büyüklüğü arttıkça kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarının arttığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada da, çalışan sayısı, şirketin yaşı, uluslararası şirket olması ve borsada yer alması değişkenlerine ait katsayı tahminleri pozitif çıkmıştır.

Araştırma sonucuna göre çalışan sayısı, şirketin yaşı, uluslararası şirket olup olmaması ve borsada yer alması değişkenlerinin pozitif çıkması köklü şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarına daha çok yer verdiğini düşündürmektedir. Bu değişkenlerle literatürde yapılan araştırmalar benzerlik göstermesine karşın şirketlerin finansal değişkenlerden olan ROA, ROE değerleri ile KSS açıklamaları arasında literatürden farklı olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Daha önce literatür taraması bölümünde bahsedilen Tagesson ve diğ. tarafından İsviçre'de ve Türkiye'de 2017'de yapılan bir araştırmada şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları ile ROA arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Manessa (2010) Lübnan'da yapılan araştırmada ROE ile kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları arasında güçlü ve pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir, ancak bu araştırmada ROE için anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bununla birlikte borçlanma oranı değişkeni için de Cengiz Duran ve diğ. tarafından yapılan araştırma sonucunda kısa vadeli borçlanma oranının KSS başarısı üzerinde olumlu etkisi olduğu belirlenmiş ve bu araştırmada borçlanma oranı ile KSS açıklamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Literatürde sigorta sektöründe yapılan araştırmalar son derece sınırlıdır. Sigorta sektöründen farklı sektörlerde yapılan araştırmalarla karşılaştırıldığında bu araştırmada finansal değişkenler için (ROA, ROE) anlamlı bir ilişki tespit edilmemesinin sebebinin sektör farklılığı olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte araştırmada kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları cümle sayıları sayılarak araştırmaya dahil edilmiş ve kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin işletmelere getirdiği toplam maliyet göz ardı edilmiştir. Cümle sayısı olarak az sayıda açıklanan bir KSS faaliyetinin şirkete getirdiği maliyet yüksek olabilir. Ayrıca, araştırmada yer alan sigorta şirketlerinin kurumsal sosyal sorumluluk projeleri için ayırdıkları bütçenin ve kültürel farklılıklar yönünden kurumsal sosyal sorumluluğa verilen önemin ülkeden ülkeye farklılık gösterebilecek olması da finansal değişkenlerin sonuçlarının literatürden farklı olmasının sebebi olarak düşünülmüştür. İleride yapılabilecek araştırmalar için KSS faaliyetlerinin maliyeti faktörü de araştırmaya dahil edilerek inceleme yapılabilir.

Dünyada sigorta şirketlerinde kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri açıklamalarının incelendiği araştırma sayısının az olması ve ülkemizde de bu konuda yapılan araştırma olmaması açısından bu araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı ve gelecekteki yapılacak olan araştırmalar için bir örnek teşkil edileceği

düşünülmektedir. Bazı sigorta şirketleri kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili açıklamalarına kurumsal sürdürülebilirlik raporlarında, bazıları ise web sitelerinde yer vermiştir. Ancak araştırmamıza dahil edilen şirketlerde kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili açıklamalara en fazla yıllık faaliyet raporlarında yer verildiği için bu araştırmada yıllık faaliyet raporları incelenerek analiz yapılmıştır. Gelecekte yapılacak olan çalışmalar için şirketlerin kurumsal sürdürülebilirlik raporları, web sitelerinde yer verilen kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili açıklamaları da analize dahil edilebilir. Ayrıca gelecekte yapılacak olan araştırmalar için ölçek analiz formunda alt başlıklar olan çevre, insan kaynakları, ürün ve müşteriler, toplumsal gelişim, etik kodlar ve kurumsal yönetim başlıkları için de ayrı ayrı analiz ve yorumlama yapılarak şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları daha detaylı olarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

Acaravcı, Songül Kakilli, Serkan Yılmaz Kandır, Ahmet Zelka, "Kurumsal Yönetimin BIST Şirketlerinin Performanslarına Etkisinin Araştırılması", **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** c.8, s.1 (2015): 171.

Acınan, Hilmi. **Sigortanın Temel Prensipleri.** İstanbul: Talat Matbaacılık, 2005.

Akın, Faruk, Nalan Ece, "İMKB'de İşlem Gören Sigorta Şirketlerinin 2006-2010 Dönemi Finansal Performanslarının Analizi". **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, (2013):1.

Aktan, Coşkun Can. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Uluslararası ve Hükümet-Dışı Organizasyonlar Tarafından Sürdürülen Başlıca Girişimler", **Çimento İşveren Dergisi**, c. 21, s. 3 (2007): 9.

Aktan, Coşkun Can, Deniz Börü. **Kurumsal Sosyal Sorumluluk İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk.** İstanbul: İgiad Yayınları, 2007.

_____. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk". **Kurumsal Sosyal Sorumluluk İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk**. ed. Coşkun Can Aktan, İstanbul: İgiad Yayınları, 2007:11-37.

Akdemir, Gökçe. "Tüketicilerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamaları Yürüten İşletmelere Karşı Tutumları ve GSM Sektörü Üzerine Bir Araştırma". Yüksek Lisans Tezi. İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Akdoğan, Nalan, Ozan Gülhan, Melike Aktaş, "The Relationship Between Corporate Social Responsibility Reporting and Corporate Governance: Evidence from Turkish Banking Sector", **Journal of Modern Accounting and Auditing.** v.13, s.5 (2017): 181-195.

Akyar, Halil. "İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Üzerine Bir Alan Çalışması". Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, 2008.

Alakavuklar,O. Nadir, Kılıçaslan,Selcen. Öztürk, Barış Engin. "Türkiye'de Hayırseverlikten Kurumsal Sosyal Sorumluluğa Geçiş: Bir Kurumsal Değişim Öyküsü", **Yönetim Araştırmaları Dergisi,** c.9, s.2 (2009): 119.

Alparslan, Ajar. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Firma Performansı", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** c.18, s.1 (2013): 435.

Alper, Değer, Ebru Aydoğan, "Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Firma Performansına Etkisi: Türkiye Örneği", **Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,** c.19, s.34 (2017): 185.

Anderson, Judy Feldman, Brown Robert L. **Risk and Insurance**. 2. bs. USA: Society of Actuaries, 2005.

Aras, Güler, Aslı Aybars, Özlem Kutlu. "Managing Corporate Performance Investigating the Relationship Between Corporate Social Responsibility and Financial Performance in Emerging Markets". **International Journal of Productivity and Performance Management.** v.59. n.3.(2010):229-254.

Argüden, Yılmaz. "Sosyal Sorumluluk", **Dünya Gazetesi**. 5 Ocak 2002.

Ataman, Göksel. **İşletme Yönetimi: Temel Kavramlar & Yeni Yaklaşımlar**. İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2001.

Aydede, Ceyda. **Yükselen Trend: Kurumsal Sosyal Sorumluluk**. 1.bs. İstanbul: MediaCat Kitapları, 2007.

Backhaus, Kristin B., Brett A Stone, Karl Heiner. "Exploring the Relationship Between Corporate Social Performance and Employer Attractiveness". **Business Society**. v.41. (2002):292.

Bal, Hasan. "Sigorta Firmalarının Değerinin Özsermayeye Serbest Nakit Akımları Yöntemi ile Tespiti ve IMKB Uygulaması". Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi SBE, 2008.

Balkan, Bülent, Çağlar Evren, Marangoz Ahmet. "Sigortacılık ve Mali Piyasalardaki Yeri". Doktora Programı. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2006.

Baltagi, Badi. **Econometric Analysis of Panel Data**, Chichester: John Wiley & Sons.(2001).

Bayar, Kıvanç. "Sigorta Hasar Eksperlik Faaliyetlerinin Sigorta İşletmelerine Hasar Maliyetleri Açısından Etkileri". Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

Bayoud, Nagib Salem, Geoff Slaughter, Marie Kavanagh. "Factors Influencing Levels of Corporate Social Responsibility Disclousure by Libyan Firms: A Mixed Study". **International Journal of Economics and Finance.** v.4. n.4 (2012): 13-29.

Becan, Cihan. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Paydaş Teorisi ve İletişim Yaklaşımı Açısından Değerlendirilmesi: Bankaların Basın Bültenlerine Yönelik Bir İçerik Analizi", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**. c.7, s.1, (2011): 34.

Berghe, Lutgart Van den, Louche, Celine, "The Link Between Corporate Governance and Corporate Social Responsibility in Insurance", **The Geneva Papers,** c.30 (2005): 440.

Borsa İstanbul, **Halka Arz ve Borsa İstanbul'da İşlem Görme** (İstanbul), 1.

Branco, Manuel Castelo, Lucia Lima Rodrigues, "Social Responsibility disclosure: A study of proxies for the public visibility of Postuguese banks". **Science Direct**. s.40 (2008): 161-181

Bursalı, Yeliz Mohan, "Kurumsal Yönetim İlkeleri Işığında Etik Kurallar ve Sosyal Sorumluluk", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,** c.32, s.2 (2018): 513.

Carroll, Archie. "The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholder". **Business Horizans.**1991: 4.

Çelik, Adnan. "Şirketlerin Sosyal Sorumlulukları". **Kurumsal Sosyal Sorumluluk İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk**. ed. Coşkun Can Aktan, İstanbul: İgiad Yayınları, 2007:61-85.

Çetiner, Çiğdem. "Türkiye'deki Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Mali Performansı Üzerine Bir Analiz". Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Çıtak, Levent. "Kurumsal Yönetim Sistemlerinde Yakınsama". **İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:35 (2006)

Çiçek, Ercan. "Kurumsal İtibarın Kazanılmasında Kurumsal Sosyal Sorumluluk Bilincinin ve Etik Yaklaşımın Rolü". **Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi**. s.13 (2017): 194-218.

Çiftçi, Hakkı. **Türk Sigorta Sektörünün Sorunları; DEA Analizi ile Türk Sigorta Şirketlerinin Etkinlik Düzeylerinin Belirlenmesi** (Çukurova Üniversitesi, İktisat Bölümü), 133, http://dergipark.gov.tr/download/article-file/50150 [12.12.2018].

Dalyan, Figen. "Etkilenenlerin Yönetimi Teorisi Açısından İşletmelerin Sosyal Sorumluluk ile ilgili Strateji Oluşturma Süreci". **Kurumsal Sosyal Sorumluluk İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk**. ed. Coşkun Can Aktan, İstanbul: İgiad Yayınları, 2007:123-139.

Das, Sudhir Chandra. "Corporate Social Reporting and Human Resource Disclosures: Experiences from Insurance Companies in India". **Social Responsibility Journal**. v.9. n.1 (2013): 1-16.

Deneçli, Sevda. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projelerinin Marka Farkındalığına Etkisi". **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**. s.40 (2015): 316.

Duran, Cengiz, Ferit Karahan, Mürsel Güler, Sezer Budak, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Başarısına Finansal Performansın Etkisi", **Kırklareli Üniversitesi ktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.** c.6; s.4 (2017): 87.

Elo, Satu, Helvi Kyngas, "The Qualitative Content Analysis Process", **Journal of Advanced Nursing.** (2008): 107-115.

Erataş, Filiz, Başcı, Hayriye Nur, Özçalık, Melih. "Feldstein-Horioka Bilmecesinin Gelişmiş Ülke Ekonomileri Açısından Değerlendirilmesi: Panel Veri Analizi", **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi.** c.3, s.2 (2013): 23.

Gamerschlag, Ramin, Frank Verbeeten, Klaus Möller. "Determinants of voluntary CSR disclosure: empirical evidence from Germany". **Rev Manag Science.** s.5 (2011): 233-262.

Gujarati, N. Damador. **Basic Econometrics.** 4.bs. United States: Mc Graw Hill, 2003.

Güngör, Bener, Ceyda Kaygın, "Dinamik Panel Veri Analizi ile Hisse Senedi Fiyatını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi" , **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi,** c.6, s.9 (2015): 149.

Gürler Kiren, Özlem, Vedat Pazarlıoğlu. "Telekominikasyon Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Panel Veri Yaklaşımı". **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar.** c.44. s.508 (2007).

Hackston, David, Marcus Milne, "New some Determinants of Social and Environmental Disclosures in New Zealand Companies Accounting". **Auditing & Accountability Journal**, v. 9, s. 1 (1996): 77-108.

Hou, Jiran, Bryan H. Reber. "Dimensions of disclosures: Corporate Social Responsibilty reporting by media companies". **Public Relations Review**. United States: Grady College of Journalism&Mass Collection, 2011:166-168.

IMKB İstatistik Müdürlüğü. **Sürdürülebilirlikle İlgili Özet Bilgiler**. İstanbul, 2011.

Ismail, Ku Nor Izah, Abdul Hadi İbrahim, " Social and Environmental Disclosure in the Annual Reports of Jordanian Companies". **Issues in Social and Environmental Accounting.** v.2. n.2 (2009): 198-210.

İsmail, Maimunah. "Corporate Social Responsibility and Its Role In Community Development: an International Perspective". **The Journal of International Social Research**. v.2. s.9 (2009): 204.

İzmir Ticaret Odası. **Şirketlerin Toplumla İlişkisinde Yükselen Değer: Kurumsal Sosyal Sorumluluk**. İzmir, 2003.

Kadıbeşegil, Salim. **İtibar Yönetimi: İtibarınızı Yönetmekten Daha Önemli Bir İşiniz mi Var?.** 2. bs. İstanbul: MediaCat Kitapları, 2006.

Kamilçelebi, Hatime. "Türkiye'de Sigorta Sektörünün Swot Analizi ve Bir Araştırma", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, c.4. n.1 (2012): 49.

Karatepe, Selma, Mehmet Seyda Özen. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Kurumsal İtibar İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme". **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**. c.8. s.2. (2017): 87.

Kaya, Vedat, Ömer Yılmaz. "Bölgesel Enflasyon Bölgesel Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Zaman Serisi ve Panel Veri Analizleri". **İktisat İşletme ve Finans**, v: 21. No: 247(2006): 62-78.

Krippendorff, K., **Content Analysis: An Introduction to its Methodology**, Sage Publications, London: 2004.

Koç, Selahattin, Şenol, Zekai, Çevik, Mustafa. "Türkiye'de Faaliyette Bulunan Sigorta Şirketlerinin Finansal Performans Analizi: 2006-2015", **Gazi İktisat ve İşletme Dergisi,** c.4, s.1 (2018): 25.

Kotler, Philip, Lee Nancy. **Kurumsal Sosyal Sorumluluk**. çev. Sibel Kaçamak, İstanbul: Media Cat Kitapları, 2008.

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği. **Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu**. İstanbul, 2001.

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği, **Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu** . İstanbul, 2008.

Lantos, Geoffrey P. "The Boundaries of Strategic Corporate Social Responsibility". **Journal of Consumer Marketing**. v.18. c.7 (2001): 595.

Linsley, Philip, Philip Shrives, "Risk Reporting: A Study of Risk Disclosures in the Annual Reports of UK Companies, **The British Accounting Review.** v.38. s.4 (2006): 387-404.

Lungu, Camelia L., Chirata Caraiani, Cornelia Dascalu, "Research on Corporate Social Responsibility Reporting". **Amfiteatru Economic.** v.8. n.29 (2011): 117-131.

Menassa, Elie. "Corporate Social Responsibility an exploratory study of the quality and extent of social disclosures by Lebanese commercial banks". **Journal of Applied Accounting Research**. vol.11. n.1 (2010): 4-23.

Milne, Marcus, Ralph Adler, "Exploring the Reliability of Social and Environmental Disclosures Content Analysis". **Accounting, Auditing & Accountability Journal**, v.12 s.2 (1999): 237-256.

Nemli Çalışkan, Esra. "Business Ethics, Corporate Social Responsibility and Multinational Companies". **İÜ. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. n.43 (2010):22.

Nordgren, Marcus, Hui Wang. "Comparative Study of Corporate Social Disclosure in the Context of Sweden and China". Master Thesis. Lunds Universitet, 2012.

Okay, Ayla, Okay Aydemir. **Halkla İlişkiler Kavram Strateji ve Uygulamaları**. 2. bs. İstanbul: Der Yayınları, 2005.

Öktem, Mustafa Kemal, Nafiz Turgut, Uğur Sadioğlu "Yönetsel Sürecin Bir Fonksiyonu Olarak Kurumsal Sosyal Sorumluluk". **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**. c.5. s.1 (2017): 85.

Saran, Mine ve diğ., "Üniversitelerde Sosyal Sorumluluk Bilincinin Geliştirilmesi: Ege Üniversitesi Topluma Hizmet Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma", **Journal of Yasar University**. c.22. s.6 (2011): 3735.

Scholtens, Bert. "Corporate Social Responsibility in the International Banking Industry". **Journal of Business Ethics**. n.86 (2009): 159-175.

Scholtens, Bert. "Corporate Social Responsibility in the International Insurance Industry". **Sustainable Development** (2011): 143-156.

Segem Sigortacılık Eğitim Merkezi. **Sigorta Acenteleri Teknik Personel Eğitim Ders Notları**. 14.

Sipahi, Beril, Serra Yurtkoru, Murat Çinko, **Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi**, 3.bs.İstanbul: Beta Yayım Dağıtım, 2010.

Tagesson, Torbjörn, Pernilla Broberg, Sven-Olof Collin, Veronica Blank. "What Explains the Extent and Content of Social and Environmental Disclosures on Corporate Websites: A Study of Social and Environmental Reporting in Swedish Listed Corporations". **Corporate Social Responsibility and Environmental Management.** n.16 (2009): 352-364.

Teke, Fikret. "Sigorta Şirketlerinde İç Denetim ve Bir Uygulama". Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi SBE, 2011.

Timur, M.Necdet, Odabaşı Yavuz. **Banka ve Sigorta Pazarlaması**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2006.

Uddin, Mohammad Jamal. "Corporate Social Responsibility in Bangladesh: The Case of Insurance Company" s:1.

Varol, Aslı. "Hedef Kitlelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirmesi: Üniversite Gençlerine Yönelik Bir Araştırma", **Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**. c.6, s.1, (2010), 52.

Werther, William B., Chandler Jr. David. **Strategic Corporate Social Responsibility: Stakeholders in a Global Environment**. 2. bs. USA: Sage Publications, 2011.

Yazıcı, Selim, Yanık, Serhat "Sigorta Sektöründe Kurumsal Yönetim ve Kurumsal Yönetim Komitesi"nin Rolü", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası,** c.60, s.2 (2010): 8.

Yıldız, Yüksel. "Küresel İlkeler Sözleşmesi Işığında Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk" (Yüksek Lisans Tezi, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012), 78.

Yılmaz Kürşad. "Örgütlerin Sosyal Sorumlulukları: Kavramsal Bir Çözümleme", **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 69.

Yönet, Ender. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışında Son Dönemeç: Stratejik Sorumluluk", **Sosyal Bilimler Dergisi**, 243.

"About GRI". https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx, [11.02.2019].

"Accountability About Us". http://www.accountability.org/about-us/index.html, [21.10.2012].

Aktan, Coşkun Can, İstiklal Y. Vural, "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uluslararası Kuruluşlar ve Hükümet Dışı Organizasyonlar Tarafından Sürdürülen Başlıca Girişimler" http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale125.pdf [12.03.2017].

Asunakutlu, Tuncer. "Sigorta İşletmelerinde Maliyet Unsurları ve Maliyet Oluşumu". http://www.asunakutlu.com/tncr/05.pdf [02.11.2012].

"Birleşmiş Milletler Çevre Programı". http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-cevre-programi.tr.mfa, [17.01.2018].

"BIST Şirketleri", https://www.kap.org.tr/tr/bist-sirketler, [11.02.2019].

"Emtea". http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/emtea [01.11.2012].

http://212.175.131.171/eBulten/makaleler/2011/ULUSLARARASI%20%C3%87ALI%C5%9EMA%20%C3%96RG%C3%9CT%C3%9C%20(ILO)/sayfam1.html//iskur.gov.tr,[15.10.2012].

http://www.kurumsalsosyal.com/tr-TR/ana-sayfa/1.aspx, [24.10.2012].

http://www.tsb.org.tr/hakkimizda.aspx?pageID=657 [4.12.2018].

Global Sullivan Principles". http://thesullivanfoundation.org/about/global-sullivan-principles, [19.02.2012].

"FTSE About Us". http://www.ftse.com/About_Us/index.jsp, [21.10.2012].

"IBM ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk". http://www-05.ibm.com/tr/sorumluluk/index.html [24.10.2012].

"İletişim Hayattır Projesi", http://www.turkiyevodafonevakfi.org.tr/projeler-iletisim-hayattir.php,[26.09.2012].

"Kardelenler",http://www.turkcell.com.tr/site/tr/turkcellhakkinda/Sayfalar/sosyalsorumluluk/egitim/kardelenler/kardelenler.aspx[26.04.2018].

"Makine Montaj Sigortaları". http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/makine-montaj-sigortalari [02.11.2012].

"Neden İmzacı Olmalı", http://www.globalcompactturkiye.org/un-global-compact-hakkinda/neden-imzaci-olmali/ [09.02.2019].

"Our Mission". http://www.oecd.org/about/[15.09.2017].

"Özrümüzle Üretiyoruz Projesi",
http://www.avea.com.tr/web/Hakkimizda/KurumsalSosyalSorumluluk/Engelliler,[26.04.2018].

"Poliçe Üretimleri Sıralaması". http://www.tsb.org.tr/sayfa/2017-yili-istatistikleri-kasim, [03.11.2018].

"Principles for Business", http://www.cauxroundtable.org/index.cfm?menuid=8, [20.02.2017].

"SA8000 Standard".
http://www.saintl.org/index.cfm?fuseaction=Page.ViewPage&PageID=937. [20.10.2012].

"Sağlık Sigortası". http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/saglik-sigortasi [26.10.2012].

"Sigorta Branşları ve Çeşitleri".
http://www.itcsigorta.com/images/kanunlar/SigortaCesitleri.pdf [26.10.2012].

"Sigortacılık Etik İlkeleri".http://www.tsb.org.tr/sayfa/sigortacilik-etik-ilkeleri, [05.11.2012].

"Sigortanın Tarihi". http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/turkiyede-sigortacilik
[03.12.2017].

"Strategic Management".
http://www.csrquest.net/?articleID=7763&heading=TheCSRQuestProject, [26.06.2018].

"Reasürans". http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/reasurans, [10.11.2012].

"Türkiye'de Sigortacılık". http://www.tsrsb.org.tr/sayfa/turkiyede-sigortacilik
[03.11.2017].

"The Ceres Principles". http://www.ceres.org/about-us/our-history/ceres-principles. [18.02.2017]

"The Ten Principles".
http://www.unglobalcompact.org/AboutTheGC/TheTenPrinciples/index.html,[09.07.2016].

"Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk", Yeni Ufuklar UNDP Türkiye Aylık Bülteni.s.22(2007).
http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=1077 [23.10.2012].

"Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu".
http://www.unglobalcompact.org/docs/networks_around_world_doc/Network_material/CSR_Report_in_Turkish.pdf [23.10.2012].

"What is Sustainability". https://www.globalreporting.org/information/sustainability reporting/Pages/default.aspx, [20.10.2012].

"Uluslararası Çalışma Örgütü". http://www.dadder.org/index.php?option=com_content&view=article&id=271: uluslararas-calma-oerguetue-international-labour-organisation-ilo&catid=52:gemiadamnn-klavuzu, [15.10.2012].

"2017 Yılı Sektör Raporu", https:// www.tsb.org.tr/yayinlar.aspx, [03.11.2018].

EKLER

Ek 1. İçerik Analiz Formu

ÇEVRE	
Şirketin Çevre Politikaları	
Çevre Yönetim Sistemleri ve Denetim	
Doğal Kaynaklar ve Geri Dönüşüm Faaliyetlerinin Korunması	
İş Operasyonlarının Yürütülmesinde Enerjinin Korunması	
Tedarik Zinciri Yönetimi	
İNSAN KAYNAKLARI	
Çalışan Sağlığı ve Güvenliği	
Azınlıkların ya da Kadınların İstihdamı	
Çalışan Eğitimi	
Çalışanlara Yardım Faydalar	
Çalışanların Ücretleri	
Çalışan Profilli	
Çalışan Hisse Alım Planları	
Çalışanların Motivasyonu	
ÜRÜN VE MÜŞTERİLER	
Ürünlerin Kalitesi	
Müşteri Memnuniyeti	
Engelli Karşılığı	
TOPLUMSAL GELİŞİM	
Hayırsever Bağış ve Faaliyetler	
İlk ve Ortaokul Öğrencilerine Finansal Destek	
Üniversite Öğrencilerine Yapılan Destek	
Felaketle Mücadele	
Yoksulluk Yardımı	
Kültür ve Sanata Destek	
Spor Faaliyetlerine Sponsorluk	
Halk Sağlığı için Destek	
ETİK KODLAR	
Çevre Yönetim Sistemi Sertifikası	
Etik Yönetim	
KURUMSAL YÖNETİM	
Şirket Yönetiminde Şeffaflık	
Güç Yapısının Açıklanması	
Sürdürülebilirlik	

Kaynak: Branco(2008), Bayoud(2011), Capriotti(2006), Chandra Das(2013), Gamerschlag(2010), Ismail(2009), Menassa(2010), Moreno(2006), Nordgren(2012), Scholtens(2009), Suher(2010), Tagesson(2009) yararlanılarak geliştirilmiştir.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Fatma Bulut Sürdü

Doğum Yeri ve Tarihi : İzmit, 1984

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (Orta)

Bilimsel Faaliyetleri : V. Yıldız Sosyal Bilimler Kongresi Bildiri Özeti

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Amerikan Hastanesi- Hemşire- (2007-2011)
Mapfre Sigorta- Yetkili- (2011- devam)

İletişim

Adres : Merter/ İstanbul

Tel : 0533 2231637

E-Posta Adresi : fbbulut@gmail.com